

Μελέτη για τη χαρτογράφηση του τομέα της Χειροτεχνίας Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας ανά κλάδο

ΦΑΣΗ Β: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Π.Β.2: Ανάλυση Αποτελεσμάτων / Διάγνωση Αναγκών - Προτάσεις

ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ :

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΩΝ - ΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΕΡΓΟΥ:

PREMIUMCONSULTING

Θέτιδος 10, 11528 Αθήνα

Τηλ.: +302107213919, Fax: +302107213025

E-mail: info@premiumc.gr

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2022

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά
και Επενδυτικά Ταμεία

Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας

Περιεχόμενα

Προοίμιο - Αντικείμενο και Στόχευση της Μελέτης.....	4
A. Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Πρωτογενών Ερευνών	9
A1. Μεθοδολογία Υλοποίησης Πρωτογενών Ερευνών	9
A2. Παρουσίαση και Ανάλυση Ποσοτικών Αποτελεσμάτων Πρωτογενών Ερευνών.....	9
A.2.1 Παρουσίαση Κύριων Ποσοτικών Πορισμάτων Έρευνας Επιχειρήσεων	10
A.2.2 Παρουσίαση Ποσοτικών Πορισμάτων Έρευνας Φορέων	15
A3. Παρουσίαση και Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων Πρωτογενών Ερευνών	17
A.3.1 Βασικές Παραδοχές Αποτελεσμάτων, Τομεακή Σύνθεση και Ομαδοποίηση.....	17
A.3.2 Αποτύπωση Ποιοτικών Χαρακτηριστικών και Αναγκών Επιχειρήσεων.....	18
A.3.3 Αποτύπωση Ποιοτικών Δεδομένων Έρευνας Φορέων	21
A4. Γενικά Πορίσματα Ανάλυσης Πρωτογενών Μελετών	23
B. Καταγραφή Προτάσεων Σχεδιασμού	26
B1. ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	26
B.1.1 Προσδιορισμός Οικοσυστήματος Χειροτεχνίας.....	26
B.1.2 Αναθεώρηση και Προσαρμογή Θεσμικού Πλαισίου	30
B.1.3 Ορισμός Χειροτεχνίας - Επικαιροποίηση Κλάδων Χειροτεχνίας	31
B.1.4 Υιοθέτηση Ορισμών Χειροτεχνίας.....	32
B.1.5 Δημιουργία Μητρώου Χειροτεχνίας	45
B2. ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΗΜΑΝΣΗ	47
B.2.1 Αναγκαιότητα Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος και Κλαδικών Σημάτων	47
B.2.2 Διάκριση Χειροτεχνικής Σήμανσης.....	48
Σήμανση χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας	48
Σήμανση χειροτεχνικού προϊόντος	50
B3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	53
B.3.1 ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	53
Ρευστότητα Επιχειρήσεων	54
Ενίσχυση Ίδρυσης Επιχειρήσεων, με έμφαση στη νεανική επιχειρηματικότητα και τους κλάδους προτεραιοποίησης	54
Καθιέρωση Ειδικού Συστήματος Αντιμετώπισης Οφειλών	55
Χρήση Επιδοτούμενων Υποστηρικτικών εργαλείων	55
Αναβάθμιση Εξοπλισμού Επιχειρήσεων	55
Ενίσχυση Περιφερειακών Συνεργατικών Σχηματισμών και Αλυσίδων Αξίας.....	55
B.3.2 ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ / ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ	56

Καταγραφή Αναγκών Δεξιοτήτων	56
Ενίσχυση τεχνικών γνώσεων και δεξιοτήτων.....	61
Πρακτική άσκηση νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας	63
Διαμόρφωση και αξιοποίηση ολοκληρωμένου συστήματος μαθητείας για μακροπρόθεσμα οφέλη	63
Διασύνδεση Τομέα Χειροτεχνίας με τον κλάδο της Εκπαίδευσης	63
Προώθηση των επιχειρηματικών ανταλλαγών / αποστολών.....	64
B.3.3 ΛΟΙΠΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ	64
Μείωση Λειτουργικού Κόστους και κυρίως του Ενεργειακού	64
Συλλογικές Δράσεις Ενίσχυσης της Εξωστρέφειας – Branding Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος	64
B.3.4 ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	64
Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027».....	64
Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ)	65
Περιφερειακά Προγράμματα Περιόδου 2021-2027	66
Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025	66
B4. ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΙ.....	67
B5. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ	68
B6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	72

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Κλαδικές Χειροτεχνικές Ανάγκες Παρεμβάσεων	20
Πίνακας 2: Πρόταση Κλάδων και Υποκλάδων Ελληνικής Χειροτεχνίας.....	34
Πίνακας 3: Πρόταση ΚΑΔ ανά Κλάδο για την Ελληνική Χειροτεχνία	35
Πίνακας 4: Κλαδική Αντιμετώπιση Χειροτεχνίας ILO και ESCO	43
Πίνακας 5: Προτεινόμενο Περιεχόμενο Δήλωσης Επιχείρησης για την εγγραφή σε μητρώο χειροτεχνίας....	46
Πίνακας 6: Προτεινόμενα Προϊόντα προς ένταξη στον Κανονισμό Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων	51
Πίνακας 7: Ανάγκες Καταγραφής Τεχνικών Δεξιοτήτων Επαγγελματιών Κλάδων Προτεραιότητας	57
Πίνακας 8: Καταγραφή Δεξιοτήτων Επαγγελματιών Περιγραμμάτων ΕΟΠΠΕΠ σε Κλάδους Προτεραιότητας	57
Πίνακας 9: Καταγραφή Δεξιοτήτων Επαγγελματιών Περιγραμμάτων ΕΟΠΠΕΠ σε Λοιπούς Κλάδους.....	60
Πίνακας 10: Πίνακας Ομάδων Στόχου Αξόνων Ενεργειών.....	68

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Οικοσύστημα Χειροτεχνικής Επιχειρηματικότητας	27
Διάγραμμα 2: Βηματισμός Δημιουργίας Μητρώου Χειροτεχνίας.....	45
Διάγραμμα 3: Προτεινόμενη Διαδικασία Απόδοσης Κλαδικού Χειροτεχνικού Σήματος	49

Προοίμιο - Αντικείμενο και Στόχευση της Μελέτης

Η παρούσα μελέτη υλοποιείται στο πλαίσιο του Υποέργου 3 «Μελέτη για τη χαρτογράφηση του τομέα της Χειροτεχνίας Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας ανά κλάδο» της ενταγμένης στο ΕΠΑΝΕΚ Πράξης «Προσαρμογή του Εθνικού Παρατηρητηρίου για τις ΜμΕ στις ανάγκες της νέας Αναπτυξιακής/Βιομηχανικής Πολιτικής 2020-2030 και της πολιτικής για τις ΜμΕ-Ανάπτυξη υπηρεσιών και εργαλείων παρακολούθησης και πληροφόρησης» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5029180.

Η Πράξη «Προσαρμογή του Εθνικού Παρατηρητηρίου για τις ΜμΕ στις ανάγκες της νέας Αναπτυξιακής/Βιομηχανικής Πολιτικής 2020-2030 και της πολιτικής για τις ΜμΕ-Ανάπτυξη υπηρεσιών και εργαλείων παρακολούθησης και πληροφόρησης» περιλαμβάνει τα εξής Υποέργα/ Δράσεις:

1. Εκπόνηση ετήσιων εκθέσεων ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ για τα έτη 2013-2022 με θέμα «Η κατάσταση και οι προοπτικές των ΜΜΕ στην Ελλάδα».
2. Έρευνα-Μελέτη για την ενίσχυση της ρευστότητας των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων με σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία.

3. Μελέτη για τη χαρτογράφηση του τομέα της Χειροτεχνίας Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας ανά κλάδο. (Αντικείμενο του παρόντος)

4. Ανάπτυξη οικονομετρικών υποδειγμάτων για τη συνεισφορά των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και της μεταποίησης στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας.
5. Ενέργειες Πληροφόρησης/Δημοσιότητας.
6. Εποπτεία και παρακολούθηση της Πράξης.

Ειδικότερα, αντικείμενο του Υποέργου 3 που αφορά η παρούσα διακήρυξη, είναι η καταγραφή και χαρτογράφηση των επιχειρήσεων όλων των κλάδων του τομέα της χειροτεχνίας και καλλιτεχνικής βιοτεχνίας (κύριων και δευτερευόντων) στην Ελλάδα, η δημιουργία βάσης δεδομένων Χειροτεχνικών επιχειρήσεων και ατομικών δημιουργών – χειροτεχνών (ατομικών χειροτεχνικών επιχειρήσεων) και η ανίχνευση και καταγραφή των κύριων χαρακτηριστικών και των ειδικών αναγκών τους. Η καταγραφή ακολουθεί την κατανομή κατά κλάδο δραστηριότητας και κατά γεωγραφική ανάπτυξη και στοχεύει να αποτυπώσει και να αναδείξει με σαφήνεια τις ανάγκες όλων των κλάδων δραστηριότητας του τομέα της χειροτεχνίας και καλλιτεχνικής βιοτεχνίας, ώστε με τον σχεδιασμό από την πολιτεία και την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών, δράσεων και εργαλείων πολιτικής να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και ανάπτυξή τους.

Μέρος της στόχευσης του Υποέργου 3 αποτελεί η συμβολή στην υποστήριξη της λειτουργίας του Εθνικού Παρατηρητηρίου ΜμΕ. Το «Εθνικό Παρατηρητήριο για τις ΜμΕ» ιδρύθηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα 2000-2006» (ΕΠΑΝ) του Γ΄ ΚΠΣ (Μέτρο 1.4 «Δομές Υποστήριξης ΜΜΕ» του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Βελτίωση του Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος»), χρηματοδοτήθηκε ως ενταγμένη πράξη και ξεκίνησε να λειτουργεί το 2003, υπό την ευθύνη του Ελληνικού Οργανισμού Μικρών – Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (ΕΟΜΜΕΧ) Ανώνυμη Εταιρεία, ενώ κατά την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013 εντάχθηκε εκ νέου ως συγχρηματοδοτούμενη πράξη (MIS 291748) στο ΕΠΑΝ II (ΕΠΑΕ). Η ευθύνη για τη λειτουργία του Παρατηρητηρίου από το έτος 2012 περιήλθε στις αρμοδιότητες της Γ.Γ.Β. μετά από την συγχώνευση με απορρόφηση του ΕΟΜΜΕΧ και συγκεκριμένα της Διεύθυνσης Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων. Το έργο συνεχίστηκε από τη Γ.Γ.Β. με νέες εξειδικεύσεις, δράσεις και

δραστηριότητες προκειμένου να υποστηρίξει τις ανάγκες των ΜμΕ και τις σχεδιαζόμενες ευρωπαϊκές πολιτικές, όπως αυτές καθορίζονται στο Small Business Act (SBA)¹.

Το «Εθνικό Παρατηρητήριο για τις ΜμΕ» σχεδιάστηκε προκειμένου να αποτελέσει τον μηχανισμό και το υποστηρικτικό εργαλείο της πολιτείας για τη συστηματική παρακολούθηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΜμΕ) όλων των κλάδων της οικονομίας, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και να εδραιωθεί ως υπηρεσία αξιόπιστης και έγκυρης πληροφόρησης. Επίσης, στόχος του είναι η καταγραφή και ανάλυση τάσεων και επιπτώσεων των πολιτικών και των δράσεων που εφαρμόζονται για την ενίσχυση των ΜμΕ στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη, καθώς και η παρακολούθηση της επίδρασης των ΜμΕ στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού και των λουπών μακροοικονομικών μεγεθών. Το Παρατηρητήριο για τις ΜμΕ αποτελεί δομή, ανάλογη αυτών που λειτουργούν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, τροφοδοτώντας την εκάστοτε πολιτική ηγεσία με αξιόπιστα δεδομένα, προκειμένου να διαμορφώνονται τεκμηριωμένες προτάσεις πολιτικής για τις ΜμΕ².

Οργάνωση Έργου

Το έργο «Μελέτη για τη χαρτογράφηση του τομέα της Χειροτεχνίας Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας ανά κλάδο» οργανώνεται ως προς το περιεχόμενο και τη στόχευσή του σύμφωνα με τα παρακάτω παραδοτέα.

Φάση Α: Σχεδιασμός και μεθοδολογία υλοποίησης του συνόλου του έργου

ΠΑ.1 Βιβλιογραφική επισκόπηση και συλλογή δευτερογενών δεδομένων.

Το Παραδοτέο ΠΑ.1 περιλαμβάνει ολόκληρη την απαραίτητη Βιβλιογραφική Επισκόπηση και συλλογή δευτερογενών δεδομένων για την αποτύπωση και περιγραφή της παρούσας κατάστασης αναφορικά με τον

¹ Η SBA είναι η στρατηγική της ΕΕ για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος για τις ΜΜΕ και παρακολουθείται στενά ως προς την εφαρμογή της από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στο σχετικό ιστότοπο <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/sme-best-practices/SBA/index.cfm>.

² Ειδικότερα, οι στόχοι του Εθνικού Παρατηρητηρίου για τις ΜμΕ της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας, αποτυπώνονται συνοπτικά ως ακολούθως:

1. Η συστηματική καταγραφή, παρακολούθηση και επεξεργασία ποσοτικών και ποιοτικών μεγεθών της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ΜμΕ σε εθνικό, κλαδικό και περιφερειακό επίπεδο, με έμφαση στη βιομηχανία και γενικότερα, το μεταποιητικό τομέα και τους υποστηρικτικούς προς αυτόν κλάδους της οικονομίας, καθώς και θεμάτων χρηματοδότησης των ΜμΕ.
2. Η υλοποίηση νέων δράσεων που καλύπτουν σημαντικό κενό και συμβάλλουν στον αποτελεσματικότερο προγραμματισμό και άσκηση κατάλληλων πολιτικών και μέτρων στήριξης των ΜμΕ, σύμφωνα με τους στόχους που τίθενται από την Ε.Ε. με το Small Business Act.
3. Η υποστήριξη του έργου του Εθνικού Απεσταλμένου για τις ΜμΕ (SME Envoy), ο οποίος αποτελεί ενεργό σύνδεσμο επικοινωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των ΜμΕ και των εκπροσώπων τους και της Δημόσιας Διοίκησης, με σκοπό οι ιδιαίτερες ανάγκες και οι προτεραιότητες των ΜμΕ να εντοπίζονται σε πρώιμο στάδιο και να λαμβάνονται υπόψη κατά τον σχεδιασμό των εθνικών πολιτικών, προγραμμάτων και δράσεων. Η σημασία και κρισιμότητα της υλοποίησης της Ευρωπαϊκής Πράξης για τις ΜμΕ «Small Business Act (SBA)» από την Ελλάδα και του ρόλου του Εθνικού Απεσταλμένου για τις ΜμΕ «SME Envoy for Greece», καταδεικνύεται από το ότι αποτέλεσε μια από τις εκ των προτέρων αιρεσιμότητες για την έγκριση του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο της Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014- 2020 (Μάιος 2014).
4. Η συγκέντρωση, επεξεργασία και διάχυση υπεύθυνης πληροφόρησης για την κατάσταση και τις προοπτικές των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των παραγόντων που επιδρούν στην δημιουργία θέσεων εργασίας από τις ΜμΕ.
5. Η ανάπτυξη χρηστικών και φιλικών "εργαλείων" για τη διαχείριση και τη λήψη των επιχειρηματικών αποφάσεων σε κρίσιμους τομείς ανάπτυξης των επιχειρήσεων.
6. Η επεξεργασία και αξιοποίηση των διαθέσιμων στοιχείων και πληροφοριών με στόχο τη διαμόρφωση συγκεκριμένων προτάσεων σε θέματα που αφορούν τις ΜμΕ, με στόχο την ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας για τη θεσμική στήριξη και διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας.
7. Η διεξαγωγή αξιολογήσεων για το μέγεθος της επίδρασης που ασκεί στις επιδόσεις των ΜμΕ η ισχύουσα νομοθεσία και τα ενδεχόμενα θετικά ή αρνητικά συνεπακόλουθα από νέες προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις.

εξεταζόμενο Τομέα στη χώρα (συμπεριλαμβανομένων και των αναγκών επικαιροποίησης των στοιχείων της Αναθέτουσας Αρχής), την αποτύπωση και παρουσίαση τάσεων και εξελίξεων στο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον και τις κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής αναφορικά με τον τομέα της Χειροτεχνίας και Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας. Το βασικό σχέδιο του ΠΑ.1 αποτελεί προαπαιτούμενο στοιχείο για την υλοποίηση των ΠΑ.2 και ΠΑ.3, ενώ η τελική έκδοση του ΠΑ.1 παραδόθηκε μαζί με τις αντίστοιχες Μελέτες ΠΑ.2 και ΠΑ.3.

ΠΑ.2 Σχεδιασμός υλοποίησης του συνόλου του έργου

Το ΠΑ.2 καταγράφει το συνολικό σχεδιασμό του έργου, περιλαμβάνοντας τη διαχείριση και υλοποίηση, καθώς και το ακριβές χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των ενεργειών πρωτογενούς έρευνας και εκπόνησης των μελετών τους

ΠΑ.3 Μεθοδολογία διεξαγωγής των πρωτογενών ερευνών

Το ΠΑ.3 περιλαμβάνει το σύνολο των ενεργειών για την οριστικοποίηση των ερωτηματολογίων της Φάσης Β του έργου σε συνεργασία με την Αναθέτουσα Αρχή. Τα ερωτηματολόγια αυτά χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διεξαγωγή των δύο πρωτογενών ερευνών (Έρευνα στους συλλογικούς φορείς και οργανώσεις χειροτεχνικών επιχειρήσεων και Έρευνα σε επιχειρήσεις του τομέα Χειροτεχνίας και Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας ανά κλάδο δραστηριότητας/ γεωγραφική περιοχή επιχείρησης). Κρίσιμο σκέλος της μεθοδολογικής προσέγγισης αποτελεί ο καθορισμός του τελικού καταλόγου των συλλογικών φορέων και του δείγματος επιχειρήσεων σύμφωνα με τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν για τα παραδοτέα ΠΑ.1 και ΠΑ.2. Το τελικό παραδοτέο αποτέλεσε τον κύριο οδηγό για την υλοποίηση των ΠΒ.1. και ΠΒ.2.

Φάση Β: Χαρτογράφηση των επιχειρήσεων του τομέα Χειροτεχνίας και Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας στην Ελλάδα

ΠΒ.1 Εφαρμογή της έρευνας – Πρωτογενείς έρευνες

Το Παραδοτέο ΠΒ.1 περιλαμβάνει την υλοποίηση των δύο (2) πρωτογενών ερευνών (Έρευνα στους συλλογικούς φορείς και οργανώσεις χειροτεχνικών επιχειρήσεων και Έρευνα σε επιχειρήσεις του τομέα Χειροτεχνίας και Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας ανά κλάδο δραστηριότητας/ γεωγραφική περιοχή επιχείρησης). Ο στόχος των δύο ερευνών είναι η συγκέντρωση των δεδομένων που θα αναδείξουν τα ειδικότερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των επιχειρήσεων των επιλεγμένων κλάδων. Στην περίπτωση της έρευνας επιχειρήσεων, οι ειδικότεροι κλάδοι που διερευνώνται είναι οι παρακάτω: Χειροτεχνία υφάσματος (Υφαντουργία, ταπητουργία κόμβων, σταμπωτά χειρός, μεταξοϋφαντά, ταπισσερί κιλιμιού), Χειροπλεκτική, χειροκεντητική, δαντελοπλεκτική, Ραπτική (Ραπτική παραδοσιακών στολών, ενδυμασιών και αμφίων), Αργυροχρυσοχοϊά – Χρυσοχοϊά (Αργυρά και χρυσά κοσμήματα κατασκευαζόμενα με παραδοσιακές – χειροτεχνικές τεχνικές), Μεταλλοτεχνία (Μεταλλοπλαστική, είδη διακόσμησης και χρήσης, χυτευτά ή από σφυρήλατο άργυρο, σίδηρο, μπρούντζο, χαλκό ή άλλα κράματα, επάργυρα και επίχρυσα και εκκλησιαστικά αντικείμενα), Ξυλοτεχνία (Έπιπλα παραδοσιακής μορφής, διακοσμητικά ή χρηστικά είδη σκαλιστά, ξυλόγλυπτα ή στον τόρνο, εκκλησιαστική ξυλογλυπτική, σαγματοποιία, βαρελοποιία), Δερματοτεχνία (Χειροποίητα δερμάτινα είδη δώρων, αντικείμενα οικιακής και ατομικής χρήσης, χειροποίητη βιβλιοδεσία), Ψαθοπλεκτική (Καλαθοπλεκτική, είδη επίστρωσης, διακοσμητικά και λειτουργικά είδη από ψάθα), Σμαλτοτεχνία, Αγιογραφία, Ζωγραφική και διακόσμηση επί διαφόρων υλών, Χαρακτική επί λίθου και άλλων υλών, Κατασκευή μουσικών οργάνων από φυσικές πρώτες ύλες, Μπατίκ, Ψευδοκόσμημα, Κεραμική – Αγγειοπλαστική, Διακόσμηση επί Αγγειοπλαστικής, Διακοσμητικά και λειτουργικά αντικείμενα εξ όνουχος, στεατίτη, αλαβάστρου ή λοιπές ορυκτές ύλες, Κούκλες και παιχνίδια χειροποίητα, Υαλουργία τέχνης: φυσητά, βιτρώ, κλπ., Κηροπλαστική τέχνης, Ψηφιδωτά, Τεχνητά άνθη πλην πλαστικών, Ανθοδετική αποξηραμένων ανθέων, Καλλιτεχνικά είδη από χαρτί, Κατασκευές από χάντρες.

Σε ότι αφορά τους συμμετέχοντες, η έρευνα φορέων αξιοποίησε τον τελικό επικαιροποιημένο κατάλογο συλλογικών φορέων που περιλαμβάνεται στο ΠΑ.3, ενώ σε ότι αφορά στις επιχειρήσεις το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό και ανέρχεται σε αριθμό 500 συμπληρωμένων ερωτηματολογίων.

ΠΒ.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων/ Διάγνωση αναγκών - Προτάσεις

Σε συνέχεια των ενεργειών του παραδοτέου ΠΒ.1, το ΠΒ.2 ακολούθησε την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν, τόσο σε επίπεδο φορέων όσο και σε αυτό των επιχειρήσεων. Τα αποτελέσματα αναλύθηκαν για την αποτύπωση της κατάστασης του Τομέα, οργανωμένα σύμφωνα με τα ακόλουθα:

- Πλήρης Χαρτογράφηση με γεωγραφική κατανομή όλων των κλάδων και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη χώρα
- Ποιοτικά Χαρακτηριστικά των αναγκών των επιχειρήσεων ανά κλάδο δραστηριότητας
- Αποτύπωση Πλαισίου Προτάσεων για το σχεδιασμό στοχευμένων εργαλείων και δράσεων υποστήριξης και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων του τομέα Χειροτεχνίας και Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας - πλαίσιο των προτεραιοτήτων της εθνικής και ευρωπαϊκής πολιτικής
- Καταγραφή διεθνών τάσεων και παράθεση σχετικών πρακτικών και παραδειγμάτων.

Το παραδοτέο ΠΒ.2 βασίζεται στην συγκέντρωση ερωτηματολογίων του ΠΒ.1 και παρουσιάζεται στο παρόν.

ΠΒ.3 Διοργάνωση και υλοποίηση συνάντησης - εργαστηρίου φορέων και Αναθέτουσας Αρχής

Το παραδοτέο ΠΒ.3 αφορά τη διοργάνωση και υλοποίηση συνάντησης – εργαστηρίου (workshop) φορέων και Αναθέτουσας Αρχής, στηριζόμενο στα πορίσματα και τις προτάσεις για την διαμόρφωση της πολιτικής για τους φορείς και τις επιχειρήσεις του κλάδου του παραδοτέου ΠΒ.2. Στο πλαίσιο αυτής αναμένεται καταγραφούν οι απόψεις των φορέων επί των προτάσεων για δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων του τομέα Χειροτεχνίας, με σκοπό την αποδελτίωση και αποτίμηση τους, για την ενσωμάτωσή τους στο τελικό παραδοτέο – πόρισμα του έργου.

ΠΒ.4 Συμπεράσματα - Σύνοψη

Το ΠΒ.4 αποτελεί το τελικό παραδοτέο του έργου, συγκεντρώνοντας το τελικό κείμενο συμπερασμάτων. Το περιεχόμενο των συμπερασμάτων / προτάσεων θα επικεντρωθεί σε προτεινόμενα μέτρα και δράσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση των αναγκών και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων του τομέα Χειροτεχνίας και Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας και θα περιλαμβάνει το σχετικό κείμενο συμπερασμάτων, σε ηλεκτρονική και έντυπη μορφή, και περίληψη/ σύνοψη του συνόλου του έργου στα ελληνικά και στα αγγλικά.

Σημειώνεται ότι οι επιμέρους δράσεις και τα παραγόμενα παραδοτέα του Αναδόχου έχουν εκπονηθεί με βάση τις ακόλουθες παραμέτρους του συστήματος διασφάλισης ποιότητας της Premium Consulting, οι οποίες σχετίζονται με:

- Συνέπεια. Τα παραδοτέα του Αναδόχου είναι σύμφωνα με τις ανάγκες του Έργου, τα επαγγελματικά πρότυπα και τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, ενώ παράλληλα ολοκληρώνονται βάσει σχεδιασμού (χρόνου, κόστους, πόρων ποιότητας)

- Πληρότητα. Τα παραδοτέα του Αναδόχου περιέχουν όλες τις πληροφορίες και προτάσεις που απαιτούνται για την επιτυχή υλοποίηση του Έργου.

- Σχετικότητα. Τα παραδοτέα είναι σχετικά με το σκοπό του Έργου.
- Εμβάθυνση. Τα παραδοτέα περιέχουν τα αναγκαία στοιχεία σε βάθος λεπτομέρειας και κρισιμότητας για την βέλτιστη υλοποίηση των ενεργειών του Αναδόχου του Έργου.
- Τεκμηρίωση. Τα παραδοτέα περιέχουν όλα τα απαραίτητα αναλυτικά και συνοπτικά στοιχεία για την καλύτερη κατανόηση και επεξήγησή τους.

A. Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Πρωτογενών Ερευνών

A1. Μεθοδολογία Υλοποίησης Πρωτογενών Ερευνών

Η υλοποίηση του έργου της Χαρτογράφησης στη φάση Β αφορά πρωτίστως τη διεξαγωγή δύο πρωτογενών ερευνών από τον ανάδοχο φορέα υλοποίησης ως εξής:

- **Πρωτογενής Έρευνα Α – Έρευνα Επιχειρήσεων, η οποία εστίασε στις επιχειρήσεις των ειδικότερων κλάδων,**
- **Πρωτογενής Έρευνα Β – Έρευνα Συλλογικών Φορέων, η οποία εστίασε στους συλλογικούς φορείς (Συλλόγους, Κλαδικές και Περιφερειακές Ομοσπονδίες και άλλους συλλογικούς θεσμικούς φορείς)**

Για την διεξαγωγή της δειγματοληπτικής έρευνας χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι και εργαλεία, τα οποία προσαρμόστηκαν στις ιδιαιτερότητες του προβλήματος και των στοιχείων που απαιτούνταν να συλλεχθούν. Στην πρώτη περίπτωση (πρωτογενής έρευνα Α), ο πληθυσμός στόχος έχει προσδιοριστεί από την μεθοδολογία υλοποίησης του έργου, όπως αυτή οριστικοποιήθηκε κατά τη Φάση Α, ενώ για την πρωτογενή έρευνα Β προέκυψε από τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν στην Φάση Α του έργου και τις προτεραιότητες που τέθηκαν σε συνεργασία με την Αναθέτουσα Αρχή. Στην περίπτωση της Πρωτογενούς Έρευνας Α (Έρευνα Επιχειρήσεων), βασικά χαρακτηριστικά για τον προσδιορισμό των υπό-πληθυσμών αποτέλεσαν η τοποθεσία των επιχειρήσεων σε επίπεδο περιφέρειας και ο κλάδος, σύμφωνα με τους συλλογικά εξεταζόμενους ΚΑΔ. Για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής ανταπόκρισης από την πλευρά των ερωτηθέντων, προκρίθηκε η συμπλήρωση ανώνυμων ερωτηματολογίων μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων και η συγκέντρωση των δεδομένων σε συγκεντρωτικούς πίνακες.

Σημειώνεται ότι σε ότι αφορά τη σύνταξη των δύο ερωτηματολογίων, ο Ανάδοχος προέβη σε έλεγχο της συμβατότητάς τους με τις γενικά ισχύουσες αρχές για την κατάρτιση ερωτηματολογίων πρωτογενούς έρευνας, ενώ πριν από τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου στο σύνολο του δείγματος επιχειρήσεων, υπήρξε πιλοτική εφαρμογή και επαλήθευση της λειτουργικότητάς του σε επιλεγμένο τμήμα του, καθώς το ερωτηματολόγιο μιας Ποσοτικής Έρευνας είναι καθοριστικής σημασίας (βασικό «μέτρο» της μέτρησης) και δεν μπορεί να αλλάξει μετά την έναρξη της διεξαγωγής της έρευνας πεδίου (fieldwork). Ως αποτέλεσμα του ελέγχου αυτού, τα τελικά ερωτηματολόγια κρίθηκε ότι ικανοποιούν απόλυτα όλες τις μεθοδολογικές παραμέτρους της έρευνας.

Μετά από την οριστικοποίηση των ερωτηματολογίων, ακολούθησε η συμπλήρωσή τους μέσω της διεξαγωγής τηλεφωνικών και άλλης μορφής ηλεκτρονικών / ψηφιακών συνεντεύξεων, η συλλογή στοιχείων, η καταχώρηση σε βάση δεδομένων και η επεξεργασία αυτών μέσω στατιστικών εργαλείων του Microsoft Excel. Τα στοιχεία τα οποία συγκεντρώθηκαν και αναλύθηκαν, αποδόθηκαν σε τυποποιημένο ηλεκτρονικό αρχείο (τύπου Microsoft Excel) σε μορφή τέτοια που να είναι επιτρεπτή η περαιτέρω επεξεργασία από την Αναθέτουσα Αρχή, καθώς και σε αντίγραφο κλειδωμένης επεξεργασίας σε μορφή pdf.

A2. Παρουσίαση και Ανάλυση Ποσοτικών Αποτελεσμάτων Πρωτογενών Ερευνών

Η ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων της πρωτογενούς έρευνας πραγματοποιήθηκε επί του συνόλου των κλάδων του Τομέα, όπως αυτοί είχαν προσδιοριστεί στη σχετική μεθοδολογία της μελέτης και σύμφωνα με αντιπροσωπευτική γεωγραφική κατανομή, τόσο επί του συνόλου όσο και επί των επιμέρους κλάδων. Ειδικότερα, οι κλάδοι της ποσοτικής ανάλυσης παρατίθενται ακολούθως:

1. **Αγιογραφία, Ζωγραφική και διακόσμηση επί διαφόρων υλών**
2. **Ανθοδετική αποξηραμένων ανθέων /Κατασκευές από χάντρες, κλπ.**

3. Αργυροχρυσοχοϊά – Χρυσοχοϊά: Αργυρά και χρυσά κοσμήματα κατασκευαζόμενα με παραδοσιακές – χειροτεχνικές τεχνικές.
4. Δερματοτεχνία: Χειροποίητα δερμάτινα είδη δώρων, αντικείμενα οικιακής και ατομικής χρήσης, χειροποίητη βιβλιοδεσία
5. Διακόσμηση επί Αγγειοπλαστικής
6. Διακοσμητικά και λειτουργικά αντικείμενα εξ όνουχος, στεατίτη, αλαβάστρου ή λοιπές ορυκτές ύλες
7. Καλλιτεχνικά είδη από χαρτί
8. Κατασκευές από χάντρες, κλπ.
9. Κατασκευή μουσικών οργάνων από φυσικές πρώτες ύλες
10. Κεραμική –Αγγειοπλαστική
11. Κηροπλαστική τέχνης
12. Κούκλες και παιχνίδια χειροποίητα
13. Μεταλλοτεχνία: Μεταλλοπλαστική, είδη διακόσμησης και χρήσης, χυτευτά ή από σφυρήλατο άργυρο, σίδηρο, μπρούντζο, χαλκό ή άλλα κράματα, επάργυρα και επίχρυσα και εκκλησιαστικά αντικείμενα.
14. Μπατίκ
15. Ξυλοτεχνία: Έπιπλα παραδοσιακής μορφής, διακοσμητικά ή χρηστικά είδη σκαλιστά, ξυλόγλυπτα ή στον τόρνο, εκκλησιαστική ξυλογλυπτική, σαγματοποιία, βαρελοποιία.
16. Ραπτική: Ραπτική παραδοσιακών στολών, ενδυμασιών και αμφίων.
17. Σμαλτοτεχνία
18. Τεχνητά άνθη πλην πλαστικών
19. Υαλουργία τέχνης: φυσητά, βιτρώ, κλπ.
20. Χαρακτική επί λίθου και άλλων υλών
21. Χειροπλεκτική, χειροκεντητική, δαντελοπλεκτική
22. Χειροτεχνία υφάσματος: Υφαντουργία, ταπητουργία κόμβων, σταμπωτά χειρός, μεταξοϋφαντά, ταπισσερί κιλιμιού.
23. Ψαθοπλεκτική: Καλαθοπλεκτική, είδη επίστρωσης, διακοσμητικά και λειτουργικά είδη από ψάθα
24. Ψευδοκόσμημα
25. Ψηφιδωτά

A.2.1 Παρουσίαση Κύριων Ποσοτικών Πορισμάτων Έρευνας Επιχειρήσεων

Το πρώτο σκέλος του ερωτηματολογίου είχε απογραφικό / δημογραφικό χαρακτήρα για τον προσδιορισμό των βασικών χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην πρωτογενή έρευνα.

Εκκινώντας από την μορφή των επιχειρήσεων, οι συντριπτικά περισσότερες αφορούν σε Ατομικές Επιχειρήσεις με ποσοστό 77,80%, ακολουθούμενες από τις Ομόρρυθμες Εταιρείες με ποσοστό 10,80% και τις Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες (Ι.Κ.Ε.) με 5%. Οι Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ) και οι Κοιν.Σ.Επ. συγκέντρωσαν μόλις το 1% και το 0,20% αντίστοιχα. Παράλληλα, σε ότι αφορά το χαρακτήρα των επιχειρήσεων ως οικογενειακές ή μη, το 54% δεν αποτελούν οικογενειακές επιχειρήσεις, ενώ το 46% αποτελούν τέτοιες.

Σε ότι αφορά ειδικότερους κλάδους με αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις από τα παραπάνω, επισημαίνονται ως προς τον οικογενειακό τους χαρακτήρα, οι κλάδοι Μεταλλοτεχνίας, Ξυλοτεχνίας, Δερματοτεχνίας και

Διακοσμητικών και λειτουργικών αντικειμένων από όνυχα, στεατίτη, αλάβαστρο ή λοιπές ορυκτές ύλες. Αντίθετα, ακόμα χαμηλότερα ποσοστά οικογενειακών επιχειρήσεων κατέγραψαν οι κλάδοι Ραπτικής και Ψευδοκοσμήματος. Σε ότι αφορά τα έτη ίδρυσης των επιχειρήσεων του δείγματος, οι περισσότερες επιχειρήσεις (49,20%) ιδρύθηκαν μεταξύ του 2011-2020, μεταξύ του 2001-2010 ιδρύθηκε το 13,40% των επιχειρήσεων, μεταξύ του 1991-2000 το 12,20% των επιχειρήσεων, ενώ μετά το 2021 ιδρύθηκε το 10,60%.

Με δεδομένη την παραπάνω ομαδοποίηση, πρέπει να αναφερθεί ότι μεταξύ των παλαιότερα ιδρυθεισών επιχειρήσεων (περίοδος μέχρι το 2010), ξεχωρίζουν αριθμητικά, αλλά και ως ποσοστό επί του ειδικού δείγματος τους, οι κλάδοι της Ξυλοτεχνίας – Ξυλογλυπτικής, Αργυροχρυσοχοΐας – Χρυσοχοΐας, Μεταλλοτεχνίας, Αγιογραφίας, Ζωγραφικής και διακόσμησης επί διαφόρων υλών, καθώς και Κατασκευής Μουσικών Οργάνων. Αντίθετα οι κλάδοι Κούκλας και παιχνιδιών και Ψευδοκοσμήματος παρουσιάζουν πολύ χαμηλότερα ποσοστά ιδρύσεων την περίοδο πριν το 2010, ενισχύοντας μία γενικότερη εικόνα νεότερης λειτουργίας σε κλαδικό επίπεδο.

Η ύπαρξη ή μη εποχικότητας λειτουργίας εξετάστηκε αμέσως μετά, με τα αποτελέσματα να δείχνουν ότι το 87,40% των επιχειρήσεων λειτουργεί 12 μήνες τον χρόνο, το 10% 6-11 μήνες, ενώ μόλις το 2,60% λειτουργεί λιγότερο από 6 μήνες τον χρόνο. Οι κλάδοι που αφορούν στις επιχειρήσεις που λειτουργούν λιγότερο από 12 μήνες είναι κυρίως η Κεραμική – Αγγειοπλαστική, το Ψευδοκόσμημα και η Αργυροχρυσοχοΐα – Χρυσοχοΐα. Σε ότι αφορά τις εμπορικές δραστηριότητες προϊόντων που δεν παράγονται από την επιχείρηση, το 56,20% των επιχειρήσεων δήλωσαν ότι διαθέτουν προς πώληση αποκλειστικά προϊόντα που παράγουν οι ίδιες, ενώ το 43,80% εμπορεύεται και προϊόντα που δεν παράγονται από αυτές, δίνοντας μία σχετικά ισορροπημένη εικόνα επί του συνόλου. Αξιοσημείωτες αποκλίσεις από την παραπάνω γενική εικόνα καταγράφηκαν για τους κλάδους Υαλουργίας τέχνης, Ανθοδετικής αποξηραμένων ανθέων κα, Κατασκευών από χάνδρες, Ψευδοκοσμήματος, Διακοσμητικών και λειτουργικών αντικειμένων από όνυχα, στεατίτη, αλάβαστρο ή λοιπές ορυκτές ύλες και Κατασκευής μουσικών οργάνων, όπου καταγράφεται σημαντικά αυξημένη δραστηριότητα πώλησης προϊόντων τρίτων. Αντίθετα, σχεδόν αποκλειστική εσωτερική παραγωγή δήλωσαν ότι πωλούν επιχειρήσεις των κλάδων Χαρακτικής και Ψαθοτεχνίας.

Σε ότι αφορά τη συμμετοχή σε συλλογικές οργανώσεις διαφόρων τύπων, κατά δήλωση των 500 επιχειρήσεων του δείγματος, οι 484 είναι εγγεγραμμένες σε επαγγελματικές οργανώσεις, κλαδικούς φορείς & συλλόγους, ενώ οι υπόλοιπες 16 δεν είναι. Ειδικότερα, η συμμετοχή σε επιμελητήρια κυριαρχεί, καθώς από τις 484 εγγεγραμμένες επιχειρήσεις οι 431 είναι εγγεγραμμένες στο Επιμελητήριο, οι 43 σε Συλλόγους, οι 8 σε Σωματεία και μόλις οι 2 σε Ομοσπονδία.

Αναφορικά με τα σχετικά με την απασχόληση θέματα στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους, το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε μία σειρά ερωτήσεων ώστε να προσδιοριστούν ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Αρχικά οι επιχειρήσεις ρωτήθηκαν για τον αριθμό (συμπεριλαμβανομένου του ιδιοκτήτη) των απασχολούμενων σε αυτές. Βάσει των αποτελεσμάτων, το μεγαλύτερο ποσοστό (91,20%) των επιχειρήσεων (456 επιχειρήσεις) απασχολεί 1-5 άτομα, ενώ μεγαλύτερο αριθμό, 6-9 και πάνω από 10 ατόμων, απασχολεί το 5,80% και το 3% αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι σε σχέση με τις επιχειρήσεις μεγαλύτερου μεγέθους, ο κλάδος που εκπροσωπείται κυρίως, είναι αυτός της Ξυλοτεχνίας – Ξυλογλυπτικής. Επιπλέον, σε ότι αφορά τη διάσταση της μορφής της απασχόλησης, στο 98,8% των επιχειρήσεων (494 επιχειρήσεις) το προσωπικό εργάζεται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, ενώ στο 1,2% των επιχειρήσεων (6 επιχειρήσεις) εργάζεται με καθεστώς εποχικής απασχόλησης.

Σε ότι αφορά τις ζητούμενες δεξιότητες για την επιλογή νέου προσωπικού στις επιχειρήσεις, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η έμφαση δίδεται κυρίως σε στοχευμένα προσόντα και δεξιότητες, όπως η σχετική εμπειρία και προϋπηρεσία, οι κατάλληλες τεχνικές δεξιότητες, αλλά και η σχετική εκπαίδευση και κατάρτιση σε μικρότερο βαθμό. Ως προς την κατάταξη του συνόλου των επιλογών, ως πρώτο κριτήριο (με ποσοστό 44%) για την επιλογή του νέου προσωπικού προτιμάται η Επαγγελματική εμπειρία - Προϋπηρεσία στο αντικείμενο, ακολουθούν οι Τεχνικές Δεξιότητες με 26,40% και το Δίπλωμα/ Πτυχίο ειδικότητας με 14,20%. Η ικανότητα σε θέματα οικονομικής- διοικητικής διαχείρισης αφορά στο 6,80%, ο Χειρισμός Η/Υ στο 4,80% και τέλος οι Ξένες γλώσσες στο 3,80%. Σημειώνεται ότι σε επίπεδο συνολικής κατάταξης, οι γενικές δεξιότητες (Ξένες γλώσσες, Χειρισμός Η/Υ και άλλες οργανωτικές δεξιότητες) τείνουν να συγκεντρώνονται σε χαμηλότερες θέσεις της κατάταξης των επιθυμητών προσόντων.

Επιπλέον σε ότι αφορά τα τυπικά εκπαιδευτικά προσόντα που απαιτούνται για τις απασχολούμενες ειδικότητες, το σύνηθες επίπεδο τυπικών προσόντων και δεξιοτήτων (25,20%) αφορά στους αποφοίτους από σχολές ή ινστιτούτα μεταλυκειακής εκπαίδευσης ή κατάρτισης, ακολουθούν οι απόφοιτοι Τεχνικού λυκείου και Γενικού λυκείου με ποσοστά 24,80% και 20,40% αντίστοιχα, ενώ οι απόφοιτοι ΤΕΙ/ΑΕΙ και Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού συγκεντρώνουν μάλλον χαμηλά ποσοστά με 8,40% και 1,20% αντίστοιχα.

Εξειδικεύοντας τις ανάγκες συμπληρωματικής εξειδίκευσης του υπάρχοντος προσωπικού των επιχειρήσεων του τομέα της χειροτεχνίας, η μεγαλύτερη ανάγκη αφορά στις Τεχνικές δεξιότητες (45,20%), στη γνώση ξένων γλωσσών (35,40%), στις Βασικές γνώσεις Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (34,60%) & στη Διαφήμιση, λειτουργία e-shop επιχειρήσεων, Marketing (34,60%). Με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν η Σχεδίαση με Η/Υ – AUTOCAD (30%) και οι Δημόσιες σχέσεις και εξυπηρέτηση πελατών με 29,60%. Και στην περίπτωση αυτή, η ενίσχυση των ειδικών γνώσεων συγκέντρωσε σημαντικό αριθμό απαντήσεων, αν και δεν πρέπει να υποτιμάται το ζητούμενο της ποιοτικής αναβάθμισης του υπάρχοντος προσωπικού με την ενίσχυση ψηφιακών δεξιοτήτων.

Το επόμενο σκέλος του ερωτηματολογίου στόχευσε στη συγκέντρωση των δεδομένων αναφορικά με την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων, σύμφωνα με βασικά οικονομικά μεγέθη, όπως ο κύκλος εργασιών και τα κέρδη.

Τα αποτελέσματα αναφορικά με τον **κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων του δείγματος κατά το 2021, δείχνουν ότι** το 32,40% των επιχειρήσεων σημείωσε κύκλο εργασιών μεταξύ 10.001-20.000 €, το 25,40% λιγότερο από 10.000 €, το 17,80% μεταξύ 20.001-30.000 €, ενώ μικρό σχετικά τμήμα (8,40%) είχε τζίρο πάνω από 100.000 €. Παράλληλα, σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ο κύκλος εργασιών του 40% των επιχειρήσεων παρέμεινε σταθερός, του 31,40% μειώθηκε και του 28,60% παρουσίασε αύξηση.

Τα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων **σε σχέση με το προηγούμενο έτος** παρέμειναν σταθερά για το 40,60% των επιχειρήσεων, μειώθηκαν για το 35,60% των επιχειρήσεων, ενώ μόλις το 23,80% παρουσίασε αύξηση.

Σε ότι αφορά την προέλευση των πρώτων υλών παραγωγής, το 99,80% των απαντήσεων ανέφερε ότι η προέλευση των πρώτων υλών αφορά σε εγχώριες πρώτες ύλες, συμπληρούμενο από το 36,55% που προσέθεσε τις Ενδοκοινοτικές / προερχόμενες από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το 18,07% που έκανε επιπλέον αναφορά στην προμήθεια πρώτων υλών από Τρίτες Χώρες.

Σε ότι αφορά τη διάθεση προϊόντων σε χονδρική πώληση και το ποσοστό αυτής, 38% των επιχειρήσεων δήλωσαν ότι δεν δραστηριοποιούνται ως πωλητές χονδρικής, ενώ και μεταξύ των ενεργών στη χονδρική διάθεση επιχειρήσεων το 22,20% διαθέτει τα προϊόντα σε ποσοστό λιγότερο από 20%. Σημαντικά μικρότερα ποσοστά καταγράφονται στις λοιπές κατηγορίες (άνω του 20% των πωλήσεων σε χονδρική) με την εξαίρεση του ποσοστού άνω του 80%, το οποίο συγκέντρωσε το 19,60% των απαντήσεων, με τις επιχειρήσεις που

δραστηριοποιούνται στους κλάδους της Ξυλοτεχνίας – Ξυλογλυπτικής, στο Ψευδοκόσμημα και στην Αργυροχρυσοχοΐα –Χρυσοχοΐα, να αποτελούν τον κύριο σχετικό πληθυσμό.

Σε ότι αφορά το ποσοστό της παραγωγικής διαδικασίας που υλοποιείται εντός της μονάδας, στο μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων (80,20%) πάνω από 80% της παραγωγικής διαδικασίας υλοποιείται εντός της μονάδας, το 8,60% των επιχειρήσεων υλοποιεί το 60-80% της παραγωγικής διαδικασίας εντός της μονάδας, ενώ το 5% των επιχειρήσεων το 20-40%. Η εικόνα που δίδεται από την παραπάνω καταγραφή είναι ότι οι επιχειρήσεις λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό εσωτερικά και με σχετική αυτάρκεια, αλλά και εντός του πλαισίου περιορισμών που επιβάλλουν οι εκάστοτε λειτουργικές τους συνθήκες.

Ως προς την επακόλουθη τυχόν εξαγωγική δραστηριότητα των επιχειρήσεων υπό τη μορφή ποσοστού της συνολικής παραγωγής, καταγράφεται ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις (79,80%) δεν εξάγουν τα προϊόντα τους, ενώ το 10,00% των επιχειρήσεων εξάγει λιγότερο από 20% των προϊόντων. Επιπλέον, μόνο το 3,40% των επιχειρήσεων εξάγει πάνω από το 80% των προϊόντων τους. Αναφορικά με τους ειδικότερους κλάδους και τις εξαγωγές σε ποσοστό άνω του 20%, σημειώνεται η συνολική βαρύτητα του κλάδου της Αργυροχρυσοχοΐας –Χρυσοχοΐας.

Σε ότι αφορά τις κύριες χώρες εξαγωγής, με δυνατότητα πολλαπλής επιλογής, οι κύριες χώρες εξαγωγής για το 52,32% των επιχειρήσεων αφορούν στα Κράτη Μέλη Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 21,19% στη Βόρεια Αμερική, ενώ το 15,23% αφορά στις Ευρωπαϊκές χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αναφερόμενοι στους τρόπους προβολής των παραγόμενων χειροτεχνικών προϊόντων και έχοντας δυνατότητα παροχής πολλαπλών απαντήσεων, το 72% των απαντήσεων που δόθηκαν περιελάμβανε τα κοινωνικά δίκτυα ως τον τρόπο προβολής των προϊόντων, ακολουθούμενο από το 50,20% που δήλωσε τις ιδιωτικές ιστοσελίδες, και το 30,60% τις σελίδες ηλεκτρονικών πωλήσεων. Άλλες μορφές προβολής συγκέντρωσαν σαφώς μικρότερες προτιμήσεις, αν και σημειώνεται η εκτός δοθέντος καταλόγου περίπτωση της προσωπικής σύστασης, που εμφανίστηκε στο 8,60% των απαντήσεων.

Σε συνέχεια της διαδικασίας προβολής, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για τους προτιμώμενους τρόπους πωλήσεων, μέσα από λίστα επιλογών με δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων. Μέσα από αυτές αναδείχτηκε η σταθερή προτίμηση στις άμεσες διαδικασίες πωλήσεων μέσω φυσικών καταστημάτων με το 81,80% των απαντήσεων. Αρκετά χαμηλότερα υπήρξαν τα ποσοστά σε ότι αφορά την πώληση μέσω E-shop και μέσω σελίδων ηλεκτρονικών πωλήσεων με το 24,40% και το 35,20% των απαντήσεων αντίστοιχα. Σημειώνεται ότι η κυριότερη ψηφιακή παρουσία, καταγράφεται στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με τους κλάδους της Ξυλοτεχνίας – Ξυλογλυπτικής, του Ψευδοκοσμήματος και της Αργυροχρυσοχοΐας –Χρυσοχοΐας.

Το επόμενο σκέλος του ερωτηματολογίου εστίασε στα προβλήματα γενικής και ειδικής φύσης που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις των χειροτεχνικών κλάδων, αλλά και τις δυνατότητες και προτάσεις παρεμβάσεων για την αντιμετώπισή τους.

Εκκινώντας από τα βασικά προβλήματα των επιχειρήσεων (με δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων ανά συμμετέχουσα επιχείρηση), ως το βασικότερο πρόβλημα καταγράφεται η Έλλειψη Ρευστότητας με ποσοστό 77,40% των απαντήσεων, ακολουθούν με 54,40% το Κόστος, η Διαθεσιμότητα και η Αξιοπιστία πρώτων υλών, με 51,80% η Πρόσβαση στη Χρηματοδότηση, με 48,60% ο Αυξημένος Ανταγωνισμός και με 45,20% η Μη Επαρκής Στελέχωση Ανθρώπινου Δυναμικού. Επιπλέον, σημαντικό ποσοστό των απαντήσεων συγκέντρωσαν η Ελλιπής Προβολή της Επιχείρησης (43,40%) και η Μικρή Αγορά / Περιορισμένες Ευκαιρίες σε αυτή (37,20%).

Πέραν των παραπάνω, αναφέρθηκαν από επαρκή αριθμό συμμετεχόντων ως προβλήματα, τα θέματα που σχετίζονται με τη γραφειοκρατία του δημοσίου τομέα, την έλλειψη της σχετικής εκπαίδευσης των νέων, το

έλλειμα κινήτρων για την ενασχόληση με τη χειροτεχνία, το ελλιπές νομοθετικό πλαίσιο και η έλλειψη προβολής του τομέα στο εξωτερικό.

Σε συνέχεια της καταγραφής των κυρίων προβλημάτων, ζητήθηκε η γνώμη των συμμετεχόντων ως προς τη σημαντικότητα μιας σειράς ενεργειών για την αντιμετώπιση τους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, τα οποία αποτυπώθηκαν συνθετικά με τη μορφή δείκτη (με μέγιστη τιμή τη μονάδα), η πιο σημαντική ενέργεια για την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι υπό εξέταση επιχειρήσεις αφορά στην αγορά εξοπλισμού για βελτίωση της παραγωγής με δείκτη βαρύτητας 0,67, ακολουθούμενη από την προμήθεια πρώτων υλών με δείκτη βαρύτητας 0,65 και ακολουθούν η προβολή μέσω internet – e-shop με δείκτη βαρύτητας 0,59 και η λήψη επιχορήγησης για την κάλυψη λειτουργικών δαπανών, καθώς και η ύπαρξη μηχανισμών/ προγραμμάτων δόσεων για την τακτοποίηση των χρεών προς το δημόσιο, με τον ίδιο δείκτη βαρύτητας (0,56).

Εξειδικεύοντας την περί των χρηματοδοτικών θεμάτων διερεύνηση, οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να προσδιορίσουν το ύψος τυχόν χρηματοδοτικών αναγκών. Για το 23,80% των επιχειρήσεων, το ύψος του απαιτούμενου κεφαλαίου που απαιτείται για να καλύψουν τις χρηματοδοτικές τους ανάγκες κυμαίνεται μεταξύ των 20.001-30.000 €, για το 22,40% των επιχειρήσεων απαιτούνται λιγότερα από 10.000 €, ενώ για το 21,80% και το 21,60%, 30.001-50.000 € και 10.001-20.000 € αντίστοιχα. Παράλληλα, ως προς τη μορφή των κατάλληλων μορφών χρηματοδότησης, το 75% των απαντήσεων κατατάσσει τις Επιχορηγήσεις ως την πιο σημαντική μορφή χρηματοδότησης, το 60,80% τις Φοροαπαλλαγές και ακολουθούν οι Μικροπιστώσεις (λιγότερο από 25.000 €) με 28,40% και η Επιστρεπτέα προκαταβολή με 22,20%.

Η διάσταση των ζητημάτων πιστοποίησης εξετάστηκε τόσο ως προς τα συστήματα διαχείρισης ποιότητας, όσο και ως προς τις απόψεις περί της βαρύτητας ενός χειροτεχνικού σήματος.

Ως προς τα **πιστοποιημένα συστήματα διαχείρισης ποιότητας στις επιχειρήσεις**, το 60,20% των επιχειρήσεων (301 επιχειρήσεις) δεν εφαρμόζει κάποιο πιστοποιημένο σύστημα διαχείρισης ποιότητας σε σχέση με το 39,80% των επιχειρήσεων (199 επιχειρήσεις), το οποίο εφαρμόζει σύστημα διαχείρισης ποιότητας. Ανάμεσα σε αυτές που δεν εφαρμόζουν κάποιο πιστοποιημένο σύστημα, το 32,42% των απαντήσεων θεωρεί σημαντική την εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης ποιότητας σε όλες τις λειτουργίες της επιχείρησης, το 29,12% στις μεθόδους παραγωγής, το 19,23% στις πρώτες ύλες –υλικά και το 16,76% στα τελικά παραγόμενα προϊόντα προς πώληση στο εσωτερικό. Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν μια προτίμηση προς τις πιστοποιήσεις που αφορούν τη γενική λειτουργία παρά τη στόχευση στα ίδια τα προϊόντα ή τις πρώτες ύλες.

Στην περίπτωση του χειροτεχνικού σήματος, η θέση που εκφράστηκε κατά μεγάλη πλειοψηφία είναι υπέρ της αναγκαιότητας ύπαρξης χειροτεχνικού σήματος στην επιχείρηση, με το 71,60% των επιχειρήσεων να θεωρεί αναγκαία την ύπαρξη χειροτεχνικού σήματος, ενώ αρνητικά εκφράστηκε το 28,40% των επιχειρήσεων. Σημειώνεται ότι ως προς την κλαδική διάσταση του ερωτήματος, τα χαμηλότερα ποσοστά αποδοχής της συγκεκριμένης αναγκαιότητας παρουσιάστηκαν μεταξύ των επιχειρήσεων των κλάδων Μεταλλοτεχνίας, Τεχνητών ανθέων πλην πλαστικών, Ανθοδετικής αποξηραμένων ανθέων-Κατασκευών από χάνδρες και Ψηφιδωτών.

Ανάλογα ποσοστά θετικής αποδοχής παρουσιάστηκαν ως προς την ανάγκη διασύνδεσης των χειροτεχνικών προϊόντων με τα τουριστικά / πολιτιστικά προϊόντα, οπότε και οι περισσότερες επιχειρήσεις (71,20%) θεωρούν αναγκαία την διασύνδεση των χειροτεχνικών προϊόντων με τα τουριστικά/πολιτιστικά προϊόντα.

Ως προς τον τρόπο που μπορεί να συμβεί αυτό, το 78,93% των απαντήσεων αναφέρεται στην Ένταξη του χειροτεχνικού προϊόντος ως μέρος του τουριστικού / πολιτιστικού προϊόντος, το 64,61% στην Ένταξη της

χειροτεχνίας στα προγράμματα τουριστικής /πολιτιστικής προώθησης και το 62,92% στην Ένταξη των χειροτεχνικών προϊόντων σε χώρους τουριστικής/ πολιτιστικής δραστηριότητας (π.χ. Μουσεία).

Το τελικό ερώτημα που απαντήθηκε στο πλαίσιο της έρευνας ήταν η αξιολόγηση προσδιορισμένων πεδίων παρέμβασης από την πολιτεία κατά την κρίσιμότητά τους. Το αποτέλεσμα της βαθμολόγησης αυτής εκφράζεται με τη μορφή ενός δείκτη κρίσιμότητας, όπως φαίνεται παρακάτω. Ειδικότερα, η Μεταφορά Τεχνολογίας και η Χρηματοδότηση, η Κατάρτιση / Αναβάθμιση Δεξιοτήτων και το Νομοθετικό Πλαίσιο θεωρούνται τα πιο σημαντικά πεδία παρέμβασης από την πολιτεία με δείκτη κρίσιμότητας 0,89. Ακολουθούν η Διεθνοποίηση με δείκτη κρίσιμότητας 0,87, η Διαφοροποίηση προϊόντων / υπηρεσιών για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας με δείκτη κρίσιμότητας 0,83, οι Κοινές Ενέργειες Προβολής / Προωθήσεις και η Δικτύωση με επιχειρηματικές ενώσεις, επιχειρήσεις, πανεπιστήμια σε Ελλάδα και εξωτερικό με δείκτη κρίσιμότητας 0,82 και τέλος οι Συμβουλευτικές Υπηρεσίες (π.χ. εξαγωγική / εισαγωγική δραστηριότητα) με δείκτη κρίσιμότητας 0,80. Είναι σαφές από τα παραπάνω ότι κανένα εκ των πεδίων που τέθηκαν στις επιχειρήσεις δεν είναι αδιάφορο, αν και διακρίνεται για ακόμα μία φορά η προτεραιοποίηση στοιχείων όπως οι δεξιότητες, το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας και η μεταφορά τεχνολογίας και η χρηματοδότηση.

A.2.2 Παρουσίαση Ποσοτικών Πορισμάτων Έρευνας Φορέων

Η δεύτερη πρωτογενής έρευνα που διεξήχθη αφορούσε τη συγκέντρωση ποσοτικών και ποιοτικών πορισμάτων από κλαδικούς και περιφερειακούς συλλογικούς φορείς σύμφωνα με τα δεδομένα που καταγράφηκαν στο πλαίσιο της Φάσης Α του έργου. Η σχετική επικοινωνία που πραγματοποιήθηκε ανέδειξε ένα ποιοτικό πρόβλημα λειτουργίας του τομέα, το οποίο αφορά την ύπαρξη ουσιαστικά αδρανών φορέων, αλλά και τη δυσκολία εντοπισμού συλλογικών φορέων που λειτουργούν και παράγουν έργο λόγω ελλιπούς καταγραφής. Παρά το στοιχείο αυτό, εκτιμάται ότι τα αποτελέσματα της έρευνας εκφράζουν σε ικανοποιητικό βαθμό τους εξεταζόμενους κλάδους, με τρόπο που εκτιμάται ότι είναι αντιπροσωπευτικός του συνόλου του τομέα. Σε ότι αφορά τους τύπους των φορέων που καταγράφηκαν και συμμετείχαν στην πρωτογενή έρευνα, οι δύο συνηθέστερες μορφές ήταν οι Ομοσπονδίες (κλαδικές και περιφερειακές) και τα Σωματεία διαφόρων κλάδων με όμοιο ποσοστό 25,93%, ακολουθούμενα από τους Συλλόγους επιχειρήσεων σε ποσοστό 18,52%, τα Επιμελητήρια (κυρίως περιφερειακά) και λοιπές μορφές ιδιωτικού χαρακτήρα με συλλογικά χαρακτηριστικά σε ποσοστό 14,81%.

Οι χειροτεχνικοί κλάδοι αναφοράς των συμμετεχόντων φορέων παρουσιάζουν σημαντική ποικιλία και καλύπτουν το σύνολο των εξεταζόμενων στην έρευνα κλάδων. Πέραν του στοιχείου αυτού, ορισμένοι κλάδοι εμφανίζονται να εκπροσωπούνται σε περισσότερους συλλογικούς φορείς συγκριτικά με άλλους, όπως, ο κλάδος της Αργυροχρυσοχοΐας – Χρυσοχοΐας ο οποίος παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συμμετοχή σε διάφορους φορείς, ακολουθούμενος από τους σχετικούς με το ύφασμα κλάδους και τις ειδικότερες χειροτεχνικές μορφές τους, όπως η χειροπλεκτική - χειροκεντητική και η χειροτεχνία υφάσματος (περιλαμβάνοντας την ραπτική), τους κλάδους κεραμικής (κυρίως η κεραμική και ακολούθως η διακόσμηση αγγειοπλαστικής), τη ξυλOTECHNIA, την υαλουργία τέχνης και τη δερματοτεχνία. Μικρότερες συμμετοχές κατέγραψαν κλάδοι με ειδικότερο πεδίο δραστηριοποίησης, όπως τα ψηφιδωτά, η ανθοπλεκτική, τα τεχνητά και φυσικά άνθη και η κατασκευή μουσικών οργάνων.

Τα έτη ίδρυσης των φορέων που συμμετείχαν στην έρευνα παρουσίασαν, σύμφωνα με τις δοθείσες απαντήσεις, σημαντική χρονική απόκλιση, με σημαντικό αριθμό φορέων πάντως να καταγράφει ως έτος ίδρυσης παρελθούσες δεκαετίες. Ειδικότερα, το 44% των φορέων, ιδιαίτερα μεταξύ των θεσμικών φορέων, όπως τα επιμελητήρια και οι ομοσπονδίες, φέρονται να έχουν ιδρυθεί πριν το 1960. 16% των φορέων ιδρύθηκε μεταξύ 1971-1980, ενώ ίδιο ποσοστό καταγράφηκε και στην περίπτωση ίδρυσης την περίοδο 1991-

2000. Χαμηλότερα ποσοστά κατέγραψαν οι περίοδοι 2011-2020 και 1961-1970 (11%), ενώ τα μικρότερα ποσοστά κατέγραψαν οι περίοδοι 1981-1990 και μετά το 2020 με 8%.

Περνώντας στην περιφερειακή διάσταση που καλύπτουν οι συμμετέχοντες φορείς, καταγράφεται ότι οι περιφέρειες που καλύπτονται από το μεγαλύτερο αριθμό στην παρούσα έρευνα είναι το σύνολο της χώρας και η Αττική, με σημαντική παρουσία της Κρήτης και της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, καθώς και της Θεσσαλίας. Μικρότερη εκπροσώπηση καταγράφηκε για την Πελοπόννησο, τα Νησιά Ιονίου, την Ήπειρο, τη Δυτική Ελλάδα και το Βόρειο Αιγαίο, ενώ δεν καταγράφηκε συμμετοχή στην έρευνα φορέα με ειδική κάλυψη μόνο για τις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας, Νοτίου Αιγαίου, Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας.

Τέλος, σε ότι αφορά τις κυρίαρχες νομικές μορφές των μελών των συμμετεχόντων φορέων, η κατάταξή τους σύμφωνα με το σύνολο των απαντήσεων αναδεικνύει την αδιαμφισβήτητη κυριαρχία των ατομικών επιχειρήσεων στις πρώτες θέσεις της κατάταξης των μελών τους. Εστιάζοντας στις 4 πρώτες θέσεις κατάταξης, διαπιστώνεται ότι άλλες σημαντικές μορφές επιχειρήσεων είναι οι Ομόρρυθμες Εταιρείες και οι Ετερόρρυθμες Εταιρείες, με τις Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης και τις Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες (Ι.Κ.Ε.) να συμπληρώνουν τις κύριες επιλογές. Σημειώνεται πάντως ότι οι Ανώνυμες Εταιρείες εμφανίζονται σταθερά στις πρώτες θέσεις, αν και σε μικρότερα ποσοστά.

Η επόμενη ενότητα του ερωτηματολογίου εστίασε στην απασχόληση και οικονομική δραστηριότητα των μελών – επιχειρήσεων, και στις βασικές εκτιμήσεις επί του μεγέθους των επιχειρήσεων και των ζητούμενων προσόντων στους διάφορους κλάδους. Ο συνηθέστερος αριθμός των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις - μέλη των φορέων εκτιμάται σε ποσοστό 92,6% ότι είναι 1-5 άτομα (συμπεριλαμβανομένων των ιδιοκτητών), ενώ πολύ μικρό ποσοστό (3,7%) συγκέντρωσαν οι εκτιμήσεις για μεγαλύτερους αριθμούς απασχολούμενων. Σε συνέχεια της διερεύνησης των σχετικών με τους απασχολούμενους ζητημάτων, οι φορείς κατέταξαν τα προσόντα για την επιλογή νέου προσωπικού. Σύμφωνα με αυτόν, τα τρία κύρια βαρύνοντα προσόντα είναι η κατοχή σχετικού με το αντικείμενο διπλώματος / πτυχίου ειδικότητας (τιμή δείκτη 0,79 /1), η επαγγελματική εμπειρία και προϋπηρεσία στον κλάδο (0,79) και η κατοχή τεχνικών δεξιοτήτων (0,75). Γενικότερα, τυπικά και άλλα προσόντα συγκέντρωσαν πολύ χαμηλότερες τιμές, αποτυπώνοντας έτσι τη μικρότερη βαρύτητα τους.

Η επόμενη ενότητα του ερωτηματολογίου αφορούσε τις εκτιμήσεις και γνώμες επί της Παραγωγικής Δραστηριότητας και Προβολής των μελών – επιχειρήσεων. Ως προς το ζήτημα της προέλευσης των πρώτων υλών, το 53,85% των απαντήσεων ανέφερε ότι η προέλευση των πρώτων υλών αφορά κυρίως σε εγχώριες πρώτες ύλες, με το 42,31% να αναφέρει ως κύριες τις Ενδοκοινοτικές / προερχόμενες από την Ευρωπαϊκή Ένωση πρώτες ύλες, ενώ το 7,69% εστίασε στην προμήθεια πρώτων υλών από Τρίτες Χώρες. Επιπλέον, σε συνέχεια της διερεύνησης των παραγωγικών δεδομένων, καταγράφηκε η θέση των φορέων ως προς τις σημαντικότερες κατηγορίες δαπανών κατά την άποψη των επιχειρήσεων μελών. Η αποτύπωση των πορισμάτων έγινε με τη μορφή δείκτη που έλαβε υπόψη τη σειρά κατάταξης που δόθηκε, αποδίδοντας τα παρακάτω αποτελέσματα.

Σύμφωνα με το διαμορφωμένο δείκτη, οι πρώτες ύλες αποτελούν τη μεγαλύτερης βαρύτητας δαπάνη με καθολική σχεδόν αποδοχή και τιμή δείκτη 0.92/1, ακολουθούμενα από τις λειτουργικές δαπάνες με τιμή δείκτη 0,8/1 και τη μισθοδοσία να αποτελεί την τρίτη σημαντικότερη δαπάνη (0,73/1). Λοιπές δαπάνες, όπως οι διοικητικές, προώθησης και αποσβέσεις αποτελούν χαμηλότερης σημασίας δαπάνες για τη λειτουργία, στοιχείο που συνδέεται και μάλλον τεκμηριώνει το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων του τομέα, ανεξαρτήτως κλάδου. Στο ζήτημα των εισαγωγών για την κάλυψη της εγχώριας ζήτησης και δοθείσας της δυνατότητας πολλαπλών απαντήσεων ανά ερωτηματολόγιο, ως κύριες χώρες συναλλαγής προσδιορίζονται στο 77% των περιπτώσεων τα κράτη μέλη της ΕΕ, με τις ευρωπαϊκές χώρες εκτός ΕΕ να συγκεντρώνουν το 46% των

απαντήσεων, την Κίνα να συγκεντρώνει 38%, την υπόλοιπη Ασία 21%, ενώ αρκετά χαμηλότερες είναι οι περιπτώσεις εισαγωγών από την Νότια Αμερική (13%), Βόρεια Αμερική και Αφρική (4% έκαστη).

Ως τελικό στοιχείο της εξεταζόμενης ενότητας του ερωτηματολογίου, καταγράφονται οι κύριοι δίαυλοι προβολής των προϊόντων των κλάδων αναφοράς των φορέων, με δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων ανά ερωτηματολόγιο. Στο 81,48% των περιπτώσεων, η ιδιωτική ιστοσελίδα αποτελεί βασικό εργαλείο προώθησης, ενώ σημαντικό μερίδιο καταγράφουν και τα κοινωνικά δίκτυα και οι εκθέσεις εσωτερικού με ποσοστό 70,37%. Χαμηλότερη μοιάζει να είναι η προτίμηση στις εκθέσεις εξωτερικού (40,74%), τις ειδικές σελίδες ηλεκτρονικών πωλήσεων (37,04%) και τις ιστοσελίδες τρίτων (29,63%). Τέλος, ως ειδικές περιπτώσεις καταγράφηκαν η προώθηση μέσω των ίδιων των προϊόντων που πωλούνται και ειδικές κλαδικές επιδείξεις και προωθητικές ενέργειες, όπως στην περίπτωση της ανθοδετικής.

A3. Παρουσίαση και Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων Πρωτογενών Ερευνών

A.3.1 Βασικές Παραδοχές Αποτελεσμάτων, Τομεακή Σύνθεση και Ομαδοποίηση

Σε ότι αφορά την ποιοτική ανάλυση, η προσέγγιση έγινε ακολουθώντας την ομαδοποίηση των σχετικών μεταξύ τους κλάδων σε ευρύτερες ομάδες, σύμφωνα με την ακόλουθη δομή, καθώς κρίθηκε ότι τα ποιοτικά αποτελέσματα θα μπορούσαν να έχουν επιπλέον προστιθέμενη αξία μέσω μίας ανάλυσης μικρότερης διασποράς και έχοντας καταγράψει ήδη τις κοινές τάσεις που παρουσιάστηκαν στα δεδομένα.

Ομαδοποιημένοι Κλάδοι Ποιοτικής Ανάλυσης

1. Κατασκευές Ξύλου

- 1.1. Ξυλοτεχνία
- 1.2. Ψαθοπλεκτική

2. Κατασκευή μουσικών οργάνων από φυσικές πρώτες ύλες

3. Αγγειοπλαστική – Κεραμική

- 3.1. Κεραμική – Αγγειοπλαστική
- 3.2. Διακόσμηση επί Αγγειοπλαστικής

4. Υαλουργία τέχνης

5. Αργυροχρυσοχοΐα – Χρυσοχοΐα

- 5.1. Αργυροχρυσοχοΐα – Χρυσοχοΐα

6. Ένδυμα - Υφαντική

- 6.1. Ραπτική
- 6.2. Χειροπλεκτική, χειροκεντητική, δαντελοπλεκτική
- 6.3. Χειροτεχνία υφάσματος
- 6.4. Μπατίκ

7. Εκκλησιαστική Τέχνη

- 7.1. Αγιογραφία, Ζωγραφική και διακόσμηση επί διαφόρων υλών

8. Δέρμα

- 8.1. Δερματοτεχνία

9. Χαρακτική – Λιθοτεχνία - Μεταλλοτεχνία

- 9.1. Χαρακτική επί λίθου και άλλων υλών
- 9.2. Ψηφιδωτά
- 9.3. Διακοσμητικά και λειτουργικά αντικείμενα εξ όνυχος, στεατίτη, αλαβάστρου ή λοιπές ορυκτές ύλες
- 9.4. Μεταλλοτεχνία
- 9.5. Σμαλτοτεχνία

10. Ανθοδετική

- 10.1. Ανθοδετική αποξηραμένων ανθέων
- 10.2. Τεχνητά άνθη πλην πλαστικών

11. Διακοσμητικές – Χρηστικές Τέχνες

- 11.1. Καλλιτεχνικά είδη από χαρτί
- 11.2. Κούκλες και παιχνίδια χειροποίητα
- 11.3. Κηροπλαστική τέχνης

12. Ψευδοκόσμημα

- 12.1. Ψευδοκόσμημα
- 12.2. Κατασκευές από χάντρες, κλπ.

A.3.2 Αποτύπωση Ποιοτικών Χαρακτηριστικών και Αναγκών Επιχειρήσεων

Η συνθετική ποιοτική προσέγγιση των αποτελεσμάτων των πρωτογενών ερευνών επί των χαρακτηριστικών και των αναγκών των επιχειρήσεων έδειξε ότι σε γενικές γραμμές, οι χειροτεχνικοί κλάδοι παρουσιάζουν σχετική ομοιογένεια στα περισσότερα στοιχεία τους.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τη γενική ταυτότητα επιχειρήσεων των ομαδοποιημένων κλάδων, το κυρίαρχο μοτίβο ήταν αυτό των ατομικών επιχειρήσεων, πλήρους (12μηνες) λειτουργίας με μία σχετική ισορροπία των οικογενειακών και μη επιχειρήσεων. Ειδικά το τελευταίο στοιχείο δείχνει ότι αν και καταγράφεται παρουσία οικογενειακών επιχειρήσεων, ειδικά στις περιπτώσεις των παλαιότερων από αυτές, δεν αποκλείεται και η είσοδος νέων επιχειρηματικών μονάδων στον τομέα συνολικά.

Αναφορικά με τα ποιοτικά στοιχεία της απασχόλησης, η κυρίαρχη μορφή είναι η πλήρης απασχόληση ανεξαρτήτως κλάδων με κυριότερο προσόν στους περισσότερους κλάδους την επαγγελματική εμπειρία και προϋπηρεσία στο αντικείμενο, ενώ το σύνηθες επίπεδο τυπικών προσόντων αφορά στη μέση ή επαγγελματική εκπαίδευση. Ως προς τα επιπλέον ποιοτικά στοιχεία της απασχόλησης καταγράφεται η γενική ανάγκη του προσωπικού για την παροχή συμπληρωματικής εξειδίκευσης γύρω από τις γνώσεις Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, ενώ ως σημαντική κρίνεται η εξαίρεση στην περίπτωση του κλάδου δέρματος όπου η κύρια ανάγκη αφορά τις ίδιες τις Τεχνικές δεξιότητες.

Τα δεδομένα αναφορικά με τα βασικά οικονομικά μεγέθη και τα μεγέθη της απασχόλησης αποτελούν σημαντικό στοιχείο ως προς την απόδοση της βασικής ταυτότητας της χειροτεχνικής επιχείρησης, δείχνοντας ότι οι χειροτεχνικές επιχειρήσεις θα πρέπει, ανεξαρτήτως κλάδων, να ληφθούν υπόψη στη χάραξη πολιτικής ως πολύ μικρές ή μικρές επιχειρήσεις (ο αριθμός των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις αφορά στη συντριπτική πλειοψηφία σε 1-5 άτομα συμπεριλαμβανομένου του ιδιοκτήτη, ο κύκλος εργασιών τους αφορά ποσά μέχρι τις 30.000€, όπως και οι χρηματοδοτικές ανάγκες τους), με σταθερούς ή μειούμενους κύκλους εργασιών και κέρδη. Παράλληλα οι περιορισμένες σχετικά δυνατότητες αποτυπώνονται στην πολύ χαμηλή εξαγωγική δραστηριότητα (μηδενική κατά κανόνα) και στη βασικού επιπέδου δικτύωση και προβολή, μέσω ιδιωτικών σελίδων ή κοινωνικών δικτύων, αλλά και στήριξη σε άμεσες πωλήσεις μέσω φυσικών καταστημάτων. Τέλος, ως αδιαπραγμάτευτα σημαντικότερο πρόβλημα οριζοντίως καταγράφεται η έλλειψη ρευστότητας.

Βασικό στοιχείο της ποιοτικής καταγραφής αποτελεί ο προσδιορισμός κατά κλάδο των εκτιμώμενων αναγκών παρεμβάσεων. Ειδικότερα, τα κατά ομαδοποιημένο σύνολο κλάδων αποτελέσματα καταγράφονται στον ακόλουθο πίνακα με τη μορφή δείκτη βαρύτητας, σύμφωνα με την αξιολόγηση κάθε μίας δυνητικής παρέμβασης σε κλίμακα 1-5, με το 5 να αφορά τις πλέον κρίσιμες.

Όπως διαφαίνεται στον πίνακα 1, σε γενικές γραμμές οι απαντήσεις δεν κατέγραψαν ουσιαστικές αποκλίσεις μεταξύ των κλάδων, με τα ζητήματα που κυριαρχούν να είναι αυτά του Νομοθετικού Πλαισίου, της Κατάρτισης / Αναβάθμισης Δεξιοτήτων, της Μεταφοράς Τεχνολογίας και Χρηματοδότησης, καθώς και της Διεθνοποίησης και Προβολής εν γένει. Με αυτό το στοιχείο ως δεδομένο, μπορούν σε κάθε περίπτωση να εντοπιστούν κάποιες διαφορές στις προτεραιότητες, ιδίως ως προς την κλίμακα της κρισιμότητας.

Στους περισσότερους κλάδους, οι ανάγκες παρεμβάσεων που αφορούν στο νομοθετικό πλαίσιο έχουν λάβει τις μεγαλύτερες τιμές βαθμολογίας, ενώ χαρακτηρίζονται ως πολύ υψηλής ή υψηλής προτεραιότητας στο σύνολο των κλάδων. Ανάλογη είναι η εικόνα στις ανάγκες παρεμβάσεων της Κατάρτισης / Αναβάθμισης Δεξιοτήτων και της Μεταφοράς Τεχνολογίας και Χρηματοδότησης, ενώ αρκετά υψηλή ανάγκη προτεραιότητας καταγράφει και η Διεθνοποίηση.

Ως προς τους τομείς παρέμβασης, σημειώνεται ότι είναι αρκετά περιορισμένες οι περιπτώσεις όπου η βαθμολογία που έχουν λάβει μέσω των απαντήσεων τους κατατάσσει στο επίπεδο της μεσαίας προτεραιοποίησης. Αυτές οι περιπτώσεις εντοπίζονται κυρίως γύρω από τα θέματα της δικτύωσης με άλλους φορείς (όπως επιχειρηματικούς φορείς, πανεπιστήμια ή και άλλες επιχειρήσεις στην Ελλάδα ή το εξωτερικό), των συμβουλευτικών υπηρεσιών και σε ειδικότερες περιπτώσεις κλάδων (κατασκευές ξύλου, εκκλησιαστικές τέχνες) σε θέματα κοινών προβολών. Από τα παραπάνω δεδομένα, προκύπτει μία εικόνα μάλλον κλειστών προσεγγίσεων της επιχειρηματικότητας ως προς τη διάθεση ανάπτυξης συνεργασιών αλλά και σύνδεσης με άλλα κρίσιμα τμήματα ενός επιχειρηματικού οικοσυστήματος, ιδιαίτερα για το τμήμα της εισαγωγής της καινοτομίας.

Εξετάζοντας τους κλάδους ως προς το γενικό επίπεδο ανάγκης παρεμβάσεων, σύμφωνα με τη γενική εικόνα της προτεραιοποίησης που σχηματίζεται, είναι γεγονός ότι ορισμένοι κλάδοι παρουσιάζουν αυξημένες ανάγκες για το σύνολο των παρεμβάσεων, αλλά και βαθμολογίες άνω του γενικού μέσου όρου. Ειδικότερα, σημειώνεται ότι οι κλάδοι της Αγγειοπλαστικής-Κεραμικής, Δέρματος, Αργυροχρυσοχοΐας, Υφάσματος, Χαρακτικής – Λιθοτεχνίας – Μεταλλοτεχνίας, αλλά και Ψευδοκομήματος, μοιάζουν να έχουν ανάγκη σημαντικών παρεμβάσεων σε όλα τα επίπεδα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις δεν παρατηρείται τόσο έντονη συνθήκη αιτημάτων παρεμβάσεων.

Πίνακας 1: Κλαδικές Χειροτεχνικές Ανάγκες Παρεμβάσεων

Ανάγκες Παρέμβασης	Κατασκευές Ξύλου	Κατασκευή μουσικών οργάνων από φυσικές πρώτες ύλες	Αγγειοπλαστική – Κεραμική	Υαλοουργία τέχνης	Αργυροχρυσοσχολία – Χρυσοσχολία	Ένδυμα - Υφαντική	Εικηλοπλαστική Τέχνη	Δέρμα	Χαρακτική – Λιθοτεχνία - Μεταλλοτεχνία	Ανθοδετική	Διακοσμητικές – Χρηστικές Τέχνες	Ψευδοκόσμημα
Μεταφορά Τεχνολογίας και Χρηματοδότηση	4,36	4,20	4,45	4,20	4,43	4,58	4,35	4,60	4,47	4,28	4,40	4,53
Κοινές Ενέργειες Προβολής / Προωθήσεις	3,88	4,00	4,50	4,00	4,22	4,19	3,80	4,50	4,17	4,14	4,00	4,26
Διεθνοποίηση	4,32	4,80	4,27	4,00	4,19	4,40	4,35	4,70	4,35	4,43	4,30	4,51
Διαφοροποίηση προϊόντων / υπηρεσιών για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας	4,04	4,40	4,18	4,20	4,14	4,19	4,20	4,60	4,12	3,86	4,20	4,14
Συμβουλευτικές Υπηρεσίες (π.χ. εξαγωγική / εισαγωγική δραστηριότητα)	3,82	4,00	4,18	4,20	3,93	4,12	4,00	4,10	4,41	4,14	4,02	4,06
Δικτύωση με επιχειρηματικές ενώσεις, επιχειρήσεις, πανεπιστήμια σε Ελλάδα και εξωτερικό	4,12	3,80	4,18	3,80	4,12	4,15	4,25	4,00	4,03	3,86	4,26	3,88
Κατάρτιση / Αναβάθμιση Δεξιοτήτων	4,40	4,40	4,55	4,60	4,40	4,37	4,45	4,50	4,68	4,57	4,30	4,51
Νομοθετικό Πλαίσιο	4,43	4,80	4,82	4,00	4,47	4,42	4,35	4,40	4,59	4,71	4,48	4,46

Άνω του Μ.Ο

Ιδιαίτερα Υψηλής Προτεραιότητας

Υψηλής Προτεραιότητας

Μεσαίας Προτεραιότητας

Μεσαίας Προτεραιότητας

A.3.3 Αποτύπωση Ποιοτικών Δεδομένων Έρευνας Φορέων

Το ποιοτικό σκέλος του ερωτηματολογίου στόχευσε στον προσδιορισμό των κρίσιμων θεμάτων του τομέα χειροτεχνίας και τη συγκέντρωση προτάσεων επί αυτών. Αρχικά, οι φορείς προσδιόρισαν τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κάθε κλάδος, με δυνατότητα επιλογής τριών προβλημάτων από κλειστού τύπου λίστα. Καθώς η συνολική εξέταση δεν έδειξε αξιοσημείωτες κλαδικές ή περιφερειακές αποκλίσεις στις θέσεις που εκφράστηκαν, τα αποτελέσματα παρατίθενται συνολικά στο ακόλουθο διάγραμμα.

Το κυριότερο πρόβλημα που ξεχώρισε σε επίπεδο απαντήσεων ήταν η χρηματοδοτική διάσταση, όπως αποτυπώνεται από την Έλλειψη Ρευστότητας, τα Χρέη προς το Δημόσιο ή Ιδιώτες και τη Δανειακή επιβάρυνση, συγκεντρώνοντας το 76,92% των απαντήσεων που δόθηκαν. Παράλληλα, ιδιαίτερα συχνά αναφερόμενο ως πρόβλημα ήταν η μη επαρκής στελέχωση ανθρώπινου δυναμικού στους χειροτεχνικούς κλάδους με 58% περίπου των απαντήσεων. Τα λοιπά προβλήματα που τέθηκαν στη διάθεση των ερωτηθέντων, επιλέχθηκαν σε λιγότερο από το 50% των περιπτώσεων, και από αυτά ξεχώρισαν τα ζητήματα των τιμών και της διαθεσιμότητας των πρώτων υλών και της ελλιπούς προβολής των επιχειρήσεων με 46,15%. Μικρότερα ποσοστά συγκέντρωσε ως πρόβλημα η μείωση του κύκλου εργασιών (38% περίπου) και η παλαιότητα των υποδομών με 35% περίπου (με διασπορά πάντως μεγάλου φάσματος τόσο ως προς τη θεματική διάσταση, όσο και ως προς την κλαδική). Τέλος σημειώνεται το χαμηλό ποσοστό απαντήσεων των περιβαλλοντικών όρων ως πρόβλημα με μόλις 11,54%. Η αξιολόγηση των προβλημάτων, όπως αυτά προσδιορίστηκαν από τους φορείς, δείχνει μια ευρύτερα προβληματική εικόνα, καθώς κρίσιμοι επιχειρησιακοί παράγοντες όπως το χρηματικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, καθώς και η εικόνα της αγοράς εν γένει (τιμές, διαθεσιμότητα υλών, μέγεθος, μικρή προβολή) μοιάζουν να απασχολούν αρνητικά τους εμπλεκόμενους φορείς.

Περνώντας στις αναλύσεις των επιμέρους παραμέτρων του τομέα της χειροτεχνίας, η πρώτη που εξετάστηκε ήταν το ανθρώπινο δυναμικό. Κοινός τόπος όλων των βαθμολογούμενων παραμέτρων ήταν τα πολύ μεγάλα ποσοστά των απαντήσεων που τις χαρακτήριζαν ως σημαντικές ή πολύ σημαντικές (με ποσοστά άνω του 80% σε κάθε περίπτωση).

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν, είναι σαφές το αίτημα της ενίσχυσης των στοιχείων της εκπαίδευσης και της κατάρτισης μέσα από τις υπάρχουσες δομές (τυπική και μη τυπική εκπαίδευση – ΕΠΑΛ, ΙΕΚ, ΑΕΙ) και θεσμούς (μαθητεία), αλλά και η αναγνώριση παραμέτρων όπως η ενημέρωση για νέες εξελίξεις και η εισαγωγή της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Ενδεικτικό είναι το στοιχείο ότι η περίπτωση της απάντησης Άλλο, η οποία κατέγραψε τις ανάγκες προβολής για τη βελτίωση της εικόνας της χειροτεχνίας και την προσέλκυση νέων στον τομέα.

Η επόμενη παράμετρος που εξετάστηκε ήταν τα θέματα των τομέων έρευνας/ καινοτομίας και τεχνολογίας/ εφαρμογών. Όπως στην περίπτωση του ανθρώπινου δυναμικού, και στην περίπτωση των νέων τεχνολογιών, υπήρξε μία καθολική αποδοχή της υψηλής σημασίας των παραμέτρων που τέθηκαν υπόψη των ερωτηθέντων. Μεταξύ αυτών τα οριακά υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν ως προς τα θέματα της Ανάπτυξης ηλεκτρονικών πωλήσεων, Ανάγκης εισαγωγής καινοτομίας στην παραγωγή, Αναζήτησης νέων τεχνικών προώθησης των προϊόντων και Μεταφοράς τεχνογνωσίας από καλές πρακτικές, αναδεικνύοντας την αναγνώριση της σχετικής υστέρησης στον τομέα της ψηφιακής παρουσίας και προώθησης. Παράλληλα, στο πεδίο των προτάσεων, οι απαντήσεις εστίασαν στα θέματα μεταφοράς τεχνολογίας με στόχο την παρουσία της χειροτεχνίας στο φυσικό της περιβάλλον, αλλά και τη σημασία της αξιοποίησης των τεχνολογιών για την επίλυση του προβλήματος του εξειδικευμένου προσωπικού.

Περνώντας στο σκέλος της διερεύνησης των παραμέτρων που αφορούν στη στήριξη επιχειρήσεων, η αποτύπωση των αποτελεσμάτων αναδεικνύει τη γενικότερη αναγνώριση των αναγκών σε ολόκληρο το φάσμα των υπηρεσιών. Σε επίπεδο ομαδοποίησης, τα θέματα προβολής, δικτύωσης και χρηματοδότησεων, όπως η Υποστήριξη επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων χρηματοδότησης, επιδότησης ή/ και ενίσχυσης ταμειακής ρευστότητας, η Συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα για την προβολή και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων, η Ενημέρωση και υποστήριξη σε θέματα χρηματοδότησεων και σε σύγχρονες εξελίξεις του κλάδου διεθνώς και η Ανάπτυξη δικτύων σε επίπεδο κλάδου και σε συνεργασία με ερευνητικούς ή/ και δημόσιους φορείς, συγκέντρωσαν τα μεγαλύτερα ποσοστά σημαντικών και πολύ σημαντικών χαρακτηρισμών στις απαντήσεις (άνω του 95%). Το συμβουλευτικό σκέλος και το σκέλος της υποστήριξης μέσω υποδομών κινήθηκαν σε ελαφρά χαμηλότερους ρυθμούς, αν και με μεγάλα ποσοστά (άνω του 90%).

Σε επίπεδο προτάσεων, καταγράφεται η ανάγκη για ενίσχυση της δικτύωσης μεταξύ κλαδικών επιχειρήσεων, αλλά και για τα θέματα δημιουργίας συμβουλευτικής δομής επιχειρήσεων στο πλαίσιο των ενεργειών στήριξης.

Τελικό σκέλος προς εξέταση ως προς τη σημαντικότητα των παρεμβάσεων που τέθηκε προς απάντηση από τους ερωτώμενους εκπροσώπους των φορέων ήταν οι απαραίτητες παρεμβάσεις της Πολιτείας. Τα **τρία κυρίαρχα πεδία** που αναδείχτηκαν βάσει αποτελεσμάτων των απαντήσεων ήταν η **Κατάρτιση / Αναβάθμιση των δεξιοτήτων** (με το σύνολο των φορέων να συμφωνούν επί της βαρύτητας), οι **Κοινές Ενέργειες Προβολής και Προώθησης** (επίσης με απόλυτη συμφωνία των συμμετεχόντων) και η **Χρηματοδότηση** του τομέα (με ποσοστό άνω του 95%). Πέραν αυτών, ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να θεωρείται ότι κατέχει το νομοθετικό πλαίσιο (που θα πρέπει να βελτιωθεί ή δημιουργηθεί) και τα θέματα δικτύωσης. Σημειώνεται ότι ως προς την σημασία τους, αν και με ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά άνω του 85%, χαμηλότερα στον σχετικό κατάλογο βρέθηκαν οι συμβουλευτικές υπηρεσίες και η παρέμβαση για τη διεθνοποίηση του τομέα.

Το ζήτημα του προσδιορισμού των καταλλήλων μορφών χρηματοδότησης τέθηκε στη συνέχεια στην κρίση των φορέων. Τα σχετικά αποτελέσματα (με δυνατότητα πολλαπλών επιλογών κάθε φορέα) έδειξαν ότι ανάμεσα στις επιλογές, η παροχή επιχορηγήσεων (με ποσοστό 90% περίπου) και τα μέτρα φοροαπαλλαγών (με ποσοστό 63,64% επί του πλήθους των απαντήσεων) αποτέλεσαν τις προκρινόμενες από την πλειοψηφία μορφές. Σημειώνεται ότι για σημαντικό αριθμό φορέων (που αντιστοιχεί σε 50% των απαντήσεων που δόθηκαν) οι μικροπιστώσεις αποτελούν σημαντικά εργαλεία, σε μικρότερα ποσοστά κινήθηκαν μέτρα όπως η επιστρεπτέα προκαταβολή και τα δάνεια ευνοϊκού επιτοκίου (ποσοστό 41% περίπου), ενώ σε χαμηλότερα επίπεδα κινήθηκε η προτίμηση σε μέτρα όπως ο τραπεζικός δανεισμός με εγγύηση και η μίσθωση. Τα παραπάνω αναδεικνύουν την προτίμηση προς άμεσες / βραχυπρόθεσμες μορφές χρηματοδότησης συγκριτικά με άλλες μακρύτερης δέσμευσης, όπως ο δανεισμός.

Αναφορικά με τα ζητήματα του χειροτεχνικού σήματος και της κρισιμότητάς του καταγράφεται η απόλυτη συμφωνία για την ανάγκη σύστασης παραδοσιακού σήματος όπου είναι εφικτό (100% των απαντήσεων), ενώ πολύ σημαντικό ήταν και το μερίδιο συμφωνίας για τη σύσταση Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος (άνω του 95%), αλλά και για την ανάγκη ύπαρξης Κλαδικών Σημάτων Προϊόντων σε ποσοστό 90%. Σε ότι αφορά την εφαρμογή Πιστοποιημένων Συστημάτων Ποιότητας, η συμφωνία για τη σημασία τους κινήθηκε σε πιο χαμηλά επίπεδα (περίπου 80%), δείχνοντας μία προτίμηση σε τύπους σημάτων που θα σχετίζονταν ευκολότερα με την εμπορική αξία των προϊόντων.

Το παραπάνω συμπέρασμα ενισχύεται από τις απόψεις που εκφράστηκαν αναφορικά με τη συμβολή του χειροτεχνικού σήματος. Σύμφωνα με αυτές, όπως εκφράστηκαν από την ιεράρχηση των επιλογών που δόθηκαν, ο δείκτης που διαμορφώθηκε για την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης (0,72/1) και την εξωστρέφεια (0,70), αλλά τις πωλήσεις (0,62) και την προβολή (0,61) δείχνει ότι αποτελούν την κύρια

επιδίωξη για την εισαγωγή ενός σήματος. Ως χαμηλότερη κρίθηκε η συμβολή στη βελτίωση των παραγόμενων προϊόντων και των εξαγωγών τους. Ως προς την κρισιμότητα των ζητημάτων σύνδεσης της χειροτεχνίας με τον πολιτισμό και τον τουρισμό, σημειώνεται η απόλυτη συμφωνία για την ανάγκη ένταξης της χειροτεχνίας ως παραμέτρου στα ανάλογα προγράμματα προώθησης (τουριστικής ή/και πολιτιστικής). Σημαντική, αν και όχι σε απόλυτο βαθμό κρίνεται και η ένταξη των χειροτεχνικών προϊόντων στους ανάλογους τουριστικούς / πολιτιστικούς χώρους, με την εξαίρεση της περίπτωσης της διακόσμησης ανθέων.

Το τελικό ερώτημα στο οποίο απάντησαν οι συμμετέχοντες της έρευνας αφορούσε την κατάταξη των ενέργειων για τη στρατηγική βελτίωση της εικόνας του κλάδου των μελών τους. Μετά την αξιολόγηση του συνόλου των απαντήσεων κατάταξης, οι δύο κυριότερες προτεραιότητες που αναδείχτηκαν ήταν ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων και η υποστήριξη για τη βελτίωση της πρόσβασης στην αγορά πρώτων υλών (τιμή δείκτη 0,79 και 0,72/1 αντίστοιχα). Η ενίσχυση της παρουσίας του κλάδου και η αποτελεσματική αξιοποίηση των εργαλείων και των μηχανισμών στήριξης, αλλά και η εκπαίδευση / κατάρτιση αποτέλεσαν τις ακόλουθες επιλογές, με την υιοθέτηση / ενίσχυση της ψηφιακής ταυτότητας των κλάδων να αποτελεί την κατά κατάταξη τελευταία ενέργεια στρατηγικής βελτίωσης. Και πάλι η κεντρική στόχευση σε ενέργειες αγοράς και χρηματοδότησης δείχνει τις βασικές ανάγκες και προτεραιότητες, από την ευρύτερη οπτική των φορέων, που μάλλον τείνουν στην επιβίωση αρχικά και δευτερεύοντος στη βελτίωση της εικόνας του τομέα.

A4. Γενικά Πορίσματα Ανάλυσης Πρωτογενών Μελετών

Από την πλευρά των επιχειρήσεων, ως κλάδοι με τους μεγαλύτερους ενεργούς πληθυσμούς, αναδείχτηκαν αυτοί της Ξυλοτεχνίας, του Ψευδοκοσμήματος, της Αργυροχρυσοχοΐας – Χρυσοχοΐας, της Κούκλας και Χειροποίητων Παιχνιδιών και της Χειροτεχνίας Υφάσματος. Σε ό,τι αφορά την περιφερειακή διάσταση της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας παρατηρείται **έντονη επιχειρηματική συγκέντρωση σε συγκεκριμένες περιφέρειες**. Ειδικότερα, η Περιφέρεια Αττικής συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων, ακολουθούμενη από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, την Περιφέρεια Κρήτης και τις Περιφέρειες Θεσσαλίας, Νοτίου Αιγαίου και Πελοποννήσου, ενώ τη μικρότερη συγκέντρωση κατέγραψαν οι Περιφέρειες Ιονίων Νήσων, Βορείου Αιγαίου και Δυτικής Μακεδονίας.

Τα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας των επιχειρήσεων ανέδειξαν ένα γενικό προφίλ, σύμφωνα με το οποίο, οι επιχειρήσεις των κλάδων της χειροτεχνίας και της καλλιτεχνικής βιοτεχνίας κατά κανόνα αποτελούν **Ατομικές Επιχειρήσεις**, χωρίς ο οικογενειακός χαρακτήρας τους να αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό, πλην ορισμένων κλάδων όπως η Μεταλλοτεχνία, Ξυλοτεχνία, Δερματοτεχνία και Διακοσμητικών αντικειμένων. Περίπου οι μισές επιχειρήσεις του αντιπροσωπευτικού πληθυσμού του δείγματος ιδρύθηκαν μεταξύ του 2011-2020, με σχετικά παλαιότερες επιχειρήσεις να καταγράφονται στους κλάδους της Ξυλοτεχνίας – Ξυλογλυπτικής, Αργυροχρυσοχοΐας –Χρυσοχοΐας και Μεταλλοτεχνίας, ενώ σχετικά νεότερες είναι οι επιχειρήσεις των κλάδων Κούκλας και παιχνιδιών και Ψευδοκοσμήματος.

Γενικό χαρακτηριστικό που πηγάζει από τα οικονομικά αποτελέσματα των επιχειρήσεων των επιμέρους ΚΑΔ της χειροτεχνίας και της καλλιτεχνικής βιοτεχνίας αποτελεί το **πολύ μικρό μέγεθος**, όπως προσδιορίζεται από τα στοιχεία σχετικά με την απασχόληση και τα οικονομικά δεδομένα. Ειδικότερα, η έρευνα κατέγραψε μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων με **χαμηλή απασχόληση (1-5 άτομα)** και **μικρούς κύκλους εργασιών (μέχρι 30.000€)**. Παράλληλα, καταγράφεται μάλλον μία σταθερή προς πτωτική πορεία μεγεθών, όπως ο κύκλος εργασιών και τα καθαρά κέρδη. Το χαρακτηριστικό του μικρού μεγέθους τεκμηριώνεται περαιτέρω από τις απαντήσεις των συλλογικών φορέων για τα μέλη τους, που αναδεικνύουν τις δαπάνες βασικής λειτουργίας, όπως οι πρώτες ύλες, οι λειτουργικές δαπάνες και η μισθοδοσία, ως τις βασικότερες δαπάνες, με λοιπές

δαπάνες, όπως οι διοικητικές, προώθησης και οι αποσβέσεις να αποτελούν χαμηλότερης προτεραιότητας δαπάνες. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το **ύψος των οικονομικών αναγκών**, σε συνέχεια της ευρύτερης τάσης του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων είναι σχετικά μικρό και κατά κανόνα εκτιμάται ότι ανέρχεται **μέχρι και το ποσό των 50.000€**. Παράλληλα, οι **επιχορηγήσεις** και **φοροαπαλλαγές** αποτελούν την πλέον δημοφιλή μορφή ενίσχυσης, ενώ αντίθετα σημειώνεται ιδιαίτερα χαμηλή προτίμηση στους διάφορους τραπεζικούς δίαυλους, αναδεικνύοντας την προτίμηση προς άμεσες ή βραχυπρόθεσμες μορφές χρηματοδότησης συγκριτικά με άλλες μακρύτερης δέσμευσης, όπως ο δανεισμός.

Αναφορικά με τα δεδομένα της απασχόλησης και του ανθρωπίνου δυναμικού, σημειώνεται από τις επιχειρήσεις το σχετικά **χαμηλό επίπεδο απαιτούμενων τυπικών εκπαιδευτικών προσόντων** στο υπάρχον εργατικό δυναμικό, το οποίο παρουσιάζει **ανάγκες εξειδίκευσης** τόσο ως προς τις **τεχνικές δεξιότητες**, όσο και ως προς τις **γενικές και ψηφιακές δεξιότητες**. Σε συνέχεια αυτού, η έμφαση σε στοιχεία όπως η σχετική επαγγελματική εμπειρία ή προϋπηρεσία, οι τεχνικές δεξιότητες και η ύπαρξη πιστοποιημένης εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτελούν προτεραιότητα για την επιλογή μελλοντικών απασχολούμενων, αναδεικνύοντας την ανάγκη εξειδικευμένου δυναμικού επί του συνόλου των εξεταζόμενων κλάδων. Ανάλογη ήταν η θέση που εκφράστηκε και από τους συλλογικούς φορείς, κάνοντας σαφές το αίτημα της ενίσχυσης των στοιχείων της εκπαίδευσης και της κατάρτισης μέσα από τις υπάρχουσες δομές (τυπική και μη τυπική εκπαίδευση – ΕΠΑΛ, ΙΕΚ, ΑΕΙ) και θεσμούς (μαθητεία), αλλά και η αναγνώριση παραμέτρων, όπως η ενημέρωση για νέες εξελίξεις και η εισαγωγή της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, ενώ ως σημαντική κρίθηκε η αναφορά ανάγκης προβολής για τη βελτίωση της εικόνας της χειροτεχνίας και την προσέλκυση νέων στη χειροτεχνία και την καλλιτεχνική βιοτεχνία.

Τα **κύρια προβλήματα** του χειροτεχνικού κλάδου εστιάζουν πρωτίστως στην οικονομική διάσταση, με την **έλλειψη ρευστότητας**, το **κόστος**, τη **διαθεσιμότητα** και την **αξιοπιστία πρόσβασης σε πρώτες ύλες**, τη **χαμηλή πρόσβαση σε χρηματοδότηση** και την ύπαρξη **αυξημένου εσωτερικού και εξωτερικού ανταγωνισμού** να ξεχωρίζουν. Παράλληλα, η **επαρκής στελέχωση** των επιχειρήσεων σε **ανθρώπινο δυναμικό** αποτελεί σημαντικό πρόβλημα, όπως επίσης και η ελλιπής προβολή και το μικρό μέγεθος της αγοράς. Αν και σε γενικές γραμμές οι απόψεις που εκφράστηκαν στις δύο έρευνες ήταν ανάλογες, στις περιπτώσεις των φορέων αναδείχθηκαν τα **προβλήματα χρέους** (προς το δημόσιο ή άλλους ιδιώτες) και της **δανειακής επιβάρυνσης**, συγκριτικά με την περίπτωση της έρευνας των επιχειρήσεων. Σε κάθε περίπτωση, η αξιολόγηση των προβλημάτων, δείχνει μια ευρύτερα προβληματική εικόνα, καθώς κρίσιμοι επιχειρησιακοί παράγοντες όπως το χρηματικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, καθώς και η εικόνα της αγοράς εν γένει (τιμές, διαθεσιμότητα υλών, μέγεθος, μικρή προβολή) μοιάζουν να απασχολούν αρνητικά τους εμπλεκόμενους. Επιπλέον, αναφέρθηκαν από επαρκή αριθμό συμμετεχόντων ως προβλήματα, τα θέματα που σχετίζονται με τη **γραφειοκρατία** του δημοσίου τομέα, την **έλλειψη της σχετικής εκπαίδευσης των νέων**, το **έλλειμμα κινήτρων για την επιχειρηματική ενασχόληση με τη χειροτεχνία**, το **ελλιπές νομοθετικό πλαίσιο** και η **έλλειψη προβολής στο εξωτερικό**.

Ως **βαρύνουσες λύσεις** στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, οι ερωτώμενες επιχειρήσεις προέκριναν την **αγορά εξοπλισμού** για βελτίωση της παραγωγής, τη βελτίωση των συνθηκών στην **προμήθεια πρώτων υλών**, τη **ψηφιακή προβολή**, καθώς και **χρηματοδοτικά μέσα**, όπως η λήψη **επιχορηγήσεων** και η ύπαρξη μηχανισμών/ προγραμμάτων δόσεων για την **τακτοποίηση των χρεών** προς το δημόσιο.

Η **προώθηση των προϊόντων της χειροτεχνικής παραγωγής** αποτελεί μία διάσταση της οικονομικής δραστηριότητας που αφορά όλους τους κλάδους και τις επιχειρήσεις. Από την έρευνα αναδεικνύονται οι ιδιωτικές σελίδες και τα κοινωνικά δίκτυα ως βασικά εργαλεία προώθησης, δείχνοντας μία γενικότερη έμφαση στις ατομικές ενέργειες, αλλά και τα ψηφιακά μέσα. Παράλληλα, ως προς τις **ανάγκες εισαγωγής**

νέων τεχνολογιών, όλα τα θέματα που τέθηκαν όπως αυτό της ανάπτυξης ηλεκτρονικών πωλήσεων, της ανάγκης εισαγωγής καινοτομίας στην παραγωγή, της αναζήτησης νέων τεχνικών προώθησης των προϊόντων και μεταφοράς τεχνογνωσίας από καλές πρακτικές, κρίθηκαν ως ιδιαίτερα σημαντικά, αναδεικνύοντας την αναγνώριση της σχετικής υστέρησης στον τομέα της ψηφιακής παρουσίας και προώθησης. Στο πεδίο των προτάσεων, οι απαντήσεις εστίασαν στα θέματα **μεταφοράς τεχνολογίας** με στόχο την παρουσία της χειροτεχνίας στο φυσικό της περιβάλλον, αλλά και τη σημασία της αξιοποίησης των τεχνολογιών για την επίλυση του προβλήματος του ελλείματος εξειδικευμένου προσωπικού.

Ως προς τη ζητούμενη υποστήριξη των επιχειρήσεων, τα θέματα προβολής, δικτύωσης και χρηματοδοτήσεων, όπως η **υποστήριξη επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων χρηματοδότησης, επιδότησης και ενίσχυσης ταμειακής ρευστότητας**, η **συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα** για την προβολή και την **εξωστρέφεια** των επιχειρήσεων, η **ενημέρωση και υποστήριξη σε θέματα χρηματοδοτήσεων και σε σύγχρονες εξελίξεις** του κλάδου διεθνώς και η ανάπτυξη δικτύων σε επίπεδο κλάδου και σε συνεργασία με τρίτους φορείς, αποτελούν τα πλέον κρίσιμα, με το συμβουλευτικό σκέλος και το σκέλος της υποστήριξης μέσω υποδομών να κατατάσσονται ως ελαφρώς χαμηλότερης προτεραιότητας. Επιπλέον, σε επίπεδο προτάσεων, καταγράφεται η ανάγκη για **ενίσχυση της δικτύωσης μεταξύ κλαδικών επιχειρήσεων**, αλλά και για τη **δημιουργία συμβουλευτικής δομής επιχειρήσεων** στο πλαίσιο των ενεργειών στήριξης. Εστιάζοντας στο σκέλος των επιθυμητών παρεμβάσεων από την πλευρά της Πολιτείας, οι επιχειρήσεις αναγνώρισαν ως πλέον κρίσιμες τις σχετικές με τη μεταφορά τεχνολογίας και τη χρηματοδότησή της, την κατάρτιση και αναβάθμιση δεξιοτήτων και το νομοθετικό πλαίσιο. Ανάλογες θέσεις εξέφρασαν και οι συλλογικοί φορείς, με την **κατάρτιση και αναβάθμιση των δεξιοτήτων**, τις κοινές ενέργειες προβολής και προώθησης καθώς και τη χρηματοδότηση, να αποτελούν την κύρια τάση.

Το τελευταίο σημαντικό στοιχείο που αναδείχτηκε από την έρευνα αποτέλεσε η αποτύπωση της εκτίμησης της **ανάγκης ύπαρξης χειροτεχνικού σήματος** από τις επιχειρήσεις, με τη μεγάλη πλειοψηφία ανεξαρτήτως κλάδων να θεωρεί απαραίτητη την ύπαρξη του εν λόγω σήματος. Η άποψη αυτή συνάδει με το ευρύτερο αίτημα για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας των κλάδων της χειροτεχνίας και της καλλιτεχνικής βιοτεχνίας, και ιδίως σε παραμέτρους όπως η προβολή της σχετικής παραγωγής και η λήψη μέτρων για την ενίσχυση της εμπορική διάστασής της. Αυτό τεκμηριώνεται σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό από τα πορίσματα της έρευνας των συλλογικών φορέων, στους οποίους εκτιμάται ότι εκπροσωπήθηκαν επαρκώς όλοι οι κλάδοι, όπου καταγράφεται η απόλυτη συμφωνία για την ανάγκη σύστασης παραδοσιακού σήματος όπου είναι εφικτό, αλλά και για τη **σύσταση Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος** και την **ανάγκη ύπαρξης Κλαδικών Σημάτων**.

Εν κατακλείδι, τα πορίσματα της έρευνας δείχνουν **ότι η ενεργή παρουσία της Πολιτείας, με θεσμικές παρεμβάσεις και με ενέργειες στήριξης των επιχειρήσεων που λειτουργούν εντός των κλάδων της χειροτεχνίας και της καλλιτεχνικής βιοτεχνίας είναι απαραίτητη και επιθυμητή**. Κρίσιμο συμπέρασμα το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι η στήριξη αυτή δεν αρκεί να λάβει το γενικό χαρακτήρα της οικονομικής ενίσχυσης για την άμεση επιβίωση επιχειρήσεων και χειροτεχνικών δημιουργών, αλλά καλείται παράλληλα να συμπεριλάβει τις παραμέτρους εκείνες (ανάπτυξη δεξιοτήτων, πιστοποιήσεις, εκσυγχρονισμός και οριοθέτηση κλάδων, ενίσχυση θεσμικού πλαισίου και συντονιστικού ρόλου) που θα διασφαλίσουν την ύπαρξη των όρων βιωσιμότητας για το μέλλον.

B. Καταγραφή Προτάσεων Σχεδιασμού

Οι προτάσεις που ακολουθούν αποτελούν προϊόν ανάλυσης των ακόλουθων στοιχείων:

- της χαρτογράφησης του τομέα χειροτεχνίας,
- της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης,
- της ανάλυσης καλών πρακτικών που απαντώνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με την υποστήριξη του τομέα,
- της πρότασης κανονισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την προστασία της χειροτεχνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας, καθώς και
- των αποτελεσμάτων της πρωτογενούς έρευνας που διεξήχθη με αποδέκτες συλλογικούς φορείς και επιχειρήσεις του τομέα.

B.1. ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ο προσδιορισμός της χειροτεχνικής δραστηριότητας σε ότι αφορά τα ζητήματα των ορισμών, του επακριβούς κλαδικού περιεχομένου και η επακόλουθη προτεραιοποίηση για το σχεδιασμό πολιτικής προϋποθέτει την κατανόηση του ευρύτερου πλαισίου της Πολιτιστικής-Δημιουργικής Βιομηχανίας (Creative Industry).

Ο όρος «πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες» ή «κλάδοι πολιτισμού και δημιουργικότητας» (ΚΠΔ) περιλαμβάνει συνήθως όλες τις επιχειρήσεις παραγωγής εμπορεύσιμων αγαθών υψηλού αισθητικού ή συμβολικού χαρακτήρα που η χρήση τους αποσκοπεί στον ερεθισμό των βιωματικών αντιδράσεων του καταναλωτή. Ως τέτοιες οι πολιτισμικές και δημιουργικές βιομηχανίες αντιπροσωπεύουν τη διπλή κατεύθυνση που έχουν τα προϊόντα τα οποία βασίζονται στη σύνδεση με το τοπικό και ευρύτερο περιβάλλον και καλύπτουν ένα ιδιαίτερα ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών (ενδεικτικά και μη εξαντλητικά αναφέρονται οι αναπαραστατικές και εικαστικές τέχνες, σχεδιασμός, αρχιτεκτονική, διαφήμιση, εκδόσεις, οπτικοακουστικά μέσα, λογισμικό κ.α.), ενώ αναφέρονται στους τομείς των Εκτυπώσεων, Κατασκευών, Χειροτεχνιών (εκτυπώσεις έργων τέχνης, αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων, κατασκευή κοσμημάτων, παιχνιδιών και μουσικών οργάνων), Λιανικού εμπορίου πολιτιστικών αγαθών (κύρια βιβλία και μουσικές εκδόσεις), Εκδόσεων (βιβλίων, εφημερίδων και περιοδικών), Εκδόσεων λογισμικού και προγραμματισμού ηλεκτρονικών συστημάτων, Οπτικοακουστικών (κινηματογράφος, μουσική, φωτογραφία), Τηλεόρασης και Ραδιοφώνου, Αρχιτεκτονικής, Διαφήμισης, Design, Τεχνών (θέατρο, χορός, εικαστικά), Βιβλιοθηκών και Μουσείων.

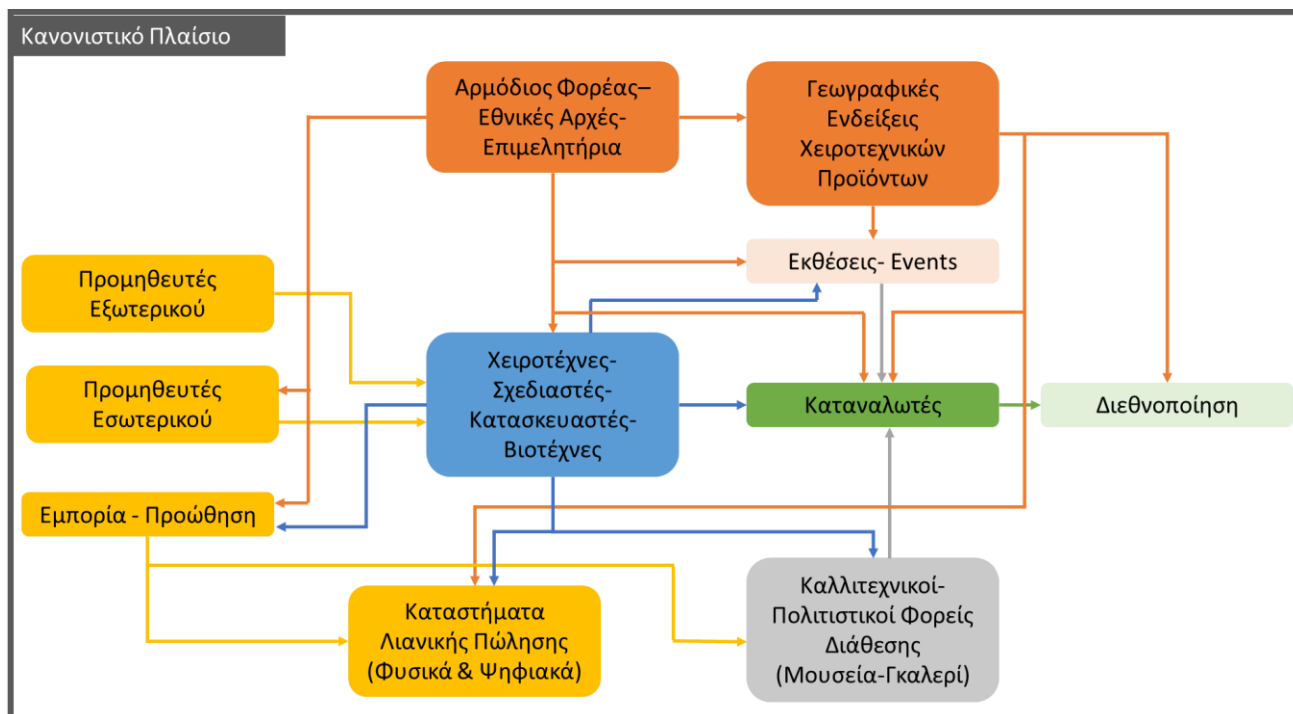
Καθώς η προσέγγιση της Πολιτιστικής-Δημιουργικής Βιομηχανίας αποτελεί την κυριότερη έκφραση σε θεσμικό και επιχειρησιακό πλαίσιο της πολιτισμικής διάστασης της επιχειρηματικότητας και περιλαμβάνει τον ευρύτερο τομέα της χειροτεχνίας εντός του πλαισίου αναφοράς της, αποτελεί σημαντικό στοιχείο που θα ληφθεί υπόψη κατά την προσέγγιση των προτάσεων, τόσο αναφορικά με τον προσδιορισμό των τομέων όσο και σε επόμενο στάδιο σε επίπεδο προτάσεων ενίσχυσης.

B.1.1 Προσδιορισμός Οικοσυστήματος Χειροτεχνίας

Πρώτο και ιδιαιτέρως κρίσιμο στοιχείο σε ότι αφορά το σύστημα της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας, είναι η περιγραφή του ίδιου του οικοσυστήματος της χειροτεχνίας και ο προσδιορισμός των συστατικών του μερών, καθώς και των διασυνδέσεών του. Ως προς τη διάσταση αυτή, πρέπει να σημειωθεί ότι το χειροτεχνικό οικοσύστημα δεν διαφοροποιείται καταλυτικά από οποιοδήποτε άλλο επιχειρηματικό οικοσύστημα, αν και λόγω της σύνδεσής του με την καλλιτεχνική και πολιτιστική διάσταση και τη θέση που καταλαμβάνει εντός της Πολιτιστικής-Δημιουργικής Βιομηχανίας έχει ορισμένα ξεχωριστά χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες. Έτσι σε κάθε περίπτωση ο σχεδιασμός του χειροτεχνικού οικοσυστήματος θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ευρέως παραδεκτά στοιχεία (υποδομή, λειτουργία αγοράς, έρευνα και καινοτομία,

θεσμικούς παράγοντες, χρηματοδότηση, σύνδεση με τη πολιτισμική διάσταση), προσαρμοσμένα στις ανάγκες και ροές, όπως διαμορφώνονται στην ελληνική περίπτωση.

Τα βασικά στοιχεία και αλληλεπιδράσεις του προτεινόμενου οικοσυστήματος χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας αποτυπώνονται στο ακόλουθο διάγραμμα ροής.

Διάγραμμα 1: Οικοσύστημα Χειροτεχνικής Επιχειρηματικότητας

Τα ειδικότερα στοιχεία του οικοσυστήματος περιγράφονται αμέσως παρακάτω:

Κανονιστικό πλαίσιο

Το κανονιστικό πλαίσιο του οικοσυστήματος αναφέρεται στο σύνολο των ενωσιακών και εθνικών πολιτικών και νομοθετικών παρεμβάσεων, συμπεριλαμβανομένων των παρεμβάσεων αναπτυξιακού, καινοτομικού και εκπαιδευτικού ή άλλου χαρακτήρα αναβάθμισης δεξιοτήτων (τεχνικές- ψηφιακές –πράσινες). Το κανονιστικό πλαίσιο συνδέεται από τη φύση του (ρύθμιση και παρέμβαση) με όλα τα στοιχεία οικοσυστήματος, και θα πρέπει να παρέχει το υπόβαθρο για την ορθή λειτουργία όλων.

Πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθεί μεταξύ των κύριων νομοθετικών στοιχείων που συνιστούν το κανονιστικό πλαίσιο, ξεχωρίζουν τα σχετικά με την αδειοδότηση λειτουργίας των επιχειρήσεων των διαφόρων κλάδων, τη ρύθμιση και συμμόρφωση των προϊόντων με τους ισχύοντες όρους παραγωγής και κυκλοφορίας (συμπεριλαμβανομένων των σημάτων που προβλέπονται από την εθνική και ενωσιακή νομοθεσία), τους κανόνες υγιεινής και ασφαλείας για θέματα εργασίας, η σχετική με τους καταναλωτές νομοθεσία, αλλά και η εν δυνάμει νομοθεσία που μπορεί να υιοθετηθεί για την ενδυνάμωση της χειροτεχνίας ως τομέα.

Στο παραπάνω πλαίσιο, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στον υπό υιοθέτηση Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων για βιοτεχνικά και βιομηχανικά προϊόντα και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) 2017/1001 και (ΕΕ) 2019/1753 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της απόφασης (ΕΕ) 2019/1754 του Συμβουλίου, μέσα από τον οποίο μπορούν να προκύψουν σημαντικές εξελίξεις αναφορικά με την τυποποίηση, κατοχύρωση και

προστασία των χειροτεχνικών προϊόντων, αλλά και ως προς την υιοθέτηση κοινής γλώσσας και ορισμών επί των ζητημάτων αυτών.

Αρμόδιος Φορέας - Εθνικές Αρχές - Επιμελητήρια

Το στοιχείο αυτό αποτελεί το σύνολο των φορέων, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο που εμπλέκονται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των σχετικών με τη χειροτεχνία πολιτικών. Σε αυτούς περιλαμβάνονται φορείς από ολόκληρο το φάσμα της δημόσιας διοίκησης και της αυτοδιοίκησης, αλλά και κλαδικοί, περιφερειακοί και ερευνητικοί φορείς που μπορούν να έχουν ενεργό ρόλο στην αλυσίδα παραγωγής της χειροτεχνίας. Ειδικότερα, ως βασικότεροι προκρίνονται οι ακόλουθοι:

- το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων,
- το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων,
- το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων,
- το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
- η ΓΣΕΒΕΕ καθώς και οι τοπικές, εθνικές και περιφερειακές συλλογικές κλαδικές οργανώσεις,
- οι κατά τόπους Επιμελητηριακοί Φορείς,
- οι Φορείς Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης, και κατά κύριο λόγο οι Περιφέρειες χωρίς να αποκλείεται ο ρόλος άλλων Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης,
- οι επιστημονικοί φορείς εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας (ΑΕΙ, Ερευνητικά Κέντρα).

Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται ειδική αναφορά στη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ως η κατεξοχήν αρμόδια υπηρεσία με εμπλοκή στο σύνολο των σχετικών με τη χειροτεχνία δραστηριοτήτων.

Επιπλέον, καταγράφεται το σημερινό έλλειμμα ειδικευμένου φορέα διαχείρισης – παρακολούθησης της χειροτεχνίας, κατά τα πρότυπα των Craft Councils διεθνώς, στοιχείο που μπορεί να δημιουργήσει κενά στη διατομεακή συνεργασία και το γενικό συντονισμό, καθώς είναι δύσκολο η de facto αρχή επί της χειροτεχνίας Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας (μέσω της Αρμόδιας Διεύθυνσης της) να λειτουργήσει στο ίδιο επίπεδο συνεργασίας με τους εμπλεκόμενους.

Αναφορικά με τις μελλοντικές προτεραιότητες των αρμοδίων αρχών στο πλαίσιο του οικοσυστήματος, θα πρέπει να αποτελέσουν η δημιουργία και ενσωμάτωση ύπαρξη χειροτεχνικών μητρώων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, αλλά και η δημιουργία προδιαγραφών για τη χειροτεχνική σήμανση (σε εθνικό, περιφερειακό, η κλαδικό επίπεδο μετά από σχετική συνεργασία και διαβούλευση με άλλους χρήστες του οικοσυστήματος).

Προμηθευτές (Εξωτερικού και Εσωτερικού)

Όπως σε όλες τις παραγωγικές βιομηχανίες, σημαντικό στοιχείο του χειροτεχνικού οικοσυστήματος αποτελεί η προμήθεια των πρώτων υλών. Τα δευτερογενή στοιχεία της χαρτογράφησης έχουν αναδείξει ότι σημαντικό τμήμα των απαραίτητων πρώτων υλών προέρχεται από εισαγωγές, οπότε και θα πρέπει να ληφθούν και αυτές υπόψη στη διαμόρφωση του οικοσυστήματος. Στο πνεύμα αυτό, υπάρχει μία σειρά από ρυθμίσεις και προδιαγραφές που θα πρέπει να προσδιοριστούν από τις αρμόδιες αρχές και οι οποίες αφορούν τόσο τους εθνικούς ή ευρωπαϊκούς παραγωγούς πρώτων υλών, όσο και τους εισαγωγείς τρίτων χωρών. Ιδιαίτερα κρίσιμο είναι το παραπάνω ζήτημα στην περίπτωση των εισαγωγών από τρίτες χώρες για τη διασφάλιση της συμβατότητας προδιαγραφών με τις ανάλογες εθνικές ή ευρωπαϊκές πρώτες ύλες.

Παράλληλα αποτελεί κρίσιμη παράμετρο, η δημιουργία προϋποθέσεων για τη χρήση εθνικών πόρων ως πρώτες ύλες, αποτελώντας βαρύνον στοιχείο ποιότητας των προϊόντων ιδιαίτερα στη περίπτωση των δυνητικών ΠΓΕ. Σημειώνεται ότι η παραγωγή πρώτων υλών δραστηριότητας φέρεται τα τελευταία χρόνια να

έχει υποχωρήσει σημαντικά, υπέρ της μαζικής εισαγωγής πρώτων υλών. Παράλληλα, οι αρμόδιες αρχές σε συνεργασία με τις κλαδικές συλλογικές οργανώσεις θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι εντός του χειροτεχνικού οικοσυστήματος, έχουν προσδιοριστεί οι τυχόν απαραίτητες προδιαγραφές για κάθε κλάδο, οι οποίες θα διασφαλίζουν την ασφάλεια και την αξιοπιστία των προϊόντων.

Εμπορία – Προώθηση και Λιανική Πώληση

Η εμπορική πλευρά του οικοσυστήματος περιλαμβάνει τόσο την χονδρική πώληση προϊόντων, όσο και τη λιανική, μέσω φυσικών καταστημάτων ή ψηφιακών καταστημάτων (e-shop) και ιστοσελίδων εμπορίας. Καθώς ο ρόλος του στοιχείου αυτού στο χειροτεχνικό οικοσύστημα συνδέεται άμεσα με τη διαμόρφωση της αγοράς και τη διάθεση των προϊόντων της παραγωγής, η ορθή λειτουργία του συνδέεται άμεσα με μία σειρά από παραμέτρους που υπόκεινται στην εφαρμογή πολιτικών και νομοθεσίας. Ως πλέον κρίσιμα αναφέρονται:

- Η ρύθμιση της παροχής υπηρεσιών ανά κλάδο, σύμφωνα με τις τυχόν ειδικότερες προδιαγραφές που απαιτούνται,
- Η ειδικότερη νομοθεσία ανά κλάδο σε ότι αφορά τη συμμόρφωση των προϊόντων,
- Η λειτουργία των καταστημάτων σε τουριστικές περιοχές,
- Η ύπαρξη σημάτων ποιότητας και η διασφάλιση της αξιοπιστίας της απόδοσής τους,
- Το υπαίθριο εμπόριο ως δραστηριότητα.

Χειροτέχνες - Σχεδιαστές - Κατασκευαστές - Βιοτέχνες

Οι χειροτέχνες, αλλά και λοιποί εμπλεκόμενοι στην χειροτεχνική παραγωγή αποτελούν το επίκεντρο του οικοσυστήματος της χειροτεχνίας. Στο ρόλο αυτό αποτελούν πηγές εισερχομένων και εξερχομένων ροών, προς τα λοιπά στοιχεία του οικοσυστήματος και διαμορφώνουν τις ανάλογες σχέσεις. Ειδικότερα, οι κύριες εισερχόμενες ροές σχετίζονται με το κανονιστικό πλαίσιο και τους αρμόδιους φορείς, καθώς και τους προμηθευτές πρώτων υλών, ενώ οι εξερχόμενες ροές αφορούν στη διάθεση των προϊόντων. Ως επίκεντρο του οικοσυστήματος, οι χειροτέχνες εξετάζονται με άξονα τις δυνητικές παρεμβάσεις επί πλήθους θεμάτων όπως:

- Δημιουργία ψηφιακού μητρώου
- Εκπαίδευση και Αναβάθμιση δεξιοτήτων μέσα από ειδικά προγράμματα κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρηματικότητας
- Μαθητεία
- Ψηφιακή προβολή ανά κλάδο
- Κατάλληλα Χρηματοδοτικά εργαλεία
- Θέσπιση νομοθεσίας για την προώθηση της χειροτεχνίας & ρύθμιση θεμάτων ανά κλάδο
- Δημιουργία νέων επιχειρήσεων
- Καινοτομία και ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών
- Μετάβαση σε έξυπνη και πράσινη χειροτεχνική επιχειρηματικότητα.

Καλλιτεχνικοί-Πολιτιστικοί Φορείς Διάθεσης

Η επιχειρηματική χειροτεχνία αποτελεί το κυριότερο σύνολο εντός του περιγραφόμενου οικοσυστήματος, αλλά δεν αποτελεί τη μόνη επιρροή σε αυτό. Όπως έχει αναφερθεί στο πλαίσιο της χαρτογράφησης, η ισορροπία μεταξύ επιχειρηματικότητας, πολιτισμού και καλλιτεχνίας είναι μία από τις σημαντικότερες παραμέτρους που πρέπει να εξετάζεται, καθώς αποτελεί σημαντικό στοιχείο της προστιθέμενης αξίας των παραγόμενων προϊόντων. Λαμβάνοντας το στοιχείο αυτό υπόψη, εκτιμάται ότι το χειροτεχνικό οικοσύστημα

θα πρέπει να περιλαμβάνει τους καλλιτεχνικούς και πολιτιστικούς φορείς υπό την οπτική της οδού διάθεσης των προϊόντων μέσω γκαλερί ή άλλων αιθουσών τέχνης, αλλά και μέσω μουσείων αναλόγως των διατιθέμενων προϊόντων και της ζήτησής τους. Το συγκεκριμένο στοιχείο συνδέεται με τη συνεργασία των αρμοδίων Υπουργείων για τη υιοθέτηση όρων συνεργασίας και τη διασφάλιση της ποιότητας πωλούμενων προϊόντων.

Εκθέσεις - Events

Η διοργάνωση εκθέσεων και η υποστήριξη της παρουσίας των χειροτεχνικών προϊόντων αποτελεί παραδοσιακά μία βασική παράμετρο της δημοσιότητας των χειροτεχνικών επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο του οικοσυστήματος, ο ρόλος τους παραμένει τέτοιος, ενώ θα πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος της ενίσχυσης συμμετοχής των χειροτεχνών - σχεδιαστών –κατασκευαστών –παραγωγών και η προώθηση του έργου τους μέσα από θεσπιζόμενα βραβεία αριστείας – ποιότητας.

Καταναλωτές

Όπως και στις περισσότερες περιπτώσεις παραγωγικών οικοσυστημάτων, οι καταναλωτές αποτελούν το τελικό αποδέκτη των ροών του οικοσυστήματος. Οι ροές προς τον καταναλωτή περιλαμβάνουν τόσο τα ίδια τα προϊόντα, αλλά και το ευρύτερο εν ισχύ ρυθμιστικό πλαίσιο ή θα σχεδιαστεί σε επόμενο στάδιο από τις Αρμόδιες Αρχές. Επιπλέον είναι απαραίτητη πέρα από τη ροή των προϊόντων να διασφαλιστεί η επαρκής ροή της πληροφορίας για αυτά αναφορικά με το καθεστώς τους ως χειροτεχνικά, ως αποτέλεσμα παραγωγικών προσπαθειών ΜμΕ και ως προϊόντα καλλιτεχνικής αξίας.

Παράλληλα πρέπει να διασφαλιστεί η ροή πληροφορίας αναφορικά με νεότερες παραμέτρους που λαμβάνονται ολοένα και συχνότερα υπόψη, όπως η βιωσιμότητα και η πράσινη φύση των προϊόντων (μειωμένο περιβαλλοντικό αποτύπωμα παραγωγής και διακίνησης). Την ίδια στιγμή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δείχνει προς ανάλογη κατεύθυνση με την έκκληση εθελοντικών πράσινων δεσμεύσεων που έχει απευθύνει προς τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να αναλάβουν συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος, την παραγωγή πιο βιώσιμων προϊόντων και την αύξηση των προσπαθειών ευαισθητοποίησης των καταναλωτών σχετικά με τις επιπτώσεις των καταναλωτικών τους επιλογών.

Ως προς τα παραπάνω έχει καταγραφεί η αυξανόμενη βαρύτητα της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας ως αυξανόμενη καταναλωτική προτεραιότητα, με σημαντικά μερίδια των καταναλωτών διεθνώς να εκτιμούν ότι η βιωσιμότητα θα γίνει ο υπ' αριθμόν ένα παράγοντας επιλογής προϊόντων και υπηρεσιών, να ζητούν μεγαλύτερη διαφάνεια στην παραγωγή των προϊόντων και να εκτιμούν ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να γίνουν πιο φιλικές προς το περιβάλλον και δηλώνοντας σε γενικές γραμμές πρόθυμοι να ενστερνιστούν ένα σχετικά υψηλότερο κόστος για πιο πράσινα προϊόντα.

B.1.2 Αναθεώρηση και Προσαρμογή Θεσμικού Πλαισίου

Η προσέγγιση ενός ολοκληρωμένου οικοσυστήματος χειροτεχνίας δημιουργεί μία σειρά από προϋποθέσεις για την ορθή λειτουργία του, με πλέον εμφανή το σαφή προσδιορισμό του ανανεωμένου θεσμικού πλαισίου λειτουργίας. Το πλαίσιο λειτουργίας αυτό θα πρέπει να αφορά όλα τα επιμέρους στοιχεία συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης νομοθεσίας για την προώθηση, του προσδιορισμού σαφών και λειτουργικών (μη αλληλεπικαλυπτόμενων) αρμοδιοτήτων για τους εμπλεκόμενους φορείς διακυβέρνησης, της εισαγωγής κλαδικής νομοθεσίας, όπου αυτό κριθεί απαραίτητο σε συνεργασία με τους κλαδικούς συλλογικούς φορείς, καθώς και της σύστασης και λειτουργίας ειδικευμένου φορέα διακυβέρνησης.

Σε ότι αφορά το σκέλος της νομοθεσίας (εθνικής και κλαδικής) και του προσδιορισμού αρμοδιοτήτων, στο στάδιο αυτό **κρίνεται απαραίτητη η σταδιακή εισαγωγή αρχικά του γενικού πλαισίου αναφοράς που θα περιγράψει τις σχέσεις του οικοσυστήματος και τις σχέσεις που συνδέονται με τις αρμοδιότητες των επιμέρους φορέων**. Ιδιαίτερης σημασίας αποτελεί ο προσδιορισμός του εθνικού φορέα αναφοράς για την χειροτεχνική επιχειρηματικότητα. Στην παρούσα φάση ανάπτυξης του εθνικού συστήματος, ως πλέον κατάλληλη αρχή προκρίνεται η αρμόδια Διεύθυνση της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας, ενώ κρίσιμο στοιχείο είναι ο προσδιορισμός των αρμοδιοτήτων των περιφερειακών επιμελητηρίων για το νέο οικοσύστημα (μητρώο χειροτεχνίας και χειροτεχνικές επιχειρήσεις), αλλά και των κλαδικών συλλογικών φορέων ως συνεργατικών εταιρών. Η συνεργασία αυτή θα πρέπει σε επόμενο χρόνο να οδηγήσει στην υιοθέτηση των κλαδικών προϋποθέσεων λειτουργίας και παραγωγής των χειροτεχνικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων τυχόν προδιαγραφών αλλά και σημάτων κλαδικού επιπέδου. Τμήμα των διαδικασιών αναθεώρησης και προσαρμογής θα πρέπει να αποτελέσει η υιοθέτηση εθνικής στρατηγικής για την χειροτεχνική επιχειρηματικότητα, η οποία θα πρέπει να καλύπτει οριζόντια το σύνολο των κλάδων με δυνατότητα περαιτέρω εξειδίκευσης από αυτούς και με πρόβλεψη για την περιοδική επικαιροποίησή της, σύμφωνα με τις εξελισσόμενες συνθήκες του εξωτερικού περιβάλλοντος και του οικοσυστήματος της χειροτεχνίας.

Επιπλέον, πρόταση του Συμβούλου αποτελεί η σε επόμενο στάδιο και μετά από ωρίμανση των συνθηκών, μετεξέλιξη της συνεργασίας των στοιχείων του οικοσυστήματος, σύμφωνα με τις καλές διεθνείς πρακτικές, σε ένα εν δυνάμει ειδικευμένο θεσμικό φορέα, αρμόδιο για την παρακολούθηση της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας, την παροχή εξειδικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών σε ολόκληρο το οικοσύστημα και τη συστηματική διεθνή εκπροσώπηση της χώρας στο διεθνές επίπεδο, κατά την πρακτική της λειτουργίας των **Craft Councils**. Η δημιουργία του εν λόγω φορέα θα μπορούσε να καλύψει το κενό εξειδικευμένης δραστηριότητας επί της χειροτεχνίας που έχει καταγραφεί σήμερα, ενώ παράλληλα δημιουργώντας ένα κέντρο αναφοράς για τον τομέα στη χώρα, θα συνεισφέρει στην αποτροπή αλληλοεπικαλύψεων θεσμικού χαρακτήρα.

B.1.3 Ορισμός Χειροτεχνίας - Επικαιροποίηση Κλάδων Χειροτεχνίας

Η δευτερογενής έρευνα της φάσης Α της Χαρτογράφησης ανέδειξε το έλλειμμα του ελληνικού θεσμικού και νομικού πλαισίου αναφορικά με την έννοια της χειροτεχνίας. Η σύνθετη φύση της, η οποία προσθέτει καλλιτεχνικά και πολιτιστικά στοιχεία επί του βασικού σκοπού της επιχειρηματικής δραστηριότητας παραγωγής και διάθεσης ενός ευρέως φάσματος προϊόντων, σημαίνει ότι το έλλειμμα σαφούς προσδιορισμού πεδίων δραστηριότητας μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη για την ουσιαστική παρέμβαση στον κλάδο.

Δεδομένου ότι η χειροτεχνία αποτελεί μία κατά βάση επιχειρηματική δραστηριότητα, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις υποχρεώνονται να λειτουργούν εντός του γενικού θεσμικού πλαισίου που ισχύει για το σύνολο των επιχειρήσεων της χώρας, αλλά και υπό τυχόν κλαδικά και τομεακά πλαίσια, όπως π.χ. ειδικά κλαδικά μητρώα (Αργυροχρυσοχοϊα). Η κλαδική αυτή κατάταξη αξιοποιεί ως κύριο εργαλείο τη χρήση συγκεκριμένων Κωδικών Αριθμών Δραστηριότητας (ΚΑΔ) από τις επιχειρήσεις, οι οποίοι δεν διαφοροποιούνται στην περίπτωση των χειροτεχνικών επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα το πλαίσιο για το ποιοι ΚΑΔ μπορούν να αξιοποιηθούν από χειροτεχνικές επιχειρήσεις είναι μάλλον ασαφές και προκύπτει ad hoc από την πρακτική (παλαιότερες δράσεις ΕΟΜΜΕΧ). Επιπλέον, μεταξύ των προβλημάτων, τα οποία ανακύπτουν από την ασαφή σημερινή διάκριση του περιεχομένου του τομέα της χειροτεχνίας, διακρίνονται ως πλέον κρίσιμα τα ακόλουθα:

- Δυσκολία στην ακρίβεια χαρτογράφησης και κυρίως παρακολούθησης της πορείας των επιμέρους κλάδων και του συνόλου του τομέα,
- Δυσκολία στον προσδιορισμό αναγκών και την προτεραιοποίηση ενεργειών παρέμβασης οριζόντια ή σε ειδικευμένους τομείς,
- Δυσκολία στον προσδιορισμό και αναγνώριση των ποιοτικών χαρακτηριστικών που διακρίνουν τις χειροτεχνικές από τις αντίστοιχες γενικές επιχειρήσεις με τους ίδιους ΚΑΔ.

Τα παραπάνω δεδομένα οδηγούν σε μία σειρά από συμπεράσματα και προτάσεις ως προς τις ανάγκες που διαμορφώνονται γύρω από τα ζητήματα του ορισμού της χειροτεχνίας και του περιεχομένου του.

B.1.4 Υιοθέτηση Ορισμών Χειροτεχνίας

Η δευτερογενής έρευνα της μελέτης ανέδειξε ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά μέχρι σήμερα του τομέα, αυτό της μεγάλης ποικιλίας ορισμών γύρω από τις βασικές έννοιες της χειροτεχνίας. Η κατά περίπτωση αντιμετώπιση της χειροτεχνίας ως καλλιτεχνική ή επιχειρηματική δραστηριότητα, καθώς και τα διαφορετικά χωρικά επίπεδα εξέτασής της (τοπικά, εθνικά, διεθνή) δεν διευκολύνουν την απευθείας υιοθέτηση κάποιας υπάρχουσας θεσμικής προσέγγισης.

Το στοιχείο αυτό διαφοροποιείται από την επερχόμενη εισαγωγή στην κοινοτική έννομη τάξη του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων για βιοτεχνικά και βιομηχανικά προϊόντα και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) 2017/1001 και (ΕΕ) 2019/1753 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της απόφασης (ΕΕ) 2019/1754 του Συμβουλίου (εφεξής Κανονισμός Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων). Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερως μεγάλης σημασίας καθώς εισάγει για πρώτη φορά σε οριζόντια κλίμακα της ΕΕ ορισμούς άμεσης εφαρμογής στο πλαίσιο της ανανέωσης / εκσυγχρονισμού της εθνικής πολιτικής επί της χειροτεχνίας.

Ως εκ τούτου προτείνεται η υιοθέτηση της χρήσης των ακόλουθων ορισμών:

Για την περίπτωση του ορισμού του χειροτεχνικού προϊόντος προτείνεται η χρήση του ορισμού του άρθρου 3 του Κανονισμού Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων³ και ειδικότερα του ορισμού των βιοτεχνικών προϊόντων (ο οποίος από την άποψη του περιεχομένου ταυτίζεται με τα χειροτεχνικά προϊόντα) ως εξής:

- **Χειροτεχνικά Προϊόντα**

Προϊόντα που παράγονται είτε εξ ολοκλήρου με το χέρι είτε με τη βοήθεια χειροκίνητων εργαλείων είτε με μηχανικά μέσα, όταν η άμεση χειρωνακτική συμβολή είναι το σημαντικότερο συστατικό του τελικού προϊόντος.

Όπως είναι σαφές από τον παραπάνω ορισμό, το κεντρικό στοιχείο της έννοιας του χειροτεχνικού προϊόντος τοποθετείται όχι στην κατηγορία (χειροκίνητα ή μηχανικά) των εργαλείων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή, αλλά στη άμεση ανθρώπινη παρέμβαση ως διακριτό στοιχείο έναντι της τυποποιημένης γραμμής παραγωγής. Το στοιχείο αυτό αναγάγει την τεχνική του χειροτέχνη σε κεντρικό παράγοντα της παραγωγής.

³ Το ελληνικό κείμενο της πρότασης του Κανονισμού έχει ως εξής:

«Άρθρο 3

Ορισμοί

Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α) «βιοτεχνικά προϊόντα»: προϊόντα που παράγονται είτε εξ ολοκλήρου με το χέρι είτε με τη βοήθεια χειροκίνητων εργαλείων είτε με μηχανικά μέσα, όταν η άμεση χειρωνακτική συμβολή είναι το σημαντικότερο συστατικό του τελικού προϊόντος'....»

Σύμφωνα με τον ορισμό του CEDEFOP, οι χειροτέχνες αξιοποιούν τεχνικές δεξιότητες υψηλού επιπέδου εφαρμόζοντας τόσο παραδοσιακές όσο και σύγχρονες μεθόδους στο σχεδιασμό και την παραγωγή προϊόντων (με αναφορά σε παραγόμενα προϊόντα αργυροχρυσοχοΐας, κεραμικής, υφασμάτων και άλλων ειδών), παράλληλα κατέχοντας τεχνογνωσία για τη λειτουργία εξειδικευμένου εξοπλισμού (λειτουργία εξειδικευμένου εξοπλισμού για τη διαμόρφωση γυαλιού, κεραμικών, ξύλου και άλλων υλικών, εκτύπωσης, προετοιμασία στένσιλ και μεταξοτυπίας).

Σε συνέχεια των παραπάνω και περνώντας στην ουσία του περιεχομένου της χειροτεχνίας ως δραστηριότητα, κρίνεται ως απαραίτητη η πρόταση υιοθέτησης ενός επιπλέον ορισμού, ο οποίος θα εστιάζει στην χειροτεχνική επιχειρηματικότητα. Σημειώνεται ότι ο ορισμός αυτός της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας θα πρέπει να είναι γενικός, καλύπτοντας την απαραίτητη συμβατότητα της χειροτεχνίας με την επιχειρηματικότητα και τη διάσταση που λαμβάνει σε εθνικό πλαίσιο, ως προς τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες. Αυτό σημαίνει ότι τα γενικά χαρακτηριστικά της χειροτεχνίας (μικρό μέγεθος επιχείρησης, λειτουργία βάσει προσδιορισμένων ΚΑΔ) πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη.

Τα παραπάνω στοιχεία μπορούν να αξιοποιηθούν συνολικά για την παραγωγή του προτεινόμενου ορισμού της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας ως εξής:

- **Χειροτεχνική επιχειρηματικότητα**

Η επιχειρηματική δραστηριότητα που συνδέεται με την κατά προτεραιότητα παραγωγή χειροτεχνικών προϊόντων μέσα από την εργασία χειροτεχνών - τεχνιτών και εστιάζει σε συγκεκριμένους κλάδους παραγωγής όπως αυτοί ορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή, βάσει εξαντλητικού καταλόγου Κωδικών Αριθμών Δραστηριότητας (ΚΑΔ).

Όπως αναφέρθηκε στο μεθοδολογικό πλαίσιο του παρόντος παραδοτέου, η χαρτογράφηση και η επακόλουθη πρωτογενής ποιοτική έρευνα των επιχειρήσεων βασίστηκαν στην καταγραφή βάσει συγκεκριμένου καταλόγου ΚΑΔ που αντιστοιχεί στους μέχρι σήμερα καταγεγραμμένους τομείς χειροτεχνικής δραστηριότητας. Αν και παρατηρήθηκε μία σχετική απόκλιση ως προς την σχετική κατάταξη των μεγεθών των κλάδων, τα αποτελέσματα της χαρτογράφησης ανέδειξαν τις μεγάλες πληθυσμιακές διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιμέρους κλάδων. Παράλληλα, η εξέταση των δεδομένων της πρωτογενούς έρευνας ανέδειξε ότι το μεγάλο πλήθος κλάδων δεν διευκολύνει την ειδικότερη προσέγγιση και δεν λαμβάνει υπόψη τις εκ των πραγμάτων συχνά κοινές προσεγγίσεις και ανάγκες, ειδικά στην περίπτωση της μεγάλης κατάτμησης κλάδων, όπως στην περίπτωση π.χ. των κλάδων του υφάσματος και των κεραμικών.

Τα παραπάνω δεδομένα, σε συνδυασμό με την αναγνώριση της ανάγκης για την προσθήκη και πληρέστερη ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών και των αναγκών προσέγγισης της Δημιουργικής Βιομηχανίας περιλαμβανομένων νέων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας (σύμφωνα με τους ανάλογους κωδικούς NACE3 όπως μεταφέρονται στην ελληνική περίπτωση ως ΚΑΔ⁴) κάνουν σαφές ότι απαιτείται μία νέα λειτουργική καταγραφή των οικονομικών δραστηριοτήτων που αποτελούν το σύνολο του τομέα της Χειροτεχνίας. Ως εκ τούτου, κρίνεται ως απαραίτητο στοιχείο ο εκσυγχρονισμός του πεδίου αναφοράς και ειδικότερα των κλάδων και υποκλάδων της χειροτεχνίας και η σύνδεση με συγκεκριμένους ΚΑΔ που θα μπορέσουν να αξιοποιηθούν κατά την κατάρτιση μητρώων.

⁴ Σημειώνεται ότι οι ευρέως αποδεκτοί φορείς ταξινόμησης εντός ΕΕ είναι αφενός το NACE3 ως προς την ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων και οι ISCO/ESCO4 ως προς την ταξινόμηση επαγγελματιών. Οι κωδικοί NACE χρησιμοποιούνται για την ταξινόμηση επιχειρήσεων, ενώ οι κωδικοί ESCO για την ταξινόμηση επαγγελματιών, χρήση των οποίων θα γίνει στη συνέχεια.

Σε συνέχεια των παραπάνω και σύμφωνα με την ομαδοποίηση κλάδων που προκύπτει ως ανάγκη σύμφωνα με τα αποτελέσματα της χαρτογράφησης, η πρόταση του Συμβούλου καταγράφεται στους ακόλουθους πίνακες κατά Κλάδο και Υποκλάδο, καθώς και ως Κατάλογος Προτεινόμενων ΚΑΔ ανά Κλάδο με ενδεικτική καταγραφή υποκλάδων, οι οποίοι θα πρέπει να συμπληρωθούν μέσα από την συνεργασία με τους συλλογικούς κλαδικούς φορείς.

Πίνακας 2: Πρόταση Κλάδων και Υποκλάδων Ελληνικής Χειροτεχνίας

A/A	ΚΛΑΔΟΣ	ΥΠΟ-ΚΛΑΔΟΙ
1	Κατασκευές Ξύλου / Ξυλοτεχνία	Παραδοσιακή ξυλουργική
		Ξυλογλυπτική
		Ψαθοπλεκτική
		Έπιπλα παραδοσιακής μορφής
		Εκκλησιαστική ξυλογλυπτική
		Βαρελοποιία
		Σαγματοποιία
2	Κατασκευή κοσμημάτων	Τεχνουργήματα από πολύτιμα μέταλλα
		Αργυρά και χρυσά κοσμήματα κατασκευαζόμενα με παραδοσιακές – χειροτεχνικές τεχνικές
		Ψευδοκόσμημα (κόσμημα από μη πολύτιμα μέταλλα και διάφορα υλικά)
		Κατασκευή- επισκευή ρολογιών
3	Αγγειοπλαστική – Κεραμική	Κεραμική –αγγειοπλαστική
		Διακόσμηση επί Αγγειοπλαστικής
4	Δημιουργία υφάσματος και Υφαντική τέχνη (μαλλί, βαμβάκι, μετάξι, λινάρι, κ.λπ.)	Ραπτική: Ραπτική παραδοσιακών στολών, ενδυμασιών και αμφίων
		Χειροπλεκτική, χειροκεντητική, δαντελοπλεκτική
		Χειροτεχνία υφάσματος: Υφαντουργία, ταπητουργία κόμβων, σταμπωτά χειρός, μεταξοϋφαντά, ταπισσερί κιλιμιού
		Μπατίκ
		Είδη οικιακής χρήσης
5	Κατασκευή, Επισκευή και Συντήρηση μουσικών οργάνων από φυσικές πρώτες ύλες	
6	Ζωγραφική	Αγιογραφία
		Ζωγραφική και διακόσμηση επί διαφόρων υλών
7	Δέρμα – Γούνα	Παραδοσιακή γουνοποιία
		Κατασκευή δερμάτινων ειδών (τσάντες, ρούχα, γάντια, πορτοφόλια υποδήματα, είδη δώρων κ.λπ.)
8		Ξύλινα παιχνίδια, φιγούρες θεάτρου σκιών, κουκλόσπιτα, μπάλες

	Κατασκευή παιχνιδιών και Ψυχαγωγικών Κατασκευών	Κατασκευές από χάντρες, κλπ. (κομπολόγια)
9	Υαλουργία τέχνης	
10	Κηροπλαστική τέχνης	
11	Ανθοδετική τέχνη	Ανθοδετική ανθέων Ανθοδετική αποξηραμένων ανθέων Τεχνητά άνθη πλην πλαστικών
12	Χαρακτική Λιθοτεχνία Μεταλλοτεχνία	- Χαρακτική επί λίθου και άλλων υλών - Ψηφιδωτά Διακοσμητικά και λειτουργικά αντικείμενα εξ όνυχος, στεατίτη, αλαβάστρου ή λοιπές ορυκτές ύλες Μεταλλοτεχνία Σμαλτοτεχνία
13	Τέχνες χάρτου & βιβλίου- εκτυπώσεις	Βιβλιοδεσία Βιβλιοδεσία με παραδοσιακές τεχνικές Δημιουργία μακέτας Εκτυπώσεις (Λιθογραφία, Μεταξοτυπία, Ψηφιακή εκτύπωση κ.ά.) Χρυσοτυπία, Ασημοτυπία, Αναγλυφοτυπία, κλπ. Εκτυπώσεις υφασμάτων Φωτογραφία - video Δημιουργίες από χαρτί (σημειωματάρια, λευκώματα) και είδη γραφείου
14	Σαπωνοποιία	

Πίνακας 3: Πρόταση ΚΑΔ ανά Κλάδο για την Ελληνική Χειροτεχνία

A/A	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΔ
1	Κατασκευές Ξύλου / Ξυλοτεχνία	<ul style="list-style-type: none"> 16.29 Κατασκευή άλλων προϊόντων από ξύλο· κατασκευή ειδών από φελλό και ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής 16.29.25.01 Κατασκευή κοφινιών και ψαθών 16.29.2 Κατασκευή ειδών από φελλό, άχυρο ή άλλα υλικά σπαρτοπλεκτικής, ειδών καλαθοπλεκτικής 16.29.25 Κατασκευή μεταποιημένων ειδών από άχυρο, σπάρτο ή άλλα υλικά σπαρτοπλεκτικής, ειδών καλαθοπλεκτικής 31.09.14 Κατασκευή επίπλων από πλαστικές ύλες ή από άλλα υλικά (όπως π.χ. από καλάμια, λυγαριές ή μπαμπού) 31.09.14.01 Κατασκευή πλεκτών επίπλων 31.09.12 Κατασκευή ξύλινων επίπλων που χρησιμοποιούνται σε κρεβατοκάμαρες, τραπεζαρίες και στο καθιστικά 31.09.13 Κατασκευή ξύλινων επίπλων π.δ.κ.α. 16.2 Κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό και ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής 16.24.00.00 Κατασκευή ξύλινων εμπορευματοκιβωτίων 16.24.12 Κατασκευή βαρελιών και προϊόντων βαρελοποιίας, από ξύλο

A/A	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΔ
		<ul style="list-style-type: none"> 16.24.12.01 Κατασκευή ξύλινων βαρελιών 16.24.13 Κατασκευή άλλων ξύλινων εμπορευματοκιβωτίων και μερών τους 16.24.13.01 Κατασκευή κουτιών από λεπτό ξύλο 16.29.1 Κατασκευή άλλων προϊόντων από ξύλο 16.29.11 Κατασκευή εργαλείων, στελεχών εργαλείων, λαβών εργαλείων, στελεχών και λαβών για σκούπες ή βούρτσες, στοιχείων για την κατασκευή πιπών, καλαποδιών για μπότες ή παπούτσια, από ξύλο 16.29.11.01 Κατασκευή ξύλινων καλαποδιών και τακουριών 16.29.11.02 Κατασκευή ξύλινων υφαντικών χτενιών 16.29.12 Κατασκευή επιτραπέζιων και μαγειρικών σκευών, από ξύλο 16.29.13 Κατασκευή ξύλινων ψηφιδοθετημάτων και ενθετικής ξύλινης διακόσμησης επίπλων, θηκών για κοσμήματα ή μαχαιροπίρουνα, αγαλματιών και άλλων διακοσμητικών ειδών, από ξύλο 16.29.13.01 Κατασκευή ξύλινων ψηφιδωτών 16.29.14 Κατασκευή ξύλινων κορνιζών για πίνακες ζωγραφικής, φωτογραφίες, καθρέπτες ή παρόμοια αντικείμενα, και άλλων ειδών από ξύλο 16.29.14.01 Κατασκευή ξύλινων κορνιζών 16.29.14.02 Κατασκευή ξύλινων κουρτινόβεργων 16.29.14.03 Κατασκευή ξύλινων μικροαντικειμένων
2	Κατασκευή κοσμημάτων	<ul style="list-style-type: none"> 32.12.13 Κατασκευή ειδών κοσμηματοποιίας και μερών τους, ειδών χρυσοχοΐας ή αργυροχοΐας και μερών τους 32.12.13.01 Κατασκευή ειδών από άργυρο 32.12.13.02 Κατασκευή ειδών χρυσοχοΐας 32.12.13.03 Κατασκευή εξαρτημάτων για κοσμήματα από άργυρο (σύρματος, φύλλων, σωλήνων, χυτών κλπ.) 32.12.13.04 Κατασκευή εξαρτημάτων χρυσοχοΐας (σύρματος, φύλλων, σωλήνων, χυτών κλπ.) 32.12.13.05 Κατασκευή σκευών από άργυρο 32.12.13.06 Κατασκευή χρυσών καδενών 32.12.13.07 Κατασκευή χρυσών και αργυρών κοσμημάτων 32.13.10 Κατασκευή κοσμημάτων απομίμησης και συναφών ειδών 32.13.10.01 Κατασκευή κοσμημάτων από πλαστικό, ύφασμα, ξύλο, όστρακα, μη πολύτιμες πέτρες, κοινά μέταλλα και άλλα υλικά <p>Επιπλέον ΚΑΔ θα προσδιοριστούν σε συνεργασία με την αρμόδια Αρχή αναφορικά με τον κλάδο της ωρολογοποιίας</p>
3	Αγγειοπλαστική – Κεραμική	<ul style="list-style-type: none"> 23.41.1 Κατασκευή κεραμικών ειδών οικιακής χρήσης και κεραμικών διακοσμητικών ειδών 23.41.11 Κατασκευή επιτραπέζιων σκευών, μαγειρικών σκευών, άλλων οικιακών ειδών και ειδών καλλωπισμού από πορσελάνη 23.41.12 Κατασκευή επιτραπέζιων σκευών, μαγειρικών σκευών, άλλων οικιακών ειδών και ειδών καλλωπισμού εκτός από πορσελάνη 23.41.12.01 Κατασκευή πήλινων αγγείων γενικά, χωρίς διακόσμηση

A/A	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΔ
4	Δημιουργία υφάσματος και Υφαντική τέχνη (μαλλι, βαμβάκι, μετάξι, λινάρι, κλπ.)	<ul style="list-style-type: none"> 23.41.12.03 Κατασκευή πινακίων, αγγείων κλπ., από κεραμικές ύλες εκτός από πορσελάνη 23.41.11.01 Κατασκευή διακοσμητικών πινακιδίων, πινακίων, αγγείων κλπ. με διακόσμηση, από πορσελάνη 14.12.30.01 Κατασκευή ιερατικών ενδυμασιών, αμφίων και παρόμοιων ειδών 14.13.40 Ανακατασκευή μεταχειρισμένων ενδυμάτων και άλλων μεταχειρισμένων ειδών 14.13.50 Κατασκευή άλλων εξωτερικών ενδυμάτων 14.13.50.01 Κατασκευή γαμπριάτικων ενδυμάτων 14.13.50.02 Κατασκευή νυφικών ενδυμάτων 14.19.13 Κατασκευή ειδών γαντοποιίας (κοινών γαντιών, γαντιών που αφήνουν γυμνές τις άκρες των δακτύλων και των γαντιών χωρίς υποδιαίρεση δακτύλων που έχουν υποδοχή μόνο για τον αντίχειρα), πλεκτών ή κροσέ 14.19.21.01 Κατασκευή βρεφικών βαπτιστικών ενδυμάτων, όχι πλεκτών ή κροσέ 14.19.23.03 Κατασκευή μαντιλιών κεφαλής (πολυτελείας ή όχι) και παρόμοιων ειδών 13.99.11 Κατασκευή τουλιών και άλλων δικτυωτών υφασμάτων, στα οποία δεν περιλαμβάνονται τα υφασμένα, πλεκτά ή κροσέ υφάσματα δαντελών σε τόπια, σε ταινίες ή σε αυτοτελή διακοσμητικά σχέδια 13.99.12 Κατασκευή κεντημάτων σε τόπια, σε ταινίες ή σε αυτοτελή διακοσμητικά σχέδια 13.99.19 Κατασκευή άλλων κλωστοϋφαντουργικών και υφαντουργικών προϊόντων π.δ.κ.α. 13.30.14 Υπηρεσίες τυπώματος υφασμάτων και κλωστοϋφαντουργικών ειδών (περιλαμβάνονται και τα ενδύματα) 13.30.19 Άλλες υπηρεσίες τελειοποίησης (φινιρίσματος) υφασμάτων και κλωστοϋφαντουργικών ειδών (περιλαμβάνονται και τα ενδύματα) 13.30.19.01 Υπηρεσίες δημιουργίας πλισέδων σε υφάσματα 13.30.19.02 Υπηρεσίες κατασκευής κουμπότρυπων 13.30.19.03 Υπηρεσίες κεντήματος έτοιμων ενδυμάτων 13.30.19.04 Υπηρεσίες κολλαρίσματος κλωστοϋφαντουργικών ειδών 13.30.19.05 Υπηρεσίες μανταρίσματος κλωστοϋφαντουργικών ειδών 13.92.16 Κατασκευή άλλων οικιακών ειδών π.δ.κ.α., συνόλων υφαντών υφασμάτων και νημάτων που προορίζονται για κουβέρτες, ταπετσαρίες και παρόμοια είδη 13.92.16.01 Κατασκευή εγχώριων οικιακών υφαντών 13.93.11 Κατασκευή χαλιών και άλλων υφαντικών καλυμμάτων δαπέδου, με κόμπους 13.30.13 Υπηρεσίες βαφής υφασμάτων και κλωστοϋφαντουργικών ειδών (περιλαμβάνονται και τα ενδύματα)
5	Κατασκευή, Επισκευή και Συντήρηση μουσικών οργάνων από φυσικές πρώτες ύλες	<ul style="list-style-type: none"> 32.20.11 Κατασκευή πιάνων και άλλων έγχορδων μουσικών οργάνων με κλίμακα πλήκτρων 32.20.12 Κατασκευή άλλων έγχορδων μουσικών οργάνων 32.20.13 Κατασκευή εκκλησιαστικών οργάνων με κλίμακα πλήκτρων, αρμόνιων και παρόμοιων οργάνων, ακορντεόν και παρόμοιων οργάνων, φουσαρμόνικων, πνευστών οργάνων

A/A	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΔ
		<ul style="list-style-type: none"> 32.20.14 Κατασκευή μουσικών οργάνων ή οργάνων με κλίμακα πλήκτρων, ο ήχος των οποίων παράγεται ή πρέπει να ενισχύεται με ηλεκτρικά μέσα 32.20.15 Κατασκευή άλλων μουσικών οργάνων 32.20.16 Κατασκευή μετρονόμων, διαπασών και πνευστών διαπασών· μηχανισμών για μουσικά κουτιά· χορδών μουσικών οργάνων 32.20.20 Κατασκευή μερών και εξαρτημάτων μουσικών οργάνων
6	Ζωγραφική	<ul style="list-style-type: none"> 90.03.11.01 Υπηρεσίες αιογράφου <p>Επιπλέον ΚΑΔ θα προσδιοριστούν σε συνεργασία με την αρμόδια Αρχή αναφορικά με τον κλάδο της Ζωγραφικής - Διακόσμησης</p>
7	Δέρμα – Γούνα	<ul style="list-style-type: none"> 14.20 Κατασκευή γούνινων ειδών 14.20.1 Κατασκευή ειδών ένδυσης, εξαρτημάτων ένδυσης και άλλων ειδών από γουνόδερμα (εκτός των καλυμμάτων κεφαλής) 14.20.10 Κατασκευή ειδών ένδυσης, εξαρτημάτων ένδυσης και άλλων ειδών από γουνόδερμα (εκτός των καλυμμάτων κεφαλής) 14.20.10.01 Κατασκευή ενδυμάτων από γούνα, αποκλειστικά προς εξαγωγή 14.20.9 Εργασίες υπεργολαβίας στο πλαίσιο της διαδικασίας παραγωγής γούνινων ειδών 14.20.99 Εργασίες υπεργολαβίας στο πλαίσιο της διαδικασίας παραγωγής γούνινων ειδών 14.20.99.01 Υπηρεσίες επεξεργασίας και συρραφής γουναρικών από αποκόμματα ή ολόκληρα δέρματα, για λογαριασμό επιτηδευματιών εσωτερικού 14.20.99.02 Υπηρεσίες επεξεργασίας και συρραφής γουναρικών από αποκόμματα ή ολόκληρα δέρματα, για λογαριασμό επιτηδευματιών εξωτερικού 14.20.99.03 Υπηρεσίες επεξεργασίας και συρραφής γουναρικών από αποκόμματα ή ολόκληρα δέρματα, για λογαριασμό μη επιτηδευματιών 15.11 Κατεργασία και δέψη δέρματος κατεργασία και βαφή γουναρικών 15.11.1 Κατεργασία και δέψη γουνοδέρματος 15.12.10.00 Κατασκευή ειδών σελοποιίας και σαγής – Αποσκευών, τσαντών και παρόμοιων ειδών – Άλλων δερμάτινων ειδών 15.12.12 Κατασκευή αποσκευών, τσαντών και παρόμοιων ειδών, από δέρμα, ανασχηματισμένο δέρμα, πλαστικά φύλλα, υφαντικές ύλες, βουλκανισμένη ίνα ή χαρτόνι· συνόλων ειδών ταξιδιού με είδη για την ατομική περιποίηση, το ράψιμο, το καθάρισμα των υποδημάτων και ενδυμάτων 15.12.11 Κατασκευή ειδών σελοποιίας και σαγής για κάθε ζώο, από κάθε υλικό 15.12.11.01 Κατασκευή ειδών σαγής και παρόμοιων ειδών 15.12.11.02 Κατασκευή ειδών σαγατοποιίας
8	Κατασκευή παιχνιδιών και Ψυχαγωγικών Κατασκευών	<ul style="list-style-type: none"> 32.40.11 Κατασκευή κουκλών που αναπαριστούν μόνο ανθρώπινες υπάρξεις 32.40.12 Κατασκευή παιχνιδιών που αναπαριστούν ζώα ή μη ανθρώπινες υπάρξεις 32.40.32 Κατασκευή συναρμολογούμενων παιχνιδιών-σπαζοκεφαλιών 32.40.39 Κατασκευή παιχνιδιών κάθε είδους π.δ.κ.α.

A/A	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΔ
		<ul style="list-style-type: none"> 32.99.59.03 Κατασκευή μπομπονιέρων και παρόμοιων ειδών γάμων και βαπτίσεων <p>32.99.59 Κατασκευή διαφόρων άλλων ειδών π.δ.κ.α</p>
9	Υαλουργία τέχνης	<ul style="list-style-type: none"> 23.13.13 Κατασκευή γυάλινων ειδών, επιτραπέζιων ή μαγειρικών, καλλωπισμού, γραφείου, εσωτερικής διακόσμησης και παρόμοιων 23.13.92 Υπηρεσίες τελειοποίησης (φινιρίσματος) γυάλινων δοχείων 23.19.12 Κατασκευή κυβόλιθων, τούβλων, πλακακιών και άλλων ειδών από πρεσσαριστό ή χυτό γυαλί, γυαλιών συναρμολογημένων σε διακοσμητικά υαλοστάσια (βιτρό)-πολυκυψελωτού ή αφρώδους γυαλιού σε κύβους, πλάκες ή παρόμοιες μορφές 23.19.26 Κατασκευή ειδών από γυαλί π.δ.κ.α. 23.19.26.01 Κατασκευή άλλων μικροαντικειμένων από γυαλί
10	Κηροπλαστική τέχνης	<ul style="list-style-type: none"> 32.99.54 Κατασκευή κεριών, κηρωμένων φτιλιών φωτισμού και παρόμοιων ειδών
11	Ανθοδετική τέχνη	<ul style="list-style-type: none"> 32.99.55 Κατασκευή τεχνητών ανθέων, διακοσμητικών φυλλωμάτων και φρούτων και μερών τους 32.99.55.01 Κατασκευή τεχνητών ανθέων <p>Επιπλέον ΚΑΔ θα προσδιοριστούν σε συνεργασία με την αρμόδια Αρχή αναφορικά με τον κλάδο της Ανθοδετικής ανθέων (σύνδεση με ανάλογο λιανικό εμπόριο)</p>
12	Χαρακτική – Λιθοτεχνία - Μεταλλοτεχνία	<ul style="list-style-type: none"> 23.70.1 Κοπή, μορφοποίηση και τελική επεξεργασία λίθων 32.12.99.07 Υπηρεσίες χάραξης πολύτιμων μετάλλων ειδών κοσμηματοποιίας, χρυσοχοΐας, αργυροχοΐας 23.19.26.02 Κατασκευή ψηφιδωτών από γυαλί 23.70.12.01 Κατασκευή ψηφιδωτών από λαξευτούς λίθους 23.41.11.02 Παραγωγή ειδών πορσελάνης, φαγεντιανών και διακοσμημένων κεραμικών ειδών 23.41.13 Κατασκευή αγαλματιδίων και άλλων αντικειμένων διακόσμησης από κεραμική ύλη 23.41.13.01 Κατασκευή διακοσμητικών πινακιδίων από κεραμικές ύλες εκτός από πορσελάνη 25.99.23 Κατασκευή εξαρτημάτων για εξώφυλλα (ντοσιέ) ή φακέλους κινητών φύλλων, συνδετήρων εγγράφων και παρόμοιων ειδών γραφείου, καθώς και συνδετήρων συρραφής σε πλακέτες, από κοινά μέταλλα 25.99.24 Κατασκευή αγαλματιδίων και άλλων ειδών διακόσμησης, κάδρων για φωτογραφίες, πίνακες ή παρόμοια είδη και καθρεπτών, από κοινά μέταλλα 25.99.24.01 Κατασκευή μεταλλικών κορνιζών 25.99.25 Κατασκευή κλείστρων, συναρμογών τους, πορπών, πορπών κλείστρων, πορπών με περόνη (αγκραφών), αγκίστρων, κοπιτσών και παρόμοιων ειδών, από κοινά μέταλλα, για ενδύματα, υποδήματα ή για κάθε κατασκευή καψουλίων σωληνωτών ή με σχιστό στέλεχος, από κοινά μέταλλα χαντρών και πούλιων, από κοινά μέταλλα 32.12.14 Κατασκευή άλλων ειδών από πολύτιμα μέταλλα, ειδών από φυσικά ή καλλιεργημένα μαργαριτάρια, πολύτιμους ή ημιπολύτιμους λίθους 20.30.21.00 Παραγωγή παρασκευασμένων χρωστικών ουσιών, αδιαφανοποιητών και χρωμάτων, υαλωδών σμάλτων και επιστρώσεων, επικαλυμμάτων

A/A	ΚΛΑΔΟΣ	ΚΑΔ
		κεραμειτικής, υγρών λούστρων και παρόμοιων ειδών τριμμένου γυαλιού
13	Τέχνες χάρτου & βιβλίου-εκτυπώσεις	Οι ΚΑΔ θα προσδιοριστούν σε συνεργασία με την αρμόδια Αρχή και τους συλλογικούς κλάδους
14	Σαπωνοποιία	Οι ΚΑΔ θα προσδιοριστούν σε συνεργασία με την αρμόδια Αρχή και τους συλλογικούς κλάδους

Σε συνέχεια της επανεξέτασης/ αναθεώρησης των ειδικότερων κλάδων που συνιστούν τον ευρύτερο τομέα της χειροτεχνίας, αποτελεί ρεαλιστική διαπίστωση ότι η προσέγγιση όλων των κλάδων με την ίδια βαρύτητα δεν είναι άμεσα δυνατή. Ως εκ τούτου, εκτιμάται ότι πρέπει να προκριθεί η επιλεκτική προσέγγιση για δύο κυρίως λόγους.

Ο πρώτος αφορά στο διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης και ωριμότητάς τους ως επιχειρηματικές δραστηριότητες. Είναι σαφές από την χαρτογράφηση των τομέων αλλά και από τα ποιοτικά δεδομένα της έρευνας (έρευνα πεδίου, διεξαγωγή συζητήσεων με κλαδικούς φορείς) ότι ορισμένοι κλάδοι όπως η Κατασκευή Κοσμημάτων, η Αγγειοπλαστική – Κεραμική και οι Κλάδοι του Υφάσματος αποτελούν ωριμότερους και δυναμικότερους κλάδους, ενώ και οι σχετικές απαιτήσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη τους είναι πιο στοχευμένες συγκριτικά με τους κλάδους μικρότερης παρουσίας. Παράλληλα, δεν μπορεί να αγνοηθεί η ύπαρξη περιφερειακών συγκεντρώσεων στο πλαίσιο της λειτουργίας κάποιων κλάδων, στοιχείο που επίσης γεννά ευκαιρίες περαιτέρω μεγέθυνσης και βιωσιμότητας.

Ο δεύτερος λόγος της σκοπιμότητας μίας διαφοροποιημένης κλίμακας παρεμβάσεων συνδέεται με τους διαθέσιμους πόρους για τις παρεμβάσεις σε επιμέρους τομείς. Αν και δεν παραγνωρίζεται η σημασία και η βαρύτητα οριζόντιων τομεακών παρεμβάσεων, στις περισσότερες περιπτώσεις τα αναγνωρισμένα προβλήματα και ανάγκες ζητούν την ειδικευμένη στόχευση σε επιμέρους κλάδους και σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

Για την εφαρμογή της διαφοροποιημένης προσέγγισης / προτεραιοποίησης είναι απαραίτητος ο προσδιορισμός και η χρήση εξειδικευμένων κριτηρίων, τόσο σε αρχικό στάδιο σχεδιασμού, όσο και σε επόμενο στάδιο αξιολόγησης/ επανεξέτασης. Αναλόγως της προσέγγισης που έχει προταθεί για την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης και Εφαρμογής Τομέων Βιομηχανίας, Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή (ΕΥΔΕ – ΒΕΚ) της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας, ως βασικές αρχές για την προτεραιοποίηση των κριτηρίων προτείνονται:

- Σύνδεση με τις εθνικές, ευρωπαϊκές στρατηγικές & κατευθύνσεις/ τάσεις και προτεραιότητες
- Συνέργεια και συμπληρωματικότητα με δράσεις στα πλαίσια άλλων προγραμμάτων
- Ανάγκη άμεσης υλοποίησης (επείγον χαρακτήρας)- Κρισιμότητα
- Κρισιμότητα Αναμενόμενων Αποτελεσμάτων
- Ωριμότητα σχεδιασμού

Περνώντας σε ζητήματα που άπτονται του ανθρωπίνου δυναμικού και με δεδομένη τη σημασία του χειροτέχνη ως επιχειρηματία, αλλά και παράλληλα ως δυναμικού τεχνίτη, **προτείνεται η χρήση του ακόλουθου ορισμού:**

- **Χειροτέχνης**

Παραγωγός ή απασχολούμενος ειδικευμένος τεχνίτης προϊόντων που εργάζεται είτε εξ ολοκλήρου με το χέρι είτε με τη βοήθεια χειροκίνητων εργαλείων είτε με μηχανικά μέσα, αξιοποιώντας τεχνικές δεξιότητες, τεχνογνωσία και παραδοσιακές και σύγχρονες μεθόδους, οι οποίες αποτελούν το κρίσιμο διακριτό συστατικό του τελικού προϊόντος.

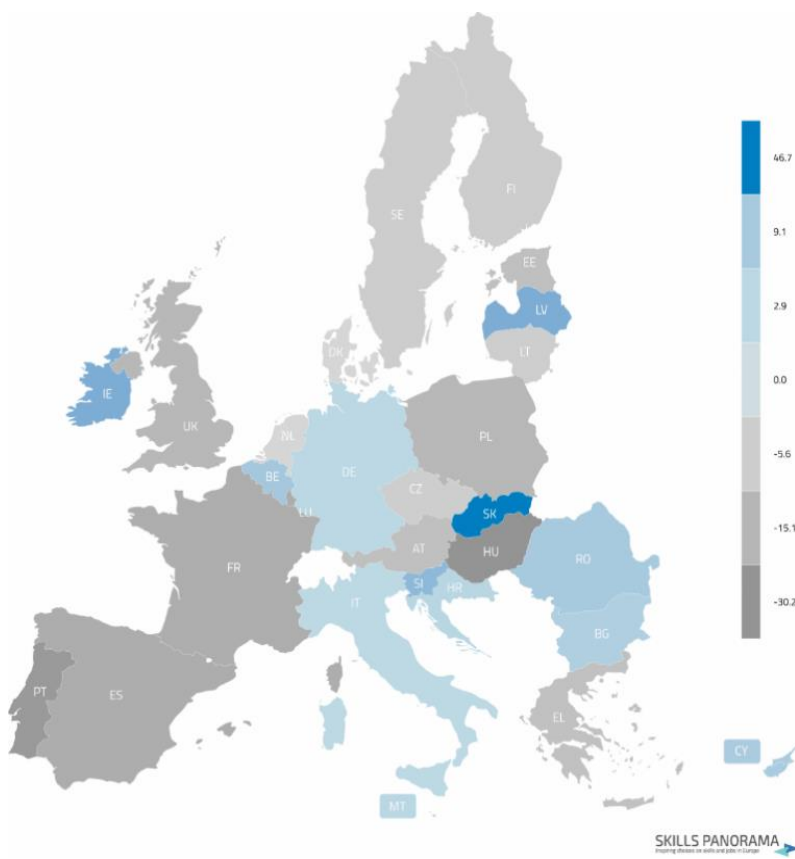
Λαμβάνοντας υπόψη τον παραπάνω ορισμό και το στοιχείο της ειδίκευσης το οποίο υπεισέρχεται σε αυτόν, η διεθνής πρακτική δείχνει ότι συχνά υπάρχει θεσμοθετημένη διάκριση των χειροτεχνών αναλόγως των τεκμηριωμένων και πιστοποιημένων δεξιοτήτων. Ενδεικτικά αναφέρεται η γερμανική (meister) και γαλλική (maître artisan) περίπτωση διαφοροποίησης των ιδιαιτέρως έμπειρων ή διάσημων τεχνιτών, ενώ στο αντίθετο άκρο προσδιορίζονται οι μαθητευόμενοι ή βοηθοί ως οι νεοεισερχόμενοι στο χώρο. **Η εν λόγω διάκριση θα μπορούσε υπό όρους να βρει εφαρμογή στην ελληνική περίπτωση, σε συνεργασία με τους κατάλληλους κλαδικούς φορείς για την αναγνώριση των έμπειρων τεχνιτών και την ανάδειξη του ρόλου τους για την εκπαίδευση νέων επαγγελματιών, μέσα από τις αναγνωρισμένες οδούς εκπαίδευσης και κατάρτισης. Σε κάθε περίπτωση, οποιαδήποτε ανάλογη παρέμβαση απαιτεί ειδική νομοθετική παρέμβαση προσδιορισμού των όρων για την πιστοποίηση και τον προσδιορισμό του ρόλου των διαφορετικών επιπέδων τεχνιτών.**

Σε συνέχεια του ορισμού του επαγγελματία χειροτέχνη, για το ακριβές τομεακό επαγγελματικό περιεχόμενο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο ορισμός της χειροτεχνίας της ταξινόμησης Δεξιοτήτων, Ικανοτήτων, Προσόντων και Επαγγελμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ESCO - European Skills, Competences, Qualifications and Occupations), κατά τον οποίο «*Η χειροτεχνία είναι η μελέτη τεχνικών και δεξιοτήτων σε μια επιλεγμένη τέχνη, όπως κοσμήματα, αγγειοπλαστική, υφαντική, ξυλογλυπτική κ.λπ.*», καταγράφοντας παράλληλα τους ακόλουθους κλάδους: Κεραμικά, Χειροτεχνίες, Λαϊκές τέχνες και τεχνίτες, Διακοσμητικές μεταλλικές χειροτεχνίες, Ιθαγενείς χειροτεχνίες, Κεντήματα, Ανθοπωλεία (ανθοπωλεία), Τέχνες και χειροτεχνία γυαλιού, Χρυσοχοΐα, Κοσμήματα, Κατασκευή μουσικών οργάνων (όχι βιομηχανικά), Μουσικά όργανα (επισκευή και κούρδισμα), Αργυροχοΐα, Λιθογλυπτική (χειροτεχνία), Υφαντική (χειροτεχνία), Ξυλογλυπτική. Παράλληλα, ο ορισμός του ESCO περιλαμβάνει την παράμετρο αποκλεισμού της τυποποιημένης παραγωγής ως εξής «*Η μελέτη της βιομηχανικής (μηχανοποιημένης μεγάλης κλίμακας) παραγωγής κεραμικής, υφαντών υλικών, κεντημάτων κ.λπ. εξαιρείται από αυτό το πεδίο και περιλαμβάνεται σε ένα από τα λεπτομερή πεδία στο ευρύ πεδίο 07 «Μηχανική, μεταποίηση και κατασκευές».*

Το επαγγελματικό πλαίσιο των χειροτεχνών θα πρέπει παράλληλα να λαμβάνει υπόψη τη συζήτηση του εκσυγχρονισμού της χειροτεχνίας ως αντικείμενο ευρύτερης συζήτησης στην ΕΕ. Σύμφωνα με τα δεδομένα του CEDEFOP, περίπου 1,2 εκατομμύρια άνθρωποι απασχολήθηκαν ως εργάτες χειροτεχνίας και τυπογραφίας το 2018, ενώ η απασχόληση στα σχετικά επαγγέλματα μειώθηκε κατά 29 τοις εκατό μεταξύ 2006 και 2018, με περαιτέρω τάσεις μείωσης κατά 5 τοις εκατό κατά την περίοδο 2018 έως 2030 (ποσοστό που μεταφράζεται σε περίπου 60.000 θέσεις εργασίας). Παράλληλα εκτιμάται ότι σε γενικές γραμμές οι απασχολούμενοι στον τομέα είναι εργαζόμενοι μεσαίων προσόντων, αν και διαπιστώνεται σταδιακή αύξηση των απασχολούμενων υψηλών (τυπικών και τεχνικών) προσόντων. Τα πορίσματα αυτά, αποτυπώθηκαν και στην περίπτωση της πρωτογενούς έρευνας της χαρτογράφησης, όπως περιεγράφηκαν στο μέρος Α.

Τέλος σημειώνεται, ότι ενώ πολλές βιοτεχνίες / χειροτεχνικές μονάδες είναι πιθανόν λόγω της χειρωνακτικής φύσης των προϊόντων να παραμείνουν επικεντρωμένες σε μεγάλο βαθμό στην ανθρώπινη συνεισφορά, οι αναδυόμενες τεχνολογίες, όπως ο ψηφιακός σχεδιασμός ή η 3D εκτύπωση να χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο για τη διευκόλυνση των διαδικασιών σχεδιασμού και παραγωγής. Πρέπει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι η ανάλυση του CEDEFOP καταγράφει ότι εξαιτίας της φύσης τους, είναι ιδιαίτερα υψηλός ο κίνδυνος για τα σχετικά με την χειροτεχνία επαγγέλματα, ιδιαίτερα λόγω της χαμηλής πρόσβασης σε

επαγγελματική κατάρτιση που θα μπορούσε να τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν τις αλλαγές στην αγορά εργασίας. Αν και το στοιχείο αυτό διαχρονικά επιβεβαιώνεται σε ότι αφορά τη βιοτεχνική παραγωγή και την υποχώρησή της έναντι της τυποποιημένης βιομηχανικής, οι νεότερες προσεγγίσεις για την έννοια των χειροτεχνικών προϊόντων (όπως στην πρόταση του Κανονισμού) που εστιάζουν στην ανθρώπινη παρέμβαση, είναι δυνατόν να διασφαλίσουν την ύπαρξη των επαγγελματιών, χωρίς βέβαια αυτό να είναι δεδομένο για το σύνολο των εμπλεκόμενων τεχνιτών.

Το τελευταίο αυτό στοιχείο τονίζεται από τις σχετικές με την μελλοντική πορεία των χειροτεχνικών επαγγελματιών προβλέψεις για το 2018-2030, όπου σε μεγάλο αριθμό των κρατών μελών εκτιμάται ότι θα υπάρξει μείωση των χειροτεχνών μέχρι και 30%, ανάμεσα τους και η Ελλάδα.

Σε ότι αφορά τις διεθνείς προσεγγίσεις επί των αντικειμένων που συνιστούν χειροτεχνική παραγωγή και τον προσδιορισμό των τεχνιτών χειροτεχνίας, οι κύριες πηγές που εξετάστηκαν για τη εξαγωγή συμπερασμάτων ήταν οι κωδικοποιήσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας και της ταξινόμησης Δεξιοτήτων, Ικανοτήτων, Προσόντων και Επαγγελματιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ESCO - European Skills, Competences,

Qualifications and Occupations)⁵.

Μέσα από αυτές εξετάστηκε η προσέγγιση του αντικειμένου ως περιεχόμενο και ως κλαδικές συγκεντρώσεις / ομαδοποιήσεις, ούτως ώστε να διασφαλιστεί η σχετική συνάφεια της πρότασης του Συμβούλου αναφορικά με τον εκσυγχρονισμό του αντικειμένου της χειροτεχνίας και των κλάδων υπό συλλογική εξέταση. Από την σύγκριση και ανάλυση προκύπτει ότι το σχετικό πλαίσιο είναι κοινό ως προς την προσέγγιση με τους βασικούς κλάδους που περιγράφονται να αφορούν την κατασκευή και επισκευή οργάνων ακριβείας, την κατασκευή και συντονισμό μουσικών οργάνων, την εργασία επί κοσμημάτων και πολύτιμων μετάλλων, τους κεραμιστές, τους υαλοργούς, τους επιγράφους, διακοσμητές ζωγράφους (συμπεριλαμβανομένης και της αιογραφίας), τους χειροτέχνες ξύλου, ψάθας και παρόμοιων υλικών, τους εργάτες υφαντικής, και τους μη

⁵ Το ESCO είναι το πολύγλωσσο ευρωπαϊκό σύστημα ταξινόμησης δεξιοτήτων, ικανοτήτων, προσόντων και επαγγελματιών. Το ESCO αποτελείται από θεματικές ενότητες (modules) που περιέχουν στοιχεία, όπως επαγγέλματα, γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες, προσόντα. Αντιστοίχως, η Διεθνής Πρότυπη Ταξινόμηση των Επαγγελματιών (ISCO) ταξινομεί τις επαγγελματικές ομάδες σε τέσσερα επίπεδα και λειτουργεί υπό την αιγίδα της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ). Η ταξινόμηση επιτυγχάνεται μέσω του συνδυασμού και αλληλεπίδρασης των εν λόγω εννοιών. Η ταξινόμηση ESCO προσδιορίζει και κατηγοριοποιεί δεξιότητες, ικανότητες, προσόντα και επαγγέλματα που έχουν σχέση με την αγορά εργασίας, με την εκπαίδευση και την κατάρτιση της ΕΕ. Παρουσιάζει συστηματικά τις σχέσεις μεταξύ των διάφορων εννοιών. Η ταξινόμηση ESCO αποτέλεσε κεντρικό στοιχείο της προσέγγισης της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» καθώς και στη «Νέα ατζέντα δεξιοτήτων για την Ευρώπη».

κατατασσόμενους αλλού. Σημειώνεται ότι οι ορισμοί των τεχνιτών της χειροτεχνίας τείνουν να ενσωματώνουν το στοιχείο της καλλιτεχνικής διάστασης, στοιχείο που συναντάται παράλληλα με την αναφορά στη διακοσμητική αξία των παραγόμενων αντικειμένων, αναδεικνύοντας και πάλι τη διττή φύση της χειροτεχνίας στο διεθνές πεδίο αναφοράς της.

Πίνακας 4: Κλαδική Αντιμετώπιση Χειροτεχνίας ILO και ESCO

	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ILO)	Ταξινόμηση Δεξιοτήτων, Ικανοτήτων, Προσόντων και Επαγγελματιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ESCO)
Επαγγελματικός Τίτλος	Εργάτες Ακρίβειας, Χειροτεχνίας, Εκτυπώσεων και Σχετικών Επαγγελματιών (Precision, Handicraft, Printing and Related Trades Workers)	Εργάτες Χειροτεχνίας
Ορισμός και Γενικό Περιεχόμενο	<p>Οι εργάτες ακριβείας, χειροτεχνίας, εκτύπωσης και συναφών επαγγελματιών κατασκευάζουν και επισκευάζουν όργανα ακριβείας, μουσικά όργανα, διάφορα είδη όπως κοσμήματα, πολύτιμα μέταλλα, κεραμικά, σκεύη από πορσελάνη και γυάλινα, καθώς και χειροτεχνήματα από ξύλο ή υφάσματα, δέρμα ή συναφή υλικά, ή εκτελούν εργασίες εκτύπωσης ή βιβλιοδεσίας</p> <p>Η εργασία πραγματοποιείται με το χέρι και με χειροκίνητα και άλλα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη μείωση της σωματικής προσπάθειας και του χρόνου που απαιτείται για συγκεκριμένες εργασίες, καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Οι εργασίες απαιτούν κατανόηση της οργάνωσης της εργασίας, των υλικών και εργαλείων που χρησιμοποιούνται, καθώς και της φύσης και του σκοπού του τελικού προϊόντος</p> <p>Τα καθήκοντα που εκτελούνται από τους εργαζόμενους σε αυτήν την υπο-μείζονα ομάδα περιλαμβάνουν συνήθως: κατασκευή και επισκευή</p>	<p>Οι εργάτες χειροτεχνίας συνδυάζουν καλλιτεχνικές και χειρωνακτικές δεξιότητες για να σχεδιάσουν, να κατασκευάσουν, να επισκευάσουν, να προσαρμόσουν, να συντηρήσουν και να διακοσμήσουν όργανα ακριβείας, μουσικά όργανα, κοσμήματα και άλλα πολύτιμα μέταλλα, αγγεία και σκεύη από πορσελάνη. Εφαρμόζουν παραδοσιακές ή/και τεχνικές που αναπτύχθηκαν πρόσφατα για να χαράξουν, να καλουπώσουν, να συναρμολογήσουν, να υφάνουν και να διακοσμήσουν διάφορα είδη από γυαλί, κεραμικά, υφάσματα, άχυρα, πέτρες, ξύλο και δέρμα.</p> <p>Οι εργασίες που εκτελούνται συνήθως περιλαμβάνουν: κατασκευή, βαθμονόμηση, επισκευή, συντήρηση και εγκατάσταση μουσικών οργάνων και οργάνων ακριβείας. Κατασκευή, προσαρμογή, επισκευή ή αξιολόγηση κοσμημάτων, τελετουργικών ή θρησκευτικών αντικειμένων, χρυσού, ασημιού, άλλων πολύτιμων μετάλλων ή πολύτιμων λίθων. Κοπή, λιμάρισμα, στίλβωση και πήξη πολύτιμων και ημιπολύτιμων λίθων, συμπεριλαμβανομένων πολύτιμων λίθων και διαμαντιών, και χάραξη σχεδίων σε κοσμήματα και αντικείμενα από πολύτιμα</p>

	<p>ναυτικών, μετεωρολογικών, οπτικών και άλλων οργάνων και εξοπλισμού ακριβείας. Κατασκευή και επισκευή μουσικών οργάνων. Κατασκευή κοσμημάτων και πολύτιμων μετάλλων. Κατασκευή αγγείων, πορσελάνης, κεραμικών και γυαλικών. Ζωγραφική και διακόσμηση διαφόρων ειδών. Παραγωγή ειδών χειροτεχνίας από ξύλο ή υφάσματα, δέρμα και συναφή υλικά. Εκτέλεση εργασιών εκτύπωσης ή βιβλιοδεσίας. Μπορεί να περιλαμβάνεται η επίβλεψη άλλων εργαζομένων</p>	<p>μέταλλα. Προετοιμασία κεραμικής, πορσελάνης, ειδών υγιεινής, τούβλων, πλακιδίων και λειαντικών τροχών με το χέρι ή με μηχανή. Φύσημα, χύτευση, συμπίεση, κοπή, λείανση και στίλβωση γυαλιού ή διαμόρφωση λιωμένου γυαλιού σύμφωνα με σχέδια. Είδη διακόσμησης από ξύλο, μέταλλο, υφάσματα, γυαλί, κεραμικά και άλλα υλικά και σχεδιασμός, διάταξη και ζωγραφική γραμμάτων, φιγούρων, μονογραμμάτων και σχεδίων για την κατασκευή επιγραφών. Εφαρμογή παραδοσιακών τεχνικών όπως καρύκευμα ή εμποτισμός για την παρασκευή ξύλου, άχυρου, μπαστουινιών, καλαμιού, πέτρας, πηλού, κοχυλιών και άλλων υλικών, και σκάλισμα, χύτευση, συναρμολόγηση, ύφανση ή ζωγραφική και διακόσμηση διαφόρων αντικειμένων για προσωπική ή οικιακή χρήση ή για διακοσμητικούς σκοπούς; προετοιμασία υλικών για την κατασκευή ψάθινων επίπλων, βούρτσες και σκούπες και ύφανση διαφόρων ειδών καλαθιών. Εφαρμόζονται παραδοσιακές τεχνικές και σχέδια για την παραγωγή υφαντών, πλεκτών, κεντημένων και άλλων ενδυμάτων και ειδών οικιακής χρήσης.</p>
<p>Οργάνωση Κλάδων</p>	<p>Κωδ. 731 Εργάτες ακριβείας σε μέταλλο και συναφή υλικά</p> <p>Κωδ 732 Εργάτες κεραμοποιών, υαλουργών και συναφών επαγγελματιών</p> <p>Κωδ 733 Χειροτεχνίτες σε ξύλο, υφαντουργία, δέρμα και συναφή υλικά</p> <p>Κωδ 734 Εργάτες εκτυπώσεων και συναφών επαγγελματιών</p>	<p>7311 Κατασκευαστές και επισκευαστές οργάνων ακριβείας</p> <p>7312 Κατασκευαστές και συντονιστές μουσικών οργάνων</p> <p>7313 Εργάτες κοσμημάτων και πολύτιμων μετάλλων</p> <p>7314 Κεραμιστές και Σχετικοί Εργάτες</p> <p>7315 Υαλουργοί, Κόφτες, Τροχιστές και Τελειοποιητές</p> <p>7316 Επιγράφοι, Διακοσμητικοί Ζωγράφοι, Χαράκτες και Χαρακτήρες</p> <p>7317 Εργάτες χειροτεχνίας σε ξύλο, καλαθοπλεκτική και συναφή υλικά</p>

	<p>7318 Χειροτεχνίτες σε κλωστοϋφαντουργία, δέρμα και συναφή υλικά</p> <p>7319 Εργάτες χειροτεχνίας που δεν κατατάσσονται αλλού</p>
--	---

Σε κάθε περίπτωση, ο επαρκής προσδιορισμός του θεματικού / χειροτεχνικού περιεχομένου μέσα σε κάθε κλάδο σε συνάρτηση με την αξιοποίηση νέων όρων και παραμέτρων, όπως η Γεωγραφική προέλευση, ο προσδιορισμός της χειροτεχνίας στο ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, τα επαγγελματικά πλαίσια και άλλες πηγές δεδομένων αποτελούν απαραίτητο σημείο έναρξης για τη διαμόρφωση νέων πολιτικών.

Οι παραπάνω ορισμοί προτείνεται να ενταχθούν στο υπάρχον και υπό σχεδιασμό θεσμικό πλαίσιο ως στοιχεία προσδιορισμού του Τομέα της Χειροτεχνίας, ενώ θα πρέπει να υπάρχει σχετική μέριμνα για τυχόν μερική ή ολική επικαιροποίησή τους σε εύλογο χρονικό διάστημα ή όταν καταγράφονται σημαντικές αλλαγές στο ευρύτερο διεθνές και ιδίως στο Ευρωπαϊκό (ΕΕ27) επίπεδο.

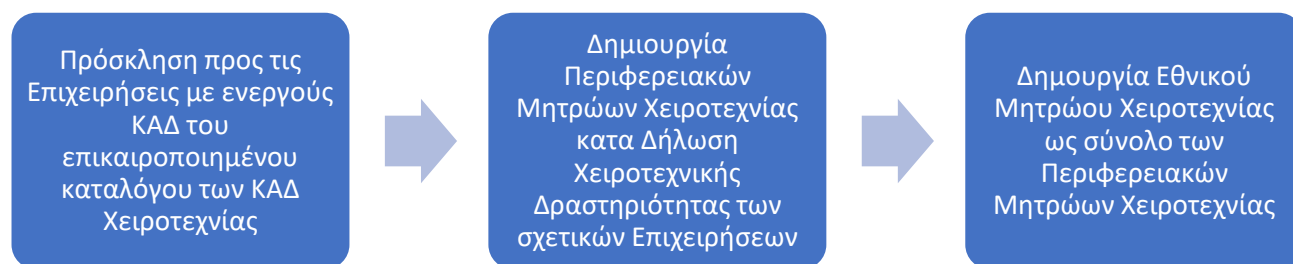
B.1.5 Δημιουργία Μητρώου Χειροτεχνίας

Μια εκ των βασικών διαπιστώσεων της μελέτης χαρτογράφησης είναι η εγγενής δυσκολία στον ακριβή προσδιορισμό του μεγέθους και των παραγωγικών δυνατοτήτων του τομέα της χειροτεχνίας. Παρά τη χρήση καταλόγου συγκεκριμένων ΚΑΔ και τη σχετική έρευνα στα επικαιροποιημένα Γενικά Εμπορικά Μητρώα των κατά τόπους Επιμελητηρίων και της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων, η χαρτογράφηση παραμένει ιδιαίτερα σύνθετη, καθώς οι χρησιμοποιούμενοι ΚΑΔ είναι γενικής εφαρμογής και αξιοποιούνται και από βιομηχανικές ή άλλες βιοτεχνικές μη χειροτεχνικές επιχειρήσεις ή και εμπορικά καταστήματα.

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού, προτείνεται η δημιουργία ενός εξειδικευμένου μητρώου χειροτεχνίας, σε συνέχεια της παρούσας χαρτογράφησης και σύμφωνα με την ανανεωμένη λίστα των σχετικών ΚΑΔ όλων των κλάδων, για τον ακριβή προσδιορισμό της αγοράς της χειροτεχνίας και των δυνατοτήτων των κλάδων εν γένει.

Με δεδομένο ότι όλες οι επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των χειροτεχνικών, υποχρεούνται για τη λειτουργία τους να εγγράφονται στα κατά τόπους αρμόδια επιμελητήρια, εκτιμάται ως σχετικά απλή η συγκέντρωση των δεδομένων αναφορικά με τους εν δυνάμει χειροτεχνικούς ΚΑΔ, καθώς δεν επιβάλλει επιπλέον διοικητικό βάρος στις συγκεκριμένες υπηρεσίες.

Για τη δημιουργία του χειροτεχνικού μητρώου προτείνεται ο ακόλουθος βηματισμός:

Διάγραμμα 2: Βηματισμός Δημιουργίας Μητρώου Χειροτεχνίας

Αναφορικά με το περιεχόμενο της Δήλωσης Χειροτεχνικής Δραστηριότητας, προτείνεται η χρήση των παρακάτω κριτηρίων, σύμφωνα με τα γενικά χαρακτηριστικά των χειροτεχνικών επιχειρήσεων, όπως προκύπτουν από την πρωτογενή έρευνα της μελέτης:

- Η επιχείρηση έχει τουλάχιστον ένα κύριο ή δευτερεύοντα ενεργό ΚΑΔ του επικαιροποιημένου καταλόγου ΚΑΔ Χειροτεχνίας.
- Η επιχείρηση είναι πολύ μικρή ή μικρή ή μεσαία επιχείρηση⁶.
- Ποσοστό των ετήσιων εσόδων της επιχείρησης προέρχονται από έναν από τους ΚΑΔ του επικαιροποιημένου καταλόγου ΚΑΔ Χειροτεχνίας. Το ποσοστό αυτό θα προσδιοριστεί από τη σχετική νομοθετική παρέμβαση.
- Προσδιορισμός των παραγόμενων χειροτεχνικών προϊόντων.

Επικουρικό εργαλείο ή βάση αναφοράς για το σκοπό της δημιουργίας των τοπικών μητρώων μπορεί να αποτελέσει η αρχική χαρτογράφηση που υλοποιήθηκε κατά τη φάση Α του έργου και ειδικότερα η αποτύπωση σε μορφή dashboard που πραγματοποίησε ο Σύμβουλος και έχει τεθεί στη διάθεση της Αναθέτουσας Αρχής. Η αξιοποίηση του εργαλείου μπορεί να περιλαμβάνει την επικαιροποίηση του σύμφωνα με τα δεδομένα που θα διαμορφωθούν από τον νέο κατάλογο χειροτεχνικών ΚΑΔ, για το σχηματισμό μίας αξιόπιστης περιφερειακής και κλαδικής αποτύπωσης σε συμφωνία και με την ανάλογη δήλωση χειροτεχνικής επιχείρησης που θα καταγράψουν τα επιμελητήρια.

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται προτεινόμενο πρότυπο της αυτό-δήλωσης των επιχειρήσεων για την ένταξή τους σε χειροτεχνικό μητρώο.

Πίνακας 5: Προτεινόμενο Περιεχόμενο Δήλωσης Επιχείρησης για την εγγραφή σε μητρώο χειροτεχνίας

Επιλέξτε τον/τους χειροτεχνικό/ούς ΚΑΔ που λειτουργεί η επιχείρηση (αναδυόμενο μενού χειροτεχνικών ΚΑΔ)
Επιλογή μεγέθους εσόδων (αναδυόμενο μενού επιλογής μεγέθους)
Επιλογή πλήθους προσωπικού (αναδυόμενο μενού επιλογής μεγέθους)
Τα κύρια ετήσια έσοδα της επιχείρησης προέρχονται από τον/τους χειροτεχνικό/ους ΚΑΔ (αναδυόμενο μενού χειροτεχνικών ΚΑΔ)
Παρακαλούμε προσδιορίστε τα κύρια παραγόμενα χειροτεχνικά προϊόντα (αναδυόμενο μενού γενικής περιγραφής προϊόντων)

⁶ Σύμφωνα με τη Σύσταση 2003/361 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 6ης Μαΐου 2003, σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων,

1. Η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ.
2. Στην κατηγορία των ΜΜΕ, ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ευρώ.
3. Στην κατηγορία των ΜΜΕ, ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από δέκα εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατομμύρια ευρώ.

Με τον τρόπο αυτό εκτιμάται ότι ο χειροτεχνικός χαρακτήρας των επιχειρήσεων θα μπορεί να προσδιοριστεί κατά δήλωση των επιχειρήσεων, ενώ το μητρώο θα πρέπει να εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, ενώ τηρείται και θα λειτουργεί σε επίπεδο επιμελητηρίων. Το Εθνικό Μητρώο Χειροτεχνίας θα πρέπει να είναι διαθέσιμο και διαλειτουργικό με μορφή βάσης δεδομένων σε κάθε ενδιαφερόμενο με δυνατότητα τοπικής και θεματικής αναζήτησης. Στόχος είναι να αποτελέσει σημείο αρχικής επαφής με δυνητικούς πελάτες ή άλλους ενδιαφερόμενους και να συνεισφέρει στην προαγωγή του τομέα και την ανάπτυξη εσωτερικών συνεργειών.

Σε συνέχεια των παραπάνω, η πρόταση αναφορικά με τις αρμοδιότητες που συνδέονται με τη σύσταση και τη λειτουργία των Τοπικών και του Εθνικού Χειροτεχνικού Μητρώου είναι η ακόλουθη:

- Εποπτεία Λειτουργίας Εθνικού Μητρώου: Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας – Αρμόδια Διεύθυνση
- Εποπτεία Λειτουργίας Περιφερειακών Μητρώων: Κατά τόπους Επιμελητήρια
- Αρμοδιότητα Επικαιροποίησης Μητρώου:
  - ο Κατά τόπους Επιμελητήρια για τα Περιφερειακά Μητρώα
- Αρμοδιότητα διασύνδεσης Περιφερειακών Μητρώων με Κεντρικό: Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας – Αρμόδια Διεύθυνση. (Η συγκεκριμένη αρμοδιότητα προκρίνει την ανάπτυξη διαλειτουργικότητας μητρώου κατά τα πρότυπα λειτουργίας του Γενικού Εμπορικού Μητρώου – ΓΕΜΗ).

Σημειώνεται ότι στην περίπτωση της δημιουργίας ειδικευμένου δημοσίου φορέα με αρμοδιότητα τη χειροτεχνία, προτείνεται η μεταφορά των αρμοδιοτήτων της Αρμόδιας Διεύθυνσης της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας σε αυτόν.

B2. ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΗΜΑΝΣΗ

Ο προσδιορισμός των προδιαγραφών ποιότητας, καθώς και των προβλεπόμενων διαδικασιών των ελληνικών χειροτεχνικών προϊόντων και η συμμόρφωσή τους με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς πρακτικές και απαιτήσεις αποτελούν ουσιαστικό παράγοντα της ανταγωνιστικής τους παρουσίας στις αγορές. Με βάση αυτήν την παραδοχή, προτείνεται η ανάληψη των κάτωθι ενεργειών.

B.2.1 Αναγκαιότητα Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος και Κλαδικών Σημάτων

Ένα από τα πλέον διαδεδομένα μέτρα που λαμβάνονται για την καθιέρωση της παρουσίας των προϊόντων στις αγορές αποτελεί η απόδοση σημάτων σε αυτά. Τόσο η μορφή όσο και το περιεχόμενο αυτών μπορεί να διαφοροποιείται ανά περίπτωση, ενώ η πρακτική της υιοθέτησης σήματος για τη δημιουργία και ενίσχυση της εμπορικής ταυτότητας των χειροτεχνικών προϊόντων (branding) αποτελεί κοινή πρακτική διεθνώς. Επιπλέον, σημειώνεται ότι στη διεθνή πρακτική καταγράφεται τόσο η ύπαρξη οριζόντιων εθνικών σημάτων χειροτεχνίας (π.χ. Κύπρος, Μάλτα), όσο και σημάτων ειδικών κλάδων (όπως η κεραμική, η υφαντική κ.α.).

Αναφορικά με την έννοια του σήματος, σύμφωνα με το Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO), τα σήματα είναι στοιχεία σήμανσης που χρησιμοποιούνται στο εμπόριο για τον προσδιορισμό προϊόντων, και λειτουργούν ως σύμβολα αναγνώρισης από τους πελάτες, διακρίνουν τα προϊόντα από τον ανταγωνισμό και παρέχουν επιπλέον προστασία στην περίπτωση της καταχώρισης σε εθνικό ή και ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Βασική και απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο σαφής καθορισμός του σήματος και η μορφή του. Παραδείγματα περιλαμβάνουν τύπους όπως το λεκτικό σήμα που περιλαμβάνει αποκλειστικά κείμενο, το εικονιστικό σήμα (αποκλειστικά εικόνα), το εικονιστικό σήμα με λεκτικά στοιχεία (συνδυασμός των δύο) και άλλες μορφές, όπως μοτίβα. Ως προς την κυριότητα των σημάτων - κάτοχος σήματος της ΕΕ μπορεί να είναι οποιοσδήποτε ιδιώτης ή επιχείρηση, ενώ τα σχετικά στοιχεία

δημοσιοποιούνται και πρέπει να επικαιροποιούνται τακτικά, ώστε να μην υπάρχει καμία αμφιβολία ως προς το ποιος είναι ο κάτοχος του εκάστοτε σήματος.

Άλλη περίπτωση ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι αυτή της έννοιας της Γεωγραφικής Προέλευσης, η οποία εφαρμόζεται μέχρι σήμερα στα αγροτικά προϊόντα και αφορά τη σύνδεσή τους με συγκεκριμένη γεωγραφική προέλευση και φήμη - δεδομένη ποιότητα ή άλλα χαρακτηριστικά, τα οποία αποδίδονται κατά κύριο λόγο στην προέλευσή τους, οπότε και μπορούν να προστατευτούν μέσα από τη γεωγραφική ένδειξη (ΓΕ). Η βασική ιδέα πίσω από την προσέγγιση των γεωγραφικών ενδείξεων στους κλάδους όπου εφαρμόζονται, είναι η προστασία των παραγωγών από την κατάχρηση ή απομίμηση της καταχωρισμένης γεωγραφικής ονομασίας και η εγγύηση ποιότητας και προέλευσης των προϊόντων απέναντι στους καταναλωτές.

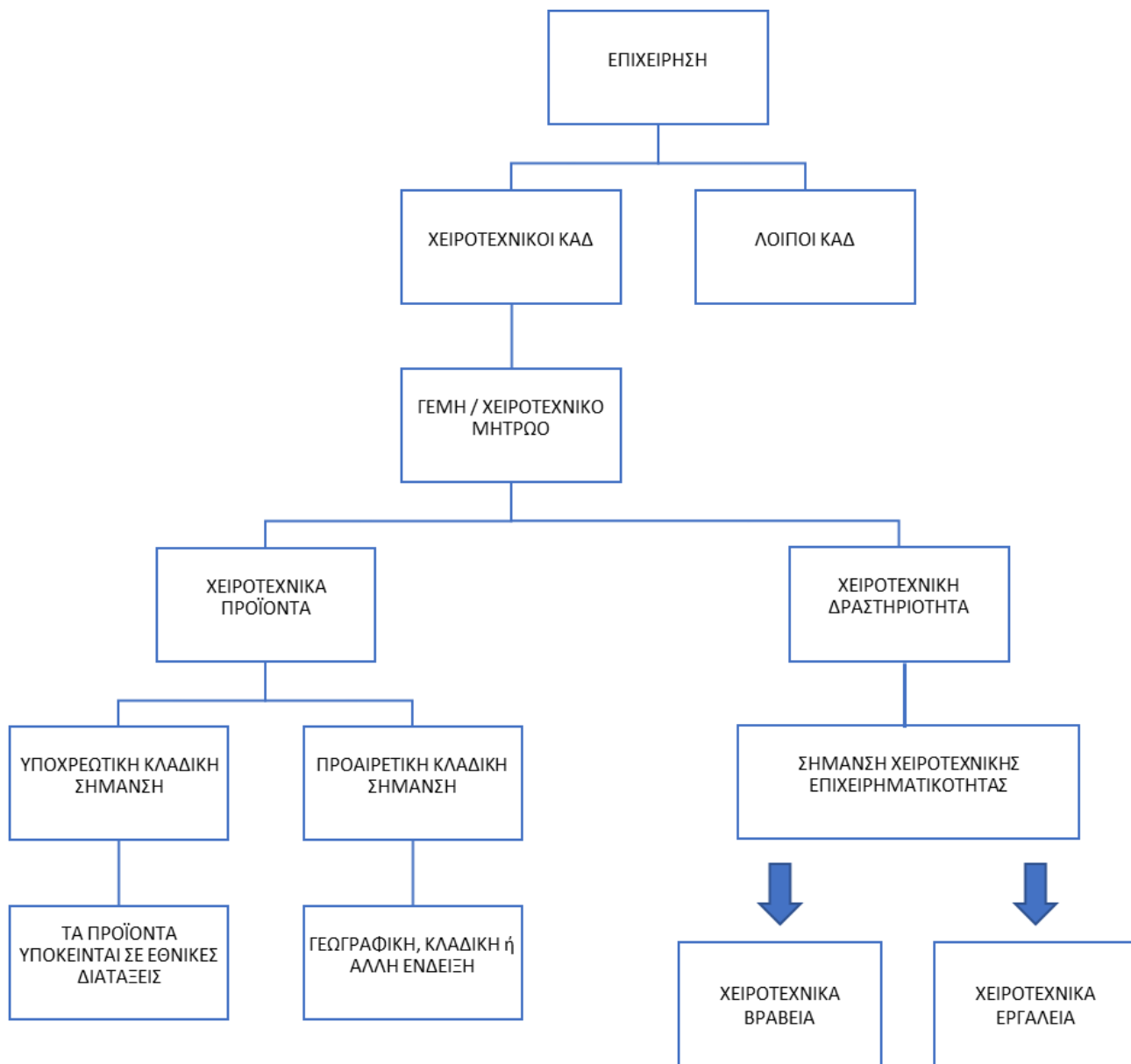
B.2.2 Διάκριση Χειροτεχνικής Σήμανσης

Σήμανση χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας

Τα πορίσματα των πρωτογενών ερευνών τόσο στις επιχειρήσεις, όσο και στους συλλογικούς φορείς της χειροτεχνίας ανέδειξαν τη σχεδόν καθολική συμφωνία αναφορικά με την ανάγκη για τη **δημιουργία ενός εθνικού χειροτεχνικού σήματος**. Με δεδομένη την πρόθεση για τον επαναπροσδιορισμό της ελληνικής χειροτεχνίας ως σύνολο κλάδων, η πρόταση της παρούσας μελέτης αφορά στη διερεύνηση των προϋποθέσεων για την υιοθέτηση μίας **γενικής σήμανσης χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας με δυνατότητα δυναμικής εφαρμογής στο σύνολο των παραγόμενων προϊόντων που θα χαρακτηρίζονται ως ελληνικά προϊόντα χειροτεχνίας**. Σημειώνεται πάντως, ότι σε ότι αφορά τα ειδικότερα χαρακτηριστικά ενός τέτοιου **εθνικού σήματος χειροτεχνίας**, το μεγάλο πλήθος των διακριτών και με διαφορετικά χαρακτηριστικά κλάδων δεν επιτρέπει εύκολο προσδιορισμό κοινών κριτηρίων απονομής εθνικού σήματος, ενώ και η μονομερής απόπειρα προσδιορισμού τους από τις αρμόδιες αρχές δεν συνίσταται. Στο στάδιο αυτό προτείνεται η εκκίνηση οργανωμένης και συστηματικής διαβούλευσης με εθνικούς, κλαδικούς και άλλους συλλογικούς φορείς για τον καθορισμό του αντικειμένου – προστιθέμενης αξίας ενός συλλογικού εθνικού σήματος.

Σε επίπεδο διαδικασίας και ροών που θα οδηγούσαν στην απόδοση κλαδικών χειροτεχνικών σημάτων, αλλά και σήμανσης χειροτεχνικής δραστηριότητας, η πρόταση του συμβούλου αποτυπώνεται στο ακόλουθο διάγραμμα.

Διάγραμμα 3: Προτεινόμενη Διαδικασία Απόδοσης Κλαδικού Χειροτεχνικού Σήματος

Ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της λειτουργίας κάθε πιστοποίησης τέτοιου τύπου αποτελεί ο ακριβής καθορισμός αρμοδιοτήτων. Ως προς αυτό, η σημερινή μη ύπαρξη ειδικευμένου οργανισμού σε εθνική κλίμακα που θα μπορούσε να αναλάβει το χειρισμό του σήματος αποτελεί σαφώς μία σημαντική υστέρηση, τόσο εξαιτίας της έλλειψης σχετικής εξειδίκευσης όσο και λόγω της πιθανής διοικητικής επιβάρυνσης άλλων φορέων που θα πρέπει να αναλάβουν το συγκεκριμένο ρόλο. Λαμβάνοντας τα στοιχεία αυτά υπόψη, η πρόταση αναφορικά με τη διαχείριση του σήματος είναι η ακόλουθη:

- Αιγίδα Σήματος Εθνικού Σήματος / Ελεγκτικός Μηχανισμός Κανονισμού Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων: Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας – Αρμόδια Διεύθυνση
- Ο έλεγχος, η πιστοποίηση και η αναθεώρηση του εθνικού χειροτεχνικού προϊόντος προτείνεται να πραγματοποιείται από διαπιστευμένο (δημόσιο ή/ και ιδιωτικό) φορέα εθνικής εμβέλειας.

Σημειώνεται ότι στην περίπτωση της δημιουργίας ειδικευμένου δημοσίου φορέα με αρμοδιότητα τη χειροτεχνία, προτείνεται η μεταφορά των αρμοδιοτήτων της Αρμόδιας Διεύθυνσης της Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας σε αυτόν.

Σήμανση χειροτεχνικού προϊόντος

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η πρόταση του Συμβούλου για τα Χειροτεχνικά Προϊόντα, αφορά στον χαρακτηρισμό των προϊόντων εκείνων **που παράγονται είτε εξ ολοκλήρου με το χέρι είτε με τη βοήθεια χειροκίνητων εργαλείων είτε με μηχανικά μέσα, όταν η άμεση χειρωνακτική συμβολή είναι το σημαντικότερο συστατικό του τελικού προϊόντος.**

Για τον χαρακτηρισμό τους ως τέτοια, τα προϊόντα αυτά θα πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις που αποτυπώνονται στο σχετικό διάγραμμα 3, δηλαδή να αποτελούν αποτέλεσμα της λειτουργίας μίας χειροτεχνικής επιχείρησης που θα έχει εγγραφεί ως τέτοια σε σχετικό χειροτεχνικό μητρώο. Από το σημείο αυτό και έπειτα, **προτείνεται η διερεύνηση** δυνατότητας δημιουργίας ειδικότερων σημάτων πιστοποίησης **μέσα από τη συνεργασία με τους κλαδικούς φορείς, για την ανάπτυξη κλαδικών χειροτεχνικών σημάτων.** Στην περίπτωση αυτή το προτεινόμενο πλαίσιο των κριτηρίων επιλογής, που μπορεί να ακολουθηθεί θα πρέπει να περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τα ακόλουθα:

- Κριτήρια κλαδικής εξειδίκευσης με γενικό περιεχόμενο
- Απαραίτητη κάλυψη των προδιαγραφών που απαιτούνται για την ορθή λειτουργία των κλάδων προτεραιότητας
- Σαφήνεια προϋποθέσεων για την απονομή του σήματος, χωρίς την επιβολή υπερβολικών όρων που θα αποτρέπουν τους ενδιαφερόμενους λόγω δυσκολίας συμμόρφωσης
- Διασφάλιση πρόσβασης ανεξαρτήτως χωρικής ή κλαδικής διάστασης
- Σαφές πλαίσιο χρήσης του σήματος και υποχρεώσεων που γεννώνται από την απονομή του και για τη διατήρησή του
- Προσδιορισμός τυχόν πλεονεκτημάτων για τα προϊόντα που φέρουν το σήμα (υποστήριξη δημοσιότητας μέσω ηλεκτρονικής ή φυσικής προβολής)
- Σύνδεση με άλλα συστήματα πιστοποίησης (ISO)

Όπως αποτυπώνεται στο και στο σχετικό διάγραμμα, η απόδοση των κλαδικών χειροτεχνικών σημάτων θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα μίας συστηματικής διαδικασίας σταδίων, η οποία θα αφορά αποκλειστικά επιχειρήσεις χειροτεχνικού χαρακτήρα που θα μετέχουν στα σχετικά μητρώα, θα παράγουν χειροτεχνικά προϊόντα, εφαρμόζοντας οποιαδήποτε σχετική κλαδική νομοθεσία απαιτείται και τέλος, μετά την εφαρμογή ειδικών κριτηρίων Χειροτεχνίας ποιοτικού χαρακτήρα. Τα επιπλέον κριτήρια αυτά, θα πρέπει να προσδιοριστούν και καταγραφούν επίσημα μετά από διαβούλευση και προσδιορισμό από τους κλαδικούς συλλογικούς φορείς, την ευθύνη της παρακολούθησης των οποίων θα έχουν οι ίδιοι.

Συμπληρωματικό στοιχείο των παραπάνω δεδομένων αναφορικά με τη δημιουργία σημάτων χειροτεχνίας (εθνικού ή/ και κλαδικών) αποτελεί ο τρόπος διάθεσης / απόδοσης. **Κύρια προτεραιότητα θα πρέπει να αποτελέσει η ανάπτυξη συστήματος με όσο το δυνατόν πιο απλοποιημένη μορφή και ιδανικά ηλεκτρονική, χωρίς την ανάγκη παρουσίας σε αρμόδια αρχή** (στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η απομακρυσμένη εγκατάσταση ή η αδυναμία φυσικής παρουσίας δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο για την επιχειρηματικότητα και την ενίσχυσή της).

Παράλληλα, θα πρέπει να διασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή διάχυση της πληροφορίας αναφορικά με τη διαδικασία απόκτησης σήματος και τα οφέλη πιστοποίησης των χειροτεχνικών προϊόντων. Κύριοι αποδέκτες θα πρέπει να είναι οι μικρές και πολύ μικρές χειροτεχνικές επιχειρήσεις και ιδιαιτέρως αυτές οι οποίες θα

εγγραφούν στα τοπικά και το εθνικό χειροτεχνικό μητρώο. Για το σκοπό αυτό, ιδιαίτερως προκρίνεται η διενέργεια ενημερωτικών και εκπαιδευτικών ημερίδων με τη συνεργασία των κατά τόπους επιμελητηρίων και της αρμόδιας αρχής για το σήμα, όπως αυτή προσδιοριστεί.

Τέλος, κρίσιμο λειτουργικό στοιχείο κάθε σήμανσης αποτελεί η δυνατότητα ανάκλησης της. Οι αιτίες για μία τέτοια ενέργεια θα πρέπει να προβλέπονται από το αρχικό στάδιο της απόδοσης της και θα πρέπει να συνδέονται με την αδυναμία τήρησης των όρων της τόσο μετά από ίδια εκτίμηση όσο και μέσα από τον απαραίτητο έλεγχο από τον αρμόδιο φορέα ελέγχου της σηματοδοσίας.

Στο σημείο αυτό, μία βασική παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η επερχόμενη εισαγωγή της γεωγραφικής προστασίας στον τομέα των χειροτεχνικών προϊόντων μέσα από τον Κανονισμό Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων. Σύμφωνα με την πρόταση του Κανονισμού Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων, η οποία προτείνεται να λειτουργήσει ως κριτήριο για την απονομή του εθνικού σήματος χειροτεχνίας, καταγράφονται οι παρακάτω προδιαγραφές:

- Ονομασία (γεωγραφική ή τοπική στην περιοχή αναφοράς),
- Περιγραφή προϊόντος και πρώτων υλών,
- Οριοθετημένη περιοχή,
- Στοιχεία που αποδεικνύουν τη σύνδεση με την περιοχή,
- Μέθοδος παραγωγής και τεχνικές,
- Συσκευασία εφόσον είναι σχετικό,
- Λεπτομέρειες που αποδεικνύουν τον δεσμό μεταξύ συγκεκριμένου ποιοτικού χαρακτηριστικού, της φήμης ή άλλου χαρακτηριστικού του προϊόντος και της γεωγραφικής καταγωγής,
- Τυχόν ειδικοί κανόνες επισήμανσης, και
- Τυχόν άλλες απαιτήσεις.

Μία από τις ρυθμίσεις ιδιαίτερου ενδιαφέροντος του κειμένου της πρότασης του Κανονισμού Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων, είναι ο προσδιορισμός του Άρθρου 5 ως προς τις απαιτήσεις για την εφαρμογή των διατάξεων του επί συγκεκριμένων προϊόντων. Ειδικότερα, το άρθρο αναφέρει ότι οι απαιτήσεις για την υπαγωγή ενός προϊόντος σε καθεστώς προστασίας περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- καταγωγή του προϊόντος από συγκεκριμένο τόπο, περιοχή ή χώρα,
- ύπαρξη συγκεκριμένου ποιοτικού χαρακτηριστικού, φήμης ή άλλου χαρακτηριστικού που να μπορεί να αποδοθεί κυρίως στη γεωγραφική του καταγωγή,
- εκτέλεση τουλάχιστον ενός από τα στάδια της παραγωγής του προϊόντος εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.

Η πρόταση του ευρωπαϊκού κανονισμού είναι ενδεικτική του θεματικού περιεχομένου (concept) που θα πρέπει να προσδιοριστεί εντός του ευρύτερου πλαισίου (context) της γεωγραφικής ονομασίας και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Με βάση την ευρύτερη βιβλιογραφία επί του αντικειμένου προτείνονται τα παρακάτω προϊόντα του πίνακα ως πλέον ώριμα για την υποβολή αίτησης καταγραφής στον σχετικό κατάλογο προστασίας του Κανονισμού Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων.

Πίνακας 6: Προτεινόμενα Προϊόντα προς ένταξη στον Κανονισμό Προστασίας Γεωγραφικών Ενδείξεων

Χειροτεχνικό Προϊόν	Κλάδος	Περιφέρεια	Παρατηρήσεις
Κόσμημα Ιωαννίνων	Αργυροχρυσοχοϊά	Ήπειρος	
Κόσμημα Μακεδονίας	Αργυροχρυσοχοϊά	Κεντρική Μακεδονία	Αφορά τη γενική κατηγορία του

Χειροτεχνικό Προϊόν	Κλάδος	Περιφέρεια	Παρατηρήσεις
			«βυζαντινού κοσμήματος»
Αθηναϊκό Κόσμημα	Αργυροχρυσοχοΐα	Αττική	
Κεραμικά Κρήτης	Αγγειοπλαστική – Κεραμική	Κρήτη	Μπορεί να εξεταστεί η περίπτωση περαιτέρω εξειδίκευσης σε μικρότερες γεωγραφικές περιοχές.
Κεραμικά Σίφνου	Αγγειοπλαστική – Κεραμική	Νότιο Αιγαίο	
Κεραμικά Ρόδου	Αγγειοπλαστική – Κεραμική	Νότιο Αιγαίο	
Κεραμικά Λέσβου	Αγγειοπλαστική – Κεραμική	Βόρειο Αιγαίο	
Υφαντά και Κεντήματα Λευκάδας	Δημιουργία υφάσματος / Υφαντική τέχνη	Ιόνια Νησιά	
Υφαντά Μεταξωτά Σουφλίου	Δημιουργία υφάσματος / Υφαντική τέχνη	Ανατολική Μακεδονία – Θράκη	
Υφαντά Θεσσαλίας	Δημιουργία υφάσματος / Υφαντική τέχνη	Θεσσαλία	
Γούνα και Δερμάτινα Προϊόντα Καστοριάς	Δέρμα – Γούνα	Δυτική Μακεδονία	
Εκκλησιαστικά Ξυλόγλυπτα	Κατασκευές Ξύλου / Ξυλοτεχνία	Σύνολο Χώρας	Μπορεί να εξεταστεί η περίπτωση περαιτέρω εξειδίκευσης σε μικρότερες γεωγραφικές περιοχές.
Παραδοσιακά Έπιπλα	Κατασκευές Ξύλου / Ξυλοτεχνία	Σύνολο Χώρας	Μπορεί να εξεταστεί η περίπτωση περαιτέρω εξειδίκευσης σε μικρότερες γεωγραφικές περιοχές, ιδιαίτερα τις νησιωτικές

Παρά τη σχετική φήμη και την καταγεγραμμένη σύνδεση με τις τοπικές λαϊκές παραδόσεις, προτείνεται για τα προϊόντα του Πίνακα η περαιτέρω τεχνική εξειδίκευση σύμφωνα με τα απαιτούμενα στοιχεία του

Κανονισμού, για τη διευκόλυνση της τεκμηρίωσης της σχετικής αίτησης. Η σχετική τεχνική εξειδίκευση μπορεί να πραγματοποιηθεί σε συνεργασία με τα Επιμελητήρια και να ενταχθεί στο πλαίσιο των δράσεων υποστήριξης της δικτύωσης.

Τα παραπάνω στοιχεία αναφορικά με την επιπλέον κλαδική χειροτεχνική σήμανση και την καταχώρηση χειροτεχνικών προϊόντων ως ΠΓΕ, σύμφωνα με τον υπό συζήτηση Κανονισμό, δεν απαλλάσσουν τις επιχειρήσεις από την υποχρέωση τήρησης των όρων που εφαρμόζονται σε όλα τα προϊόντα που κυκλοφορούν εντός της ΕΕ αλλά και των όρων που αφορούν στην εθνική σήμανση, καθώς τα διατιθέμενα προϊόντα θα πρέπει να είναι ασφαλή σύμφωνα με τα ισχύοντα εθνικά και ευρωπαϊκά πρότυπα, όπως εφαρμόζονται σε κάθε κλάδο σε θέματα παραγωγής, ασφάλειας και κυκλοφορίας.

B3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας αποτελεί βασική διαρθρωτική πτυχή για την ανάπτυξή της, υπό το πρίσμα μάλιστα της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης και των απορρευσών απαιτήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, έννοιες όπως ο καινοτόμος σχεδιασμός (Design) και η «Σχεδιαστική Σκέψη» (Design Thinking), η δημιουργία των αλυσίδων αξίας για την ανάπτυξη προϊόντων, εφαρμογών, συστημάτων και υπηρεσιών, αλλά και η ενσωμάτωση τεχνολογιών αιχμής, καινοτομίας παραγωγικής διαδικασίας, η διασφάλιση και πιστοποίηση ταυτότητας, οι τεχνολογίες αξιοποίησης ανακυκλώσιμων υλικών και η ένταξη το ευρύτερο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας είναι όλα δυναμικά εργαλεία. Παράλληλα, όμως, βασικό εργαλείο για την ενίσχυση ανταγωνιστικότητας του τομέα είναι η ύπαρξη κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων με την μορφή επιδότησης κεφαλαίων ίδρυσης ή/ και εκσυγχρονισμού επιχειρήσεων του τομέα, αλλά και στήριξης και ενίσχυσης της απασχόλησης.

Επιπλέον, απαιτείται μία νέα επενδυτική προσέγγιση για την ενίσχυση της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας, επιτρέποντας την επίτευξη υψηλής παραγωγικότητας και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων. Η παραπάνω πρόταση συμβαδίζει με την πρόταση δημιουργίας πιστοποιημένων προϊόντων προστιθέμενης αξίας, νέων θέσεων εργασίας, εξωστρέφειας, επιχειρηματικής αριστείας, καλύτερης οργάνωσης της παραγωγικής βάσης και της ανάπτυξης συλλογικών παραγωγικών δικτύων.

B.3.1 ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Τα μέχρι σήμερα πορίσματα της μελέτης χαρτογράφησης καταδεικνύουν την οικονομική παράμετρο ως μία εξέχουσα πηγή προβλημάτων για τη χειροτεχνική δραστηριότητα, με την έλλειψη ρευστότητας, τη δύσκολη πρόσβαση στη χρηματοδότηση και το κόστος των πρώτων υλών να αποτελούν τη βασική έκφραση των προβλημάτων αυτών. Παράλληλα, η ανάγκη χρηματοδοτικών παρεμβάσεων στον τομέα αποτελεί μία από τις κρισιμότερες παρεμβάσεις, σύμφωνα τόσο με τις επιχειρήσεις όσο και με τους συλλογικούς φορείς. Οι προτεινόμενες κατευθύνσεις υποστήριξης για το σκέλος της χρηματοδότησης καταγράφονται αμέσως παρακάτω.

Οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν εμπόδια κατά την προσπάθεια άντλησης κεφαλαίων από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, τα οποία όμως τους είναι αναγκαία για την ενίσχυση της ρευστότητάς τους. Τα εμπόδια αυτά είναι σχεδόν ανυπέρβλητα στην περίπτωση που η αίτηση για χρηματοδότηση προέρχεται από νεοουσταθείσα επιχείρηση. Το πρόβλημα άντλησης κεφαλαίων από το εθνικό τραπεζικό σύστημα παρουσιάζεται εντονότερο στην περίπτωση των χειροτεχνικών επιχειρήσεων, καθώς στην πλειονότητά τους αποτελούν πολύ μικρές επιχειρήσεις με χαμηλό κύκλο εργασιών. Ακόμα και στην περίπτωση άντλησης κεφαλαίων από τράπεζες, οι πολύ μικρές χειροτεχνικές επιχειρήσεις συχνά

αντιμετωπίζουν επιβαρυντικούς όρους χρηματοδότησης (λ.χ. υψηλό επιτόκιο) στην προσπάθεια του κατά περίπτωση τραπεζικού ιδρύματος να αντισταθμίσει τον κίνδυνο μη αποπληρωμής των δανειακών υποχρεώσεων λόγω του περιορισμένου κύκλου εργασιών των συγκεκριμένων επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, το πρόβλημα της χρηματοδότησης, το οποίο εκφράζεται τόσο σε σχέση με την αδυναμία πρόσβασης των ελληνικών χειροτεχνικών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση, όσο και στο υψηλό κόστος αυτής, συστήνεται όπως επιλυθεί με την ανάληψη συγκεκριμένων ενεργειών:

- Ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων, μέσω θεσμοθέτησης εναλλακτικών τρόπων χρηματοδότησης των επιχειρήσεων εκτός του τραπεζικού συστήματος.
- Ενίσχυση Ίδρυσης Επιχειρήσεων, με έμφαση στη νεανική επιχειρηματικότητα και τους κλάδους προτεραιοποίησης.
- Εφαρμογή ενός ειδικού πλαισίου διευθέτησης οφειλών.
- Χρήση Επιδοτούμενων Υποστηρικτικών εργαλείων.
- Αναβάθμιση Εξοπλισμού Επιχειρήσεων.
- Ενίσχυση Περιφερειακών Συνεργατικών Σχηματισμών (clusters) και Αλυσίδων Αξίας.
- Διασφάλιση γρήγορων διαδικασιών εξέτασης των αιτημάτων προς επιδότηση μέσα από τη δημιουργία ενός ειδικού φορέα διαχείρισης (κεντρικού συντονιστικού φορέα) των προγραμμάτων που απευθύνονται στις χειροτεχνικές επιχειρήσεις.

Ρευστότητα Επιχειρήσεων

Όπως δείχνουν τα δεδομένα της έρευνας, τα σταθερά ή μειούμενα κέρδη αποτελούν πραγματικότητα για τη μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων του τομέα της χειροτεχνίας. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, η μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων προκρίνει την υιοθέτηση μέτρων άμεσης ενίσχυσης και ιδιαίτερα αυτών της άμεσης επιχορήγησης / επιδότησης και δευτερευόντως της εφαρμογής μέτρων φοροαπαλλαγής τους. **Λαμβάνοντας τα παραπάνω υπόψη, ειδικότερα προτείνεται:**

- ❖ η σύσταση φορέων διάθεσης μικροπιστώσεων με ευνοϊκούς όρους για τις χειροτεχνικές επιχειρήσεις
- ❖ η ύπαρξη χρηματοδοτικών εργαλείων με τη μορφή επιδοτήσεων (grants) με σκοπό την υπό όρους ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων
- ❖ Η περιορισμένη και υπό όρους χρήση μέτρων επιδοτήσεων και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις εκτάκτων συνθηκών, όπως επί παραδείγματι όσων έχουν πληγεί από τα επακόλουθα της πρόσφατης πανδημικής κρίσης (covid-19).
- ❖ Η εφαρμογή μέτρων φορολογικών απαλλαγών – ελαφρύνσεων στο πλαίσιο ευρύτερων σχετικών προγραμμάτων

Ενίσχυση Ίδρυσης Επιχειρήσεων, με έμφαση στη νεανική επιχειρηματικότητα και τους κλάδους προτεραιοποίησης

Σημαντικό στοιχείο για την ανανέωση και ανάπτυξη των χειροτεχνικών κλάδων θα πρέπει να αποτελέσει η προσέλκυση νεανικής επιχειρηματικότητας σε αυτούς. Σύμφωνα με την αντίστοιχη προσέγγιση σε άλλες περιπτώσεις, προτείνεται:

- ❖ η παροχή κινήτρων ίδρυσης νέων επιχειρήσεων από νέους μέχρι 29 ετών στους χειροτεχνικούς κλάδους προτεραιότητας σύμφωνα με τον επικαιροποιημένο κατάλογο, μέσω:

- ενίσχυσης σύστασης επιχείρησης και χρηματοδότησης αρχικού κεφαλαίου
- χρηματοδότησης αγοράς μηχανήματων εξοπλισμού
- ενίσχυσης κάλυψης λειτουργικών δαπανών
- ενίσχυσης καινοτομίας και ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών
- ενίσχυσης επιχορήγησης ενεργειακής αποδοτικότητας και πράσινων τεχνολογιών.

Καθιέρωση Ειδικού Συστήματος Αντιμετώπισης Οφειλών

Λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερα μικρή κλίμακα των επιχειρήσεων, η αντιμετώπιση των οφειλών των επιχειρήσεων είναι συχνά δύσκολη. **Προτείνεται:**

- ❖ η εφαρμογή ενός ειδικού πλαισίου διευθέτησης οφειλών και αντιμετώπισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην περίπτωση που μακροπρόθεσμα η χειροτεχνική επιχείρηση μπορεί να αποδείξει τη διευθέτηση των ζημιών της και τη βιωσιμότητά της.

Χρήση Επιδοτούμενων Υποστηρικτικών εργαλείων

Η περιορισμένη και υπό όρους χρήση επιδοτούμενων υποστηρικτικών εργαλείων μπορεί να αποτελέσει ένα επικουρικό εργαλείο για την ενίσχυση της λειτουργίας του βασικού λειτουργικού κόστους των χειροτεχνικών επιχειρήσεων. Ειδικότερα, το κόστος των πρώτων υλών, καθώς και η σταθερή συνθήκη της εισαγωγής σημαντικού τμήματος των απαραίτητων πρώτων υλών και της επακόλουθης εξάρτησης από το εξωτερικό περιβάλλον, αποτελούν στοιχεία τα οποία πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη στο πλαίσιο τυχόν δράσεων χρηματοδότησης. Σε απάντηση των παραπάνω, **προτείνεται:**

- ❖ Η επιδότηση τραπεζικών επιτοκίων μελλοντικών δανείων
- ❖ Η παροχή εγγυήσεων για τη δυνατότητα λήψης τραπεζικών δανείων
- ❖ Η επιδότηση της χρήσης τοπικών υλών μέσω ενεργειών φοροαπαλλαγών ή πιστώσεων
- ❖ Η ενίσχυση δραστηριοτήτων επιχειρηματικότητας που βελτιώνουν τα σχετικά με τις πρώτες ύλες εμπορικά ισοζύγια.

Αναβάθμιση Εξοπλισμού Επιχειρήσεων

Παρά το γεγονός ότι η παλαιότητα του εξοπλισμού δεν αποτέλεσε ένα από τα πλέον σχολιαζόμενα προβλήματα, η ποιοτική αξιολόγηση των πορισμάτων της πρωτογενούς έρευνας ανέδειξε ότι σημαντικό μερίδιο των επιχειρήσεων δεν λειτουργεί με όρους πιστοποίησης ποιότητας παραγωγής, ενώ παράλληλα η περιβαλλοντική διάσταση της παραγωγής αντιμετωπίζεται ιδιαίτερως χαμηλά ως προτεραιότητα. Τα στοιχεία αυτά συνδυαζόμενα με την πρόθεση εισαγωγής / σύστασης χειροτεχνικού σήματος που θα πρέπει να είναι συμβατό με τις παραμέτρους αυτές, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι είναι απαραίτητη η πρόβλεψη μέτρων ενίσχυσης για την αναβάθμιση του εξοπλισμού των επιχειρήσεων. **Προτείνεται:**

- ❖ Η επιδότηση της αναβάθμισης / αντικατάστασης εξοπλισμού, με ιδιαίτερη έμφαση στους κλάδους προτεραιότητας και τους κλάδους με ιδιαίτερα έντονο περιβαλλοντικό αποτύπωμα

Ενίσχυση Περιφερειακών Συνεργατικών Σχηματισμών και Αλυσίδων Αξίας

Η έλλειψη ολοκληρωμένων αλυσίδων αξίας είναι ένα χαρακτηριστικό σύμπτωμα της χειροτεχνίας ως τομέα, εν πολλοίς αναμενόμενο εξαιτίας και του μικρού και πολύ μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων, αλλά της διασπασμένης κλαδικής διάστασής της. Καθώς η χειροτεχνική παραγωγή είναι από τη φύση της μικρής κλίμακας, η ποιοτική ενίσχυση της περιφερειακής της διάστασης απαιτεί την αύξηση της συνεργασίας σε περιπτώσεις κλάδων με έντονη τοπική παρουσία. **Προτείνεται:**

- ❖ η ενίσχυση χρηματοδότησης ολοκληρωμένων συστάδων (clusters) σε περιφερειακό επίπεδο και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις έντονης παραδοσιακής δραστηριότητας (αργυροχρυσοχοΐα Ιωαννίνων, κεραμικά Κρήτης, υφαντική σε διάφορες περιοχές της χώρας).

Β.3.2 ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ / ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ

Σύμφωνα με την ανάλυση του CEDEFOP, λόγω της πολυσχιδούς φύσης του ο τομέας της Χειροτεχνίας, παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες στον προσδιορισμό των ειδικότερων δεξιοτήτων που απαιτούνται, πέραν των καθαρά τεχνικών που συνδέονται με τα επιμέρους επαγγέλματα και κλάδους. Σε κάθε περίπτωση, εξαιτίας της εξελισσόμενης φύσης του, οι απασχολούμενοι αλλά και οι επιχειρηματίες θα πρέπει να διαθέτουν τόσο μαλακές δεξιότητες (soft skills), όπως αυτοπαρακίνηση, διαχείριση χρόνου και ικανότητα να λειτουργούν ανεξάρτητα, όσο και αμιγώς επιχειρηματικές και τεχνολογικές δεξιότητες (ηλεκτρονικό εμπόριο, μάρκετινγκ, ψηφιακή παρουσία). Η συζήτηση αυτή συμφωνεί με τα πορίσματα της πρωτογενούς έρευνας της Χαρτογράφησης του Τομέα της Χειροτεχνίας, σύμφωνα με την οποία οι κυριότερες ανάγκες που καταγράφηκαν αναφορικά με την επιθυμητή εξειδίκευση του προσωπικού αφορούσαν στη βελτίωση των τεχνικών δεξιοτήτων και σε δεύτερο χρόνο σε μία σειρά βασικών επαγγελματικών δεξιοτήτων. Παράλληλα, η επαγγελματική εμπειρία / προϋπηρεσία στο εκάστοτε αντικείμενο καταγράφεται ως το πλέον συχνά ζητούμενο προσόν για την επιλογή νέου προσωπικού των επιχειρήσεων και η ανεπαρκής στελέχωση αποτελεί ένα εκ των βασικότερων μη οικονομικών προβλημάτων σε επίπεδο τομέα. Παράλληλα, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αποτελεί ολοένα και υψηλότερη προτεραιότητα για πολλούς καταναλωτές, ωθώντας προς αυτή την κατεύθυνση και τους σχετικούς κλάδους παραγωγής. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της χειροτεχνίας, όπου το τοπικό στοιχείο είναι εντονότερο από κάθε άλλο κλάδο, σημαντικό ρόλο παίζει η κατανόηση προσεγγίσεων, όπως η κυκλική οικονομία και το «δίκαιο εμπόριο».

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, κρίνεται απαραίτητη η αναβάθμιση της δια βίου εκπαίδευσης σε συνεργασία με τις χειροτεχνικές επιχειρήσεις για τη διαμόρφωση και χρηματοδότηση (με τη μορφή επιδότησης) προγραμμάτων σπουδών στην κατεύθυνση:

- Καταγραφής Αναγκών Δεξιοτήτων
- Ενίσχυσης συγκεκριμένων τεχνικών γνώσεων και δεξιοτήτων όπως οι ξένες γλώσσες, οι γνώσεις υπολογιστών και η κατανόηση της λειτουργίας της προώθησης των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων.
- Πρακτικής άσκησης των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας, εστιάζοντας στις δεξιότητες που αφορούν τη χειροτεχνική δραστηριότητα.
- Διαμόρφωσης και αξιοποίησης ολοκληρωμένου συστήματος μαθητείας για μακροπρόθεσμα οφέλη.
- Διασύνδεσης Τομέα Χειροτεχνίας με τον κλάδο της Εκπαίδευσης.
- Προώθησης των επιχειρηματικών ανταλλαγών/ αποστολών.

Περαιτέρω, για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας στον χειροτεχνικό τομέα, που από την φύση του είναι εντάσεως εργασίας, προτείνεται η προώθηση μέτρων μείωσης του μισθολογικού κόστους, όπως λ.χ. η παροχή φορολογικών κινήτρων για τους εργοδότες (χειροτέχνες επιχειρηματίες) που αυξάνουν τις θέσεις εργασίας ή/ και η μείωση των εργοδοτικών ή/ και ασφαλιστικών εισφορών για διάστημα πέραν των 12 μηνών.

Καταγραφή Αναγκών Δεξιοτήτων

Η μέχρι σήμερα διερεύνηση των χειροτεχνικών επαγγελματιών στη χώρα από τον ΕΟΠΠΕΠ (στο πλαίσιο των Επαγγελματικών Περιγραμμάτων) αλλά και το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (στο πλαίσιο του Έργου «Παρακολούθηση και πρόγνωση αλλαγών του παραγωγικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος» της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020) έχει καλύψει τμήμα μόνο των Κλάδων Προτεραιότητας όπως αυτοί προέκυψαν από τη μελέτη χαρτογράφησης, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 7: Ανάγκες Καταγραφής Τεχνικών Δεξιοτήτων Επαγγελματιών Κλάδων Προτεραιότητας

<i>Κλάδος Προτεραιότητας</i>	<i>ΕΟΠΠΕΠ - Κατάλογος Επαγγελματικών Περιγραμμάτων</i>	<i>ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ - Οδικός Χάρτης προσαρμογής επαγγέλματος</i>
<i>Ξυλοτεχνία (με έμφαση / εξειδίκευση στο σκέλος της χειροτεχνικής έναντι της γενικής / τυποποιημένης διάστασης)</i>	<i>Επιπλοποιός Ξυλόγλυπτης Ξυλουργός Στιλβωτής Επίπλου – Λουστραδόρος Ταπετσιέρης Επίπλων</i>	<i>Επιπλοξυλουργός</i>
<i>Κατασκευή κοσμημάτων και Ψευδοκόσμημα</i>		<i>Αργυροχρυσοχόος</i>
<i>Αγγειοπλαστική – Κεραμική</i>	<i>Αγγειοπλάστης-Κεραμίστας</i>	<i>Επαγγελματίας Χειροτέχνης (Κεραμοποιός)</i>
<i>Δημιουργία υφάσματος / Υφαντική τέχνη (μαλλί, βαμβάκι, μετάξι, λινάρι, κλπ.)</i>	<i>Ράπτης/ Ράπτρια ενδυμάτων Σχεδιαστής – Κατασκευαστής κεντήματος</i>	
<i>Δέρμα – Γούνα</i>		

Ειδικότερα και αναφορικά με τα σχετικά Επαγγελματικά Περιγράμματα καταγράφονται μέχρι σήμερα οι ακόλουθες δεξιότητες:

Πίνακας 8: Καταγραφή Δεξιοτήτων Επαγγελματιών Περιγραμμάτων ΕΟΠΠΕΠ σε Κλάδους Προτεραιότητας

<i>Επαγγελματικό Περιγραμμά ΕΟΠΠΕΠ</i>	<i>Ειδίκευση</i>	<i>Δεξιότητες</i>
<i>Επιπλοποιός</i>	<i>Επιπλοποιός Σχεδιαστής Επίπλου</i>	<i>Κατανόηση και Χρήση Γραπτών Πληροφοριών Κριτική Σκέψη Λήψη Απόφασης Δημιουργικότητα Ανάλυση Δεδομένων και Εξαγωγή Συμπερασμάτων Προσανατολισμός στην Επίτευξη Αποτελεσμάτων Προσδιορισμός Προβλημάτων και Αναγκών Μεθοδικότητα Ευρηματικότητα Ταχύτητα Αντίδρασης</i>
<i>Ξυλογλύπτης</i>	<i>Ξυλογλύπτης</i>	<i>Κατανόηση και Χρήση Γραπτών Πληροφοριών Κριτική Σκέψη Κριτική Ανάλυση Έλεγχος Προσδιορισμός Προβλημάτων και Αναγκών Ανάλυση Δεδομένων και Εξαγωγή Συμπερασμάτων Προσανατολισμός στην Επίτευξη Αποτελεσμάτων Προσαρμοστικότητα</i>

		<p>Μεθοδικότητα Ευρηματικότητα Ταχύτητα Αντίδρασης Λήψη Απόφασης Πολιτισμική Συνείδηση και Έκφραση</p>
Ξυλουργός	Ξυλουργός	<p>Κατανόηση και Χρήση Γραπτών Πληροφοριών Κριτική Σκέψη Λήψη Απόφασης Δημιουργικότητα Προσδιορισμός Προβλημάτων και Αναγκών Μεθοδικότητα Ευρηματικότητα Ταχύτητα Αντίδρασης</p>
Στιλβωτής Επίπλου – Λουστραδόρος	Στιλβωτής Επίπλου (Λουστραδόρος)	<p>Κατανόηση και Χρήση Γραπτών Πληροφοριών Κριτική Σκέψη Λήψη Απόφασης Δημιουργικότητα Προσδιορισμός Προβλημάτων και Αναγκών Μεθοδικότητα Ευρηματικότητα Ταχύτητα Αντίδρασης</p>
Ταπετσιέρης Επίπλων	Ταπετσιέρης Επίπλων	<p>Κατανόηση και Χρήση Γραπτών Πληροφοριών Κριτική Σκέψη Δημιουργικότητα Προσδιορισμός Προβλημάτων και Αναγκών Ανάλυση Δεδομένων και Εξαγωγή Συμπερασμάτων Προσαρμοστικότητα Μεθοδικότητα</p>
Αγγειοπλάστης- Κεραμίστας	Αγγειοπλάστης- Κεραμίστας	<p>Δεξιότητα Σχεδιασμού της Κατασκευής Καλλιτεχνική Δεξιότητα Δεξιότητα Οργάνωσης του Εργαστηρίου Δεξιότητα Χρήσης Τεχνικών Μεταφοράς Δεξιότητα Ελέγχου των Χαρακτηριστικών των Υλικών Δεξιότητα Διαχείρισης Υλικών και Πόρων Δεξιότητα Χρήσης Τεχνολογίας Υλικών Δεξιότητα Χρήσης Τεχνικών Ψησίματος Δεξιότητα Χρήσης Τεχνικών Διακόσμησης Δεξιότητα Χρήσης Τεχνικών Υαλώματος Δεξιότητα Χρήσης των Διαφορετικών Τύπων Καμινιών Δεξιότητα Συντήρησης Υλικών και Εξοπλισμού</p>
Ράπτης/ ενδυμάτων	Ράπτρια ενδυμάτων	<p>Δεξιότητα Επικοινωνίας με τον/την πελάτη (-ισσα) με τρόπο που τον/την ικανοποιεί και είναι αποτελεσματικός για το επαγγελματικό του/της συμφέρον Δεξιότητα Επιλογής κατάλληλα για κάθε περίπτωση σχέδιο ενδύματος, το κατάλληλο ύφασμα και τα κατάλληλα αξεσουάρ, λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες του/της πελάτη (-ισσας) καθώς και την τρέχουσα μόδα Ικανότητα κατάλληλου σχεδίου παραγωγής πατρόν Ικανότητα μέτρησης</p>

		<p><i>Ικανότητα Προγραμματισμού Χρόνου</i> <i>Σχεδιασμός και προσαρμογή με ακρίβεια και ευχέρεια του πατρών σύμφωνα με τα μέτρα</i> <i>Κοπή πατρών με ψαλίδι γρήγορα και με ευχέρεια</i> <i>Έλεγχος και κωδικοποίηση των κομματιών του πατρών</i> <i>Έλεγχος Υφάσματος για τυχόν ελαττώματα</i> <i>Στρώσιμο Υφάσματος -Τοποθέτηση Πατρών</i> <i>Σημάδεμα</i> <i>Προσεκτική και Ακριβής Κοπή Υφάσματος</i> <i>Έλεγχος Βοηθητικών Υλικών για την ποιότητα τους και στρώσιμο βάσει κανόνων</i> <i>Προσεκτική και Ακριβής Κοπή Βοηθητικών Υλικών</i> <i>Διόρθωση Ατελειών</i> <i>Επικοινωνία με τον πελάτη</i> <i>Ευχέρεια και ταχύτητα εργασίας χειρός και μηχανολογικού εξοπλισμού</i> <i>Εμπειρία και Ευελιξία για Διορθώσεις</i> <i>Ευχέρεια και ταχύτητα εργασίας στη γαζωτική μηχανή</i> <i>Επιλογή και Χρήση Βοηθητικών Υλικών</i> <i>Χρήση Ατμοσίδηρου</i> <i>Ολοκλήρωση Ενδύματος με Αξεσουάρ</i></p>
<p>Σχεδιαστής – Κατασκευαστής κεντήματος</p>	<p>Σχεδιαστής – Κατασκευαστής κεντήματος</p>	<p><i>Δυνατότητα επικοινωνίας στην ελληνική γλώσσα</i> <i>Δυνατότητα επικοινωνίας σε ξένες γλώσσες</i> <i>Μαθηματική ικανότητα</i> <i>Ευχέρεια κατασκευής σχεδίου</i> <i>Ακρίβεια προσαρμογής του σχεδίου στο υλικό</i> <i>Ψηφιακή ικανότητα</i> <i>Ευχέρεια χρησιμοποίησης του Η/Υ και του σαρωτή</i> <i>Ευελιξία οργάνωσης του χρόνου και της θέσης εργασίας</i> <i>Δυνατότητα επεξεργασίας του σχεδίου στον Η/Υ</i> <i>Ακρίβεια ταξινόμησης και σύνθεσης των ρυθμίσεων μιας κεντητικής μηχανής</i> <i>Δυνατότητα χειρισμού του Η/Υ και άλλων μέσων αποθήκευσης</i> <i>Δυνατότητα χειρισμού κεντητικής μηχανής</i> <i>Ακρίβεια ελέγχου λειτουργίας κεντητικής μηχανής</i> <i>Δυνατότητα εφαρμογής των κανόνων υγιεινής και ασφαλείας</i> <i>Ευχέρεια επιλογής των κατάλληλων εργαλείων και μέσων</i> <i>Ακρίβεια ελέγχου της καλής λειτουργίας των μηχανημάτων</i> <i>Υπολογιστική δεξιότητα</i> <i>Ευχέρεια επικοινωνίας</i> <i>Κοινωνικές δεξιότητες</i> <i>Συστηματικότητα ελέγχου των αποθηκευτικών χώρων</i> <i>Δυνατότητα οργάνωσης της αποθήκης</i> <i>Οριστικοποίηση της τοποθέτησης του υλικού στα τελάρα</i> <i>Δυνατότητα επιλογής του σχεδίου κεντήματος</i></p>

	<p><i>Ακρίβεια ελέγχου της ποιότητας των παραχθέντων προϊόντων</i></p> <p><i>Ακρίβεια ελέγχου της υγιεινής των παραχθέντων προϊόντων</i></p> <p><i>Ακρίβεια ταξινόμησης των προϊόντων</i></p> <p><i>Τοποθέτηση των προϊόντων</i></p>
--	--

Σε ότι αφορά την περίπτωση κλάδων που δεν περιλαμβάνονται σε αυτούς που προκρίνονται ως κλάδοι προτεραιότητας, περιγραφή των σχετικών δεξιοτήτων έχουν καταγραφεί για τους ακόλουθους.

Πίνακας 9: Καταγραφή Δεξιοτήτων Επαγγελματικών Περιγραμμάτων ΕΟΠΠΕΠ σε Λοιπούς Κλάδους

Κλάδος	Επαγγελματικό Περιγραμμά ΕΟΠΠΕΠ	Δεξιότητες
Κατασκευή, Επισκευή και Συντήρηση μουσικών οργάνων από φυσικές πρώτες ύλες	Οργανοποιός	<p><i>Δεξιότητα Σχεδιασμού</i></p> <p><i>Δεξιότητα Προσαρμογής</i></p> <p><i>Ψηφιακή Δεξιότητα</i></p> <p><i>Δεξιότητα Υπολογισμού</i></p> <p><i>Δεξιότητα Χρήσης Οργάνων Μέτρησης</i></p> <p><i>Δεξιότητα Χρήσης Εξοπλισμού Εργαστηρίου Οργανοποιίας</i></p> <p><i>Δεξιότητα Αναγνώρισης Αναγκών</i></p> <p><i>Δεξιότητα Επεξεργασίας Κατεργασίας Υλικών</i></p> <p><i>Δεξιότητες Χρήσης συγκολλητικών υλικών</i></p> <p><i>Δεξιότητες Εφαρμογής Βερνικιών και μεθόδων Στίλβωσης</i></p> <p><i>Μουσική Δεξιότητα</i></p> <p><i>Δεξιότητες Επικοινωνίας</i></p> <p><i>Δεξιότητες Οικονομικής Διαχείρισης</i></p> <p><i>Δεξιότητες Τήρησης Αποθήκης</i></p>
Ανθοδετική τέχνη	Ανθοπώλης	<p><i>Γραπτή και Προφορική Επικοινωνία</i></p> <p><i>Χρήση Υπολογιστή</i></p> <p><i>Αξιοποίηση Πληροφοριών Διαδικτύου</i></p> <p><i>Προγραμματισμός και Αρχαιοθήτηση</i></p> <p><i>Διαπραγμάτευση</i></p> <p><i>Εφαρμογή Οδηγιών και Προδιαγραφών</i></p> <p><i>Εφαρμογή Κανόνων Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας</i></p> <p><i>Εφαρμογή Στοιχειωδών Αρχών Λογιστικής</i></p> <p><i>Διαχείριση Υλικών Πόρων (Εργαλείων και Υλικών)</i></p> <p><i>Πρακτικές Ανθοδετικής και Χειροτεχνίας</i></p> <p><i>Εφαρμογή Τεχνικών Κανόνων Συντήρησης Ανθέων και Φυτών</i></p> <p><i>Επικοινωνία</i></p> <p><i>Κοινωνική Αντίληψη</i></p> <p><i>Διαχείριση Χρόνου</i></p> <p><i>Κρίση και Λήψη Απόφασης</i></p> <p><i>Παρακολούθηση και Έλεγχος</i></p> <p><i>Πρωτοβουλία</i></p>

Κλάδος	Επαγγελματικό Περιγράμμα ΕΟΠΠΕΠ	Δεξιότητες
Χαρακτική – Λιθοτεχνία - Μεταλλοτεχνία	Τεχνίτης Πέτρας	Διαχείριση Χρόνου Κριτική Σκέψη Ενεργός Ακρόαση Ευελιξία και προσαρμοστικότητα Υπευθυνότητα Υπολογιστική Δεξιότητα Επικοινωνία Οργανωτικότητα Ακρίβεια και Ταχύτητα Εκτέλεσης Εργασιών Παρακολούθηση / Έλεγχος Κρίση και Λήψη Απόφασης Πρωτοβουλία Ομαδική Εργασία Μεταδοτικότητα
Τέχνες χάρτου & βιβλίου- εκτυπώσεις	Τεχνικός Γραφικών Τεχνών	Γνώσεις Ελληνικής και ξένης γλώσσας Γνώση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών Μαθηματικά Σχέδιο Φυσική Χημεία
Τέχνες χάρτου & βιβλίου- εκτυπώσεις	Φωτογράφος – Ειδικός Ψηφιακών Λήψεων	Τεχνική Δεξιότητα Ψηφιακή Δεξιότητα Δεξιότητα Συντήρησης Δεξιότητα Ορολογίας Κοινωνική Δεξιότητα Οργανωτική Δεξιότητα

Οι παραπάνω καταγεγραμμένες επαγγελματικές δεξιότητες αποδίδουν μία πρώτη βάση επί της συζήτησης του επακριβούς περιεχομένου κάθε επαγγελματικού περιγράμματος και επιτρέπουν μία αξιολόγηση των βασικών προτεραιοτήτων που κάθε ένας κλάδος θέτει για τους απασχολούμενους σε αυτόν. Παράλληλα, όμως η απεικόνιση αποτελεί έργο που υλοποιήθηκε για τον ΕΟΠΠΕΠ το 2006, και εκ των πραγμάτων η μη επικαιροποίηση της την απομακρύνει από το σημερινό πλαίσιο των επαγγελμάτων, δεδομένης της ενδιάμεσης τεχνολογικής εξέλιξης, των νέων τάσεων και υλικών και άλλων αλλαγών που μπορούν να έχουν συντελεστεί κατά το μεσοδιάστημα μέχρι σήμερα.

Για το σκοπό αυτό κρίνεται απαραίτητη η σταδιακή επανεξέταση του περιεχομένου των δεξιοτήτων των ανωτέρω κλάδων αλλά και των υπολειπόμενων, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες προσεγγίσεις της Δημιουργικής Βιομηχανίας και με δεδομένο στοιχείο την ολιστικότητα, που πλέον λαμβάνει υπόψη πέρα από τους τεχνίτες – κατασκευαστές και οι σχεδιαστές των προϊόντων ως κρίσιμη ομάδα για την εξέλιξη του νέου οικοσυστήματος.

Ενίσχυση τεχνικών γνώσεων και δεξιοτήτων

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας, οι τεχνικές γνώσεις αποτελούν την πρώτη προτεραιότητα και ανάγκη για τις επιχειρήσεις του τομέα της χειροτεχνίας. Παράλληλα καταγράφεται

σοβαρό έλλειμμα και αναφορικά με άλλες εργασιακές δεξιότητες (όπως οι ξένες γλώσσες και η κατανόηση της λειτουργίας της προώθησης των επιχειρήσεων), ενώ ιδιαίτερης βαρύτητας μοιάζει να είναι στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον η ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων όλων των εμπλεκομένων στην χειροτεχνική παραγωγή.

Για τους λόγους αυτούς **προτείνεται η ανάπτυξη και υλοποίηση δράσεων Κατάρτισης / Δια Βίου Εκπαίδευσης επί Δεξιοτήτων, με την προτεινόμενη κατεύθυνση των Παρεμβάσεων να αφορά στα ακόλουθα:**

- ❖ **Κατάρτιση για Αυτοαπασχολούμενους και Απασχολούμενους στον Τομέα της Χειροτεχνίας σε τεχνικές δεξιότητες Κλάδων Προτεραιότητας, και**
- ❖ **Επιχειρηματικές Δεξιότητες, Δεξιότητες ΤΠΕ και Δικτύωσης για Αυτοαπασχολούμενους και Απασχολούμενους στον Τομέα της Χειροτεχνίας.**

Ειδικότερα, ως προς τα προτεινόμενα αντικείμενα των παρεμβάσεων κατάρτισης, αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν την κατάρτιση σε σχέση με τους 25 σχετικούς κλάδους που εξετάστηκαν και μπορεί να αφορούν:

- **Την ανάπτυξη των τεχνικών δεξιοτήτων στους κλάδους προτεραιότητας**, όπως αυτοί θα προκύψουν ως αποτέλεσμα των διεργασιών χάραξης στρατηγικής.
- **Την ανάπτυξη και εξέλιξη των Επιχειρηματικών δεξιοτήτων** των εμπλεκομένων στη χειροτεχνική επιχειρηματικότητα (ικανότητα εμπορίου, επιχειρηματικές πρακτικές, εξυπηρέτηση πελατών, συνεργασία, προμήθειες, ηλεκτρονικό εμπόριο, λειτουργία e-shop, διαχείριση παραπόνων πελατών, δικτύωση, χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.)
- **Την ενίσχυση των δεξιοτήτων που συνδέονται με τη χρήση ΤΠΕ** (σχεδιασμός με Η/Υ, 3D – τρισδιάστατη εκτύπωση, χρήση λέιζερ για κοπή μετάλλων, κ.ά.)
- **Την ενίσχυση των οριζόντιων δεξιοτήτων** (προσαρμοστικότητα, αυτοπαρακίνηση για εργασία, βέλτιστη διαχείριση χρόνου, αυτονομία, ικανότητα εργασίας & ταυτόχρονης μάθησης, ξένες γλώσσες, βασικές γνώσεις χρήσης Η/Υ, κ.ά.) όπως περιγράφονται στα υπάρχοντα αλλά και τα μελλοντικά πλαίσια επαγγελματών του ΕΟΠΠΕΠ.
- **Την ενίσχυση των δεξιοτήτων δημιουργικότητας (γνώσεις πολιτισμού, τέχνης, ιστορίας και παράδοσης, καθώς και σύγχρονων τάσεων της μόδας).**
- **Την εισαγωγή νέων Πράσινων δεξιοτήτων, καθώς και Γνώσεων βιώσιμης χειροτεχνίας** (επανασχεδιασμός προϊόντων με τις βασικές αρχές της κυκλικής οικονομίας, βιώσιμες διαδικασίες παραγωγής με ελαχιστοποίηση της χρήσης πόρων και ανακύκλωση υλικών, χρήση νέων υλικών φιλικών στο περιβάλλον, διαδικασίες επιδιόρθωσης/ επαναχρησιμοποίησης, επεξεργασία αποβλήτων, κ.ά.)

Σε ότι αφορά τον τρόπο απόκτησης των ζητούμενων / επιλεγμένων δεξιοτήτων, **προτείνεται:**

- **η εξέταση ολόκληρου του φάσματος δυνατικών παρεμβάσεων αξιοποιώντας τόσο το επίσημο εθνικό σύστημα δεξιοτήτων, όσο και το εκπαιδευτικό σύστημα (δημιουργία σχολών ΑΕΙ, Κέντρων δια Βίου Μάθησης, Σχολές ΟΑΕΔ, ΙΕΚ),** όπως περιγράφεται στη συνέχεια.
- **η συστηματική εισαγωγή και ενίσχυση της μη τυπικής ή άτυπης μάθησης, μέσα από οριζόντια προγράμματα soft skills, μαθητεία ή πρακτική, αλλά και εφαρμογή των νέων τάσεων και ιδίως αυτών που ενσωματώνουν τη χρήση διαδικτυακών εφαρμογών,** σύγχρονων και ασύγχρονων. Σε ότι αφορά την τελευταία περίπτωση, προτείνεται η διερεύνηση της εφαρμογής διαδικτυακών μαθημάτων, Massive Open Online Courses (MOOCs), workshops και e-learning μέσα από

συνεργασίες με κατάλληλους εκπαιδευτικούς φορείς (πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα) και επαγγελματικούς φορείς (επιμελητήρια, συλλογικές κλαδικές οργανώσεις) με στόχο την ενσωμάτωση των κατάλληλων διαδικασιών ελέγχου και πιστοποίησης ποιότητας.

- **η ενίσχυση του επαγγελματικού-εκπαιδευτικού τουρισμού (επαγγελματικά summer camps, συνέδρια, ημερίδες, επισκέψεις σε μουσεία- διεθνείς εκθέσεις)**, σε κατάλληλους αναγνωρισμένους προορισμούς έντασης παραγωγής χειροτεχνικών προϊόντων, με στόχο την ανταλλαγή γνώσεων, την απόκτηση απαραίτητων τεχνικών δεξιοτήτων, αλλά και δεξιοτήτων δημιουργικότητας.

Απαραίτητος κοινός τόπος των ανωτέρω θα πρέπει να αποτελέσει η πιστοποίηση των γνώσεων και δεξιοτήτων των ωφελούμενων, αλλά και η πιστοποίηση των ενεργειών κατάρτισης με βασικό άξονα την αναγνώριση τους στο πλαίσιο των εθνικών αλλά και ευρωπαϊκών πλαισίων αναγνώρισης δεξιοτήτων.

Πρακτική άσκηση νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας

Σε συνέχεια των ενεργειών στόχευσης σε νέους επιχειρηματίες, αυτοαπασχολούμενους και εργαζόμενους, προτείνεται η δημιουργία προγραμμάτων για την Πρακτική άσκηση νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας σε χειροτεχνικές επιχειρήσεις. Τα προγράμματα μπορούν να λειτουργήσουν με παρόμοιο τρόπο με τα ανάλογα προγράμματα του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια βίου Μάθηση 2014-2020» (ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ) της περιόδου 2014-2020, με σκοπό την γνωριμία στην πράξη των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας με τους χειροτεχνικούς κλάδους και την απόκτηση τεχνικών δεξιοτήτων από ενδιαφερόμενους που θα παραμείνουν σε αυτούς, οι οποίες αποτελούν στοιχείο υψηλής ζήτησης όπως έδειξαν και οι πρωτογενείς έρευνες της μελέτης.

Διαμόρφωση και αξιοποίηση ολοκληρωμένου συστήματος μαθητείας για μακροπρόθεσμα οφέλη

Η μαθητεία ως επαγγελματική προσέγγιση έχει αποτελέσει στο παρελθόν σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη και διατήρηση της χειροτεχνικής παραγωγής. Στο σύγχρονο εργασιακό πλαίσιο η παραδοσιακή μαθητεία έχει μικρότερο ρόλο, γεγονός που έχει συχνά οδηγήσει σε περιορισμό των νέων απασχολούμενων με τα τεχνικά χειροτεχνικά επαγγέλματα. Από την άλλη πλευρά, η Μαθητεία έχει ενταχθεί με νέο πλαίσιο ως τμήμα του εκπαιδευτικού συστήματος στο οποίο ο μαθησιακός χρόνος εναλλάσσεται μεταξύ χώρου εργασίας και εκπαιδευτικής δομής, διασφαλίζοντας στον μαθητευόμενο εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα. Με αυτό ως δεδομένο, **προτείνεται η θεσμοθέτηση της Μαθητείας ειδικά για απασχόληση σε κλάδους προτεραιότητας του Τομέα, ως μέτρο ενίσχυσης της παρουσίας νέων σε αυτούς και ως τμήμα σύνδεσης της χειροτεχνικής αγοράς εργασίας με την εκπαίδευση.**

Διασύνδεση Τομέα Χειροτεχνίας με τον κλάδο της Εκπαίδευσης

Πέραν της Μαθητείας, ως πλέον κρίσιμο στοιχείο κρίνεται η βελτίωση της σύνδεσης του Τομέα της Χειροτεχνίας με τον εκπαιδευτικό κλάδο. Σε αυτό το πλαίσιο, **προτείνεται η διερεύνηση της σύνδεσης των εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων της χώρας με τους επιμέρους χειροτεχνικούς κλάδους, με έμφαση στους Κλάδους Προτεραιότητας και τις Τοπικές Συγκεντρώσεις υψηλού ενδιαφέροντος. Παράλληλα προτείνεται η στοχευμένη δημιουργία πιστοποιημένων δομών διδασκαλίας τεχνών σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο του νόμου 4763/2020 και ιδιαίτερος αξιοποιώντας το ρόλο των κλαδικών συμβουλίων δεξιοτήτων και της δυνατότητας ίδρυσης Τεχνικών Σχολών σύμφωνα με τις τοπικές ανάγκες, αλλά και η αξιοποίηση σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού των κατά τόπους πολιτιστικών και πολιτισμικών φορέων λαϊκής παράδοσης.**

Προώθηση των επιχειρηματικών ανταλλαγών / αποστολών

Στο πλαίσιο της διερεύνησης και αναβάθμισης των ρόλων των τοπικών επιμελητηρίων, **προτείνεται η συστηματικότερη εφαρμογή προγραμμάτων επιχειρηματικών ανταλλαγών / αποστολών που θα αφορούν σε επιχειρήσεις χειροτεχνίας, με σκοπό την απόκτηση τεχνογνωσίας από την πλευρά των χειροτεχνικών επιχειρήσεων.** Η υλοποίηση μπορεί να αφορά την προώθηση διμερών ανταλλαγών μεταξύ κρατών ή πολυμερείς συμπράξεις κατά τα πρότυπα των προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Επιμελητηρίου (Eurochamber), και εκτιμάται ότι πέραν των επιχειρήσεων θα ενισχύσει το συντονιστικό ρόλο που καλούνται να παίξουν τα επιμελητήρια σε ένα νέο ευρύτερο και πολυσυλλεκτικό οικοσύστημα της χειροτεχνίας.

B.3.3 ΛΟΙΠΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Μείωση Λειτουργικού Κόστους και κυρίως του Ενεργειακού

Το κόστος παραγωγής οποιασδήποτε βιομηχανικής δραστηριότητας (ακόμα και εάν αυτή αφορά βιοτεχνική δραστηριότητα μικρής κλίμακας) επηρεάζεται σημαντικά από τα ενεργειακά τιμολόγια και το μεταφορικό κόστος διάθεσης των προϊόντων της (το οποίο επίσης έχει αυξηθεί σημαντικά). Η ανάληψη μέτρων για την άμεση μείωση του λειτουργικού κόστους (πέραν της έμμεσης ενίσχυσης της ρευστότητας από χρηματοδοτικές πηγές, π.χ. λήψη κεφαλαίου κίνησης με ευνοϊκούς όρους) κρίνεται σημαντική ως μέτρο στήριξης του κλάδου. Για παράδειγμα **συστήνεται η υιοθέτηση των κατευθυντηρίων γραμμών (EEAG) για κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας και η επέκταση των πρόσφατα ληφθέντων μέτρων επιδότησης της χειροτεχνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας όχι μόνον στις ενεργειακές καταναλώσεις, αλλά και στο μεταφορικό κόστος της περαιτέρω διάθεσης των προϊόντων της, στην περίπτωση που αυτή πραγματοποιείται με ίδια μέσα.**

Συλλογικές Δράσεις Ενίσχυσης της Εξωστρέφειας – Branding Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος

Δεδομένου του μεγέθους των χειροτεχνικών επιχειρήσεων και για την περαιτέρω ενίσχυση του κλάδου προκρίνεται η ανάληψη στοχευμένων δράσεων από κεντρικούς ή/ και συλλογικούς φορείς για το branding και την ενίσχυση της εξωστρέφειας των προϊόντων που συνδέονται με το εθνικό χειροτεχνικό σήμα. **Ενδεικτικά προτείνεται:**

- ❖ **Η διεξαγωγή εκδηλώσεων επίδειξης με συμμετοχή χειροτεχνών**
- ❖ **Η συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις**
- ❖ **Η δημιουργία ψηφιακού υλικού προώθησης του Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος σε τοπική κλίμακα**

B.3.4 ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Η φύση των προτεινόμενων παρεμβάσεων για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη του τομέα της Χειροτεχνίας μπορεί να συνδεθεί με παραπάνω από μία πηγές χρηματοδότησης. Καθώς το κρίσιμο στοιχείο για την επιλογή του Προγράμματος ή άλλου ταμείου χρηματοδότησης αποτελεί σε κάθε περίπτωση η αξιολόγηση των προτεραιοτήτων και της στόχευσης κάθε παρέμβασης, στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται οι πλέον κατάλληλες περιπτώσεις Προγραμμάτων για την τρέχουσα (2021-2027) προγραμματική περίοδο.

Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027»

Το Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027» αποτελεί την ολοκληρωμένη παρέμβαση που συνδέεται με την υποστήριξη των παραγωγικών, ανταγωνιστικών, εξωστρεφών τομέων της οικονομίας για τη μετάβαση σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο που βασίζεται στην οικονομία της γνώσης, αποτυπώνει τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας και τη σύνδεσή τους με τις νέες προτεραιότητες που έχουν τεθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Παράλληλα αποτελεί το εργαλείο υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης για τη σύνδεση έρευνας και καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα. Οι συνολικοί διαθέσιμοι πόροι του προγράμματος περιλαμβάνουν περίπου 3,9 δις € Δημόσιας Χρηματοδότησης, εκ των οποίων τα 3,1 δις € προέρχονται από τους κοινοτικούς πόρους του ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ και αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της παραγωγικότητας και των εξαγωγών, την καινοτομία και επιχειρηματικότητα, την Ψηφιακή Ετοιμότητα, τις Δεξιότητες και την Απασχόληση Ανθρώπινου Δυναμικού, καθώς και τις Επιπτώσεις έκτακτων γεγονότων & κρίσεων (οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών)⁷.

Η δομή του Προγράμματος περιλαμβάνει τέσσερις (4) άξονες επενδύσεων (προτεραιότητες) ως εξής:

1. Ενίσχυση Έρευνας και Καινοτομίας, με χρηματοδότηση μέσω του ΕΤΠΑ, με παρεμβάσεις για τη δημιουργία συνθηκών και στήριξη πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη της βιομηχανικής έρευνας, τη μεταφορά τεχνολογίας, τη βιομηχανοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, καθώς και για την ανάπτυξη οικοσυστημάτων καινοτομίας, και για τη στοχευμένη κατάρτιση στελεχών επιχειρήσεων.
2. Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας και Ανταγωνιστικότητας, με χρηματοδότηση μέσω του ΕΤΠΑ, και κύριους άξονες το Ψηφιακό Μετασχηματισμό και τις Μικρο-Μεσαίες Επιχειρήσεις.
3. Βελτίωση Πρόσβασης Επιχειρήσεων σε Χρηματοδότηση, με χρηματοδότηση μέσω του ΕΤΠΑ, με στόχο την μέγιστη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών μέσων.
4. Ανάπτυξη Ανθρώπινου Κεφαλαίου στο πλαίσιο του Αναπτυξιακού Μετασχηματισμού, με χρηματοδότηση μέσω του ΕΚΤ+, και αναφορά στο ανθρώπινο κεφάλαιο της επιχειρηματικότητας και τις παρεμβάσεις ενίσχυσης δεξιοτήτων των εργαζομένων.

Από τα παραπάνω περιγραφικά στοιχεία και με δεδομένη τη γενική στόχευση των προτάσεων του παρόντος, είναι εμφανές ότι το Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027» μπορεί να αποτελέσει το κεντρικό όχημα για την ένταξη πράξεων ενίσχυσης της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας, καθώς και για την Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Κεφαλαίου.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ)

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ) είναι το ταμείο της θαλάσσιας πολιτικής και της πολιτικής αλιείας της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027.

Το ταμείο αποσκοπεί στη βοήθεια των αλιέων να μεταβούν στη βιώσιμη αλιεία, υποστηρίζει τις παράκτιες κοινότητες ώστε να διαφοροποιήσουν τις οικονομίες τους, χρηματοδοτεί έργα που δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και βελτιώνουν την ποιότητα ζωής στις ευρωπαϊκές ακτές, υποστηρίζει τις βιώσιμες εξελίξεις στον τομέα της υδατοκαλλιέργειας, υποστηρίζει την εφαρμογή της θαλάσσιας πολιτικής. Το νέο ΕΤΘΑΥ στηρίζει ιδιαίτερα την παράκτια αλιεία μικρής κλίμακας, τους νέους αλιείς και τις εξόχως απόκεντρες περιοχές, καθώς και την προώθηση της βιώσιμης υδατοκαλλιέργειας. Αποσκοπεί επίσης στη διευκόλυνση της πρόσβασης των αιτούντων στη χρηματοδότηση, βελτιώνοντας παράλληλα τα αποτελέσματά τους.

Το ταμείο διέπεται από τον Κανονισμό περί κοινών διατάξεων (Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων).

⁷ Το αναλυτικό Πρόγραμμα είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://21-27.antonistokotita.gr/>

Κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (2014-2020) το ΕΤΘΑ έχει χρηματοδοτήσει δράσεις ενίσχυσης χειροτεχνίας στο πλαίσιο της υποστήριξης προγραμμάτων LEADER και ΤΑΠΤοΚ.

Περιφερειακά Προγράμματα Περιόδου 2021-2027

Τα Περιφερειακά Προγράμματα της περιόδου 2021-2027 αποτελούν μία ακόμα σημαντική πηγή για την ένταξη δράσεων ενίσχυσης, ιδιαίτερα στην περίπτωση κλάδων με ειδική τοπική παρουσία. Καθώς η ενίσχυση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, αλλά και του ανθρωπίνου δυναμικού αποτελούν οριζόντιες προτεραιότητες για το σύνολο του ΕΣΠΑ της περιόδου 2021-2027, σχετικές αναφορές καταγράφονται στο σύνολο των Περιφερειακών Προγραμμάτων. Προτείνεται η κατά περίπτωση εξέταση ενσωμάτωσης, ιδιαίτερα αναφορικά με το σκέλος της κατάρτισης του ανθρωπίνου δυναμικού.

Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025

Το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ) θεσπίστηκε⁸ με σκοπό την υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου συστήματος για τον σχεδιασμό, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Με το ΕΠΑ εισάγονται η μεσοπρόθεσμη στοχοθεσία και η υπαγωγή των παρεμβάσεων του ΠΔΕ σε στρατηγικούς στόχους και ιεραρχούμενες αναπτυξιακές προτεραιότητες και αφορά την προγραμματική περίοδο 2021-2025, ενώ απαρτίζεται από τα ακόλουθα επιμέρους Τομεακά και Περιφερειακά Προγράμματα Ανάπτυξης:

Τομεακά Προγράμματα Ανάπτυξης:

- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ (ΦΕΚ 6450 12/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ (ΦΕΚ 4347/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (ΦΕΚ 4637/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ (ΦΕΚ 6012 12/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ (ΦΕΚ 564 2/2022)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ (ΦΕΚ Β' 3303/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (ΦΕΚ 6319 12/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (ΦΕΚ 1443/2022)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ (ΦΕΚ 5156/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΦΕΚ 1193/2022)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ (ΦΕΚ 1368/2022)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ (ΦΕΚ Β' 3304/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΦΕΚ 1806/2022)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ (ΦΕΚ 4451/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ (ΦΕΚ 1381/2022 – 1η Αναθεώρηση)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (ΦΕΚ 5169/2022)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ (ΦΕΚ 6392 12/2021)
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (ΦΕΚ 5809/12-2021)
- ΕΔ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (ΦΕΚ 1045/3-2022)

Περιφερειακά Προγράμματα Ανάπτυξης:

- ΠΠΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ (ΦΕΚ 6316 12/2021)

⁸ Σύμφωνα με το νόμο 4635/2019 (Α'167).

- ΠΠΑ ΑΤΤΙΚΗΣ (ΦΕΚ 6538 12/2021)
- ΠΠΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (ΦΕΚ 6445 12/2021)
- ΠΠΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΦΕΚ 5926 12/2021)
- ΠΠΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΦΕΚ 5582 12/2021)
- ΠΠΑ ΗΠΕΙΡΟΥ (ΦΕΚ 198 1/2022)
- ΠΠΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (ΦΕΚ 6558 12/2021)
- ΠΠΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ (ΦΕΚ 5878 12/2021)
- ΠΠΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΦΕΚ 106 1/2022)
- ΠΠΑ ΚΡΗΤΗΣ (ΦΕΚ 5419 11/2021)
- ΠΠΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (ΦΕΚ 6574 12/2021)
- ΠΠΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ (ΦΕΚ 6289 12/2021)
- ΠΠΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΦΕΚ 6410 12/2021)

Επιπλέον, το ΕΠΑ μπορεί να περιλαμβάνει Ειδικά Προγράμματα (ΕΠ) αναπτυξιακών / επενδυτικών παρεμβάσεων ή παρεμβάσεων για την αποκατάσταση ζημιών ή την αντιμετώπιση κρίσεων, με χωρική ή τομεακή αναφορά, με σύστημα διαχείρισης και συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και πόρους. Σύμφωνα με τα παραπάνω μέχρι σήμερα έχει ενταχθεί το Ειδικό Πρόγραμμα Φυσικών Καταστροφών: στόχοι και σύστημα διαχείρισης (ΦΕΚ 2112 4/2022).

Για την προγραμματική περίοδο 2021-2025, στο ΕΠΑ 2021-2025 ορίζονται 5 αναπτυξιακοί στόχοι που αφορούν πέντε (5) πυλώνες και εξήντα (60) επιμέρους προτεραιότητες⁹:

- Έξυπνη Ανάπτυξη
- Πράσινη Ανάπτυξη
- Κοινωνική Ανάπτυξη
- Ανάπτυξη Υποδομών
- Εξωστρέφεια

Σε σχέση με τον υπό εξέταση τομέα της χειροτεχνίας, το πλέον άμεσα σχετιζόμενο Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης είναι αυτό του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, με ειδικότερα Υποπρογράμματα ενδιαφέροντος το Υποπρόγραμμα Α: Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας / Δημιουργία Υγιούς Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος και Υποπρόγραμμα Β: Ενίσχυση της Βιομηχανίας, καθώς και τα επιμέρους ΤΠΑ εντός των οποίων μπορούν να περιλαμβάνονται προβλέψεις ενίσχυσης των σχετικών με τη χειροτεχνία κλάδων καθώς και πυλώνες που αφορούν σε απασχόληση, δεξιότητες και ανθρώπινο δυναμικό.

B4. ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΙ

Οι βασικές ομάδες στόχοι των προτάσεων/ ενεργειών καταγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

⁹ Περισσότερες πληροφορίες για το ΕΠΑ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του, <http://epa.gov.gr/>.

Πίνακας 10: Πίνακας Ομάδων Στόχου Αξόνων Ενεργειών

	ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΣΤΗ ΚΑΙ	ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ / ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ	ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ
Νέοι					
Άνεργοι					
Αυτοαπασχολούμενοι και Απασχολούμενοι στον Τομέα της Χειροτεχνίας					
Πολύ Μικρές Χειροτεχνικές Επιχειρήσεις					
Μικρές Χειροτεχνικές Επιχειρήσεις					
Μεσαίες Χειροτεχνικές Επιχειρήσεις					
Επιμελητήρια					
Συλλογικοί Κλαδικοί Φορείς					

Επεξήγηση Χρωματισμού
Δεν Εφαρμόζεται
Χαμηλή Προτεραιότητα
Υψηλή Προτεραιότητα

Όπως αποτυπώνεται στον ανωτέρω πίνακα, η προτεραιότητα στην εφαρμογή των ενεργειών προτείνεται να δοθεί στους αυτοαπασχολούμενους και τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, ως κύριες ομάδες δραστηριοποιούμενων, και για την περίπτωση του άξονα της Δια Βίου Εκπαίδευσης και Ανάπτυξης Δεξιοτήτων, στις πλέον κρίσιμες ομάδες που μπορούν να ενισχύσουν σε βάθος χρόνου τη χειροτεχνία, τους νέους και τους ανέργους. Αν και ο ρόλος των επιμελητηρίων και των συλλογικών κλαδικών φορέων εντοπίζεται και έχει περιγραφεί παραπάνω, εν τούτοις κρίνεται ότι στο παρόν στάδιο η κυρίως συντονιστική τους δράση αποτελεί στοιχείο χαμηλότερης προτεραιότητας, αν και προτείνεται η κατά το δυνατόν διασφάλιση της συμμετοχής τους.

B5. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ

- Προγράμματα INTERREG¹⁰

¹⁰ <https://interreg.eu/about-interreg/>

Το INTERREG είναι ένα από τα βασικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που υποστηρίζει τη διασυνοριακή συνεργασία μέσω της χρηματοδότησης έργων. Στόχος του είναι η από κοινού αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων και η εξεύρεση κοινών λύσεων σε τομείς όπως η υγεία, το περιβάλλον, η έρευνα, η εκπαίδευση, οι μεταφορές, η βιώσιμη ενέργεια και άλλα.

Μεταξύ των αξόνων των προγραμμάτων INTERREG περιλαμβάνονται η καινοτομία και η ανταγωνιστικότητα με στόχο την αύξηση της ικανότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων να συμμετέχουν σε δραστηριότητες Έρευνας και Ανάπτυξης που θα οδηγήσουν σε καινοτόμα προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες με τελικό στόχο να συμβάλουν στην οικοδόμηση μιας ισχυρής εξαγωγικής οικονομίας και στην ενίσχυση συγκεκριμένων τομέων ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των δημιουργικών και πολιτιστικών βιομηχανιών.

Σημειώνεται ότι τα προγράμματα INTERREG μπορούν να αξιοποιηθούν, τόσο ως προς τη διμερή τους διάσταση όσο και μέσω των διακρατικών περιοχών. Ενδεικτικά αναφέρονται τα προγράμματα:

- Ελλάδα - Ιταλία
- Ελλάδα - Αλβανία
- Ελλάδα – Βόρεια Μακεδονία
- Ελλάδα - Βουλγαρία
- Ελλάδα – Κύπρος
- Πρόγραμμα EURO-MED (με αναφορά στη Μεσόγειο)
- Πρόγραμμα EUROPE (με αναφορά στο σύνολο των κρατών μελών κατά γεωγραφική περιφέρεια)
- Πρόγραμμα ADRIION (με αναφορά στην Μακροπεριφέρεια Αδριατικής Ιονίου).

- **Το Πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» (Creative Europe)¹¹**

Το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» είναι το εμβληματικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη στήριξη του πολιτιστικού και οπτικοακουστικού τομέα, και για την περίοδο 2021-2027 διαθέτει προϋπολογισμό ύψους 2,44 δισ. ευρώ, σε σύγκριση με 1,47 δισ. ευρώ του προηγούμενου προγράμματος (2014-2020). Το πρόγραμμα επενδύει σε δράσεις που ενισχύουν την πολιτιστική πολυμορφία και ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις προκλήσεις του πολιτιστικού και του δημιουργικού τομέα. Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος είναι η διασφάλιση, η ανάπτυξη και η προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας και κληρονομιάς καθώς επίσης και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και του οικονομικού δυναμικού των πολιτιστικών και των δημιουργικών τομέων, ιδίως του οπτικοακουστικού.

Οι καινοτομίες του προγράμματος θα συμβάλουν στην ανάκαμψη αυτών των τομέων ώστε να γίνουν πιο συμμετοχικοί, πιο ψηφιακοί και περιβαλλοντικά πιο βιώσιμοι. Το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» χωρίζεται σε 3 σκέλη: το σκέλος «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ», το σκέλος «MEDIA» και το «ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΟ ΣΚΕΛΟΣ». Οι κυριότερες καινοτομίες του προγράμματος περιλαμβάνουν μεγαλύτερη έμφαση στη διακρατική δημιουργία και στην καινοτομία, ευκολότερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση μέσω μεγαλύτερων ποσοστών συγχρηματοδότησης (υψηλότερα επίπεδα συνεισφοράς από το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» για σχέδια), έμφαση στη στήριξη της συνεργασίας σε επίπεδο ΕΕ για να καταστεί ο ευρωπαϊκός οπτικοακουστικός τομέας πιο ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο, πρόγραμμα κινητικότητας για καλλιτέχνες και επαγγελματίες, αλλά και δράσεις που στοχεύουν στις ανάγκες συγκεκριμένων δημιουργικών τομέων, όπως η μουσική, η αρχιτεκτονική και η πολιτιστική κληρονομιά.

¹¹ <https://culture.ec.europa.eu/el/creative-europe/about-the-creative-europe-programme>

Οι κλάδοι του πολιτισμού και της δημιουργίας είναι σημαντικοί για τη διασφάλιση της συνεχούς ανάπτυξης των κοινωνιών και βρίσκονται στο επίκεντρο της δημιουργικής οικονομίας. Οι κλάδοι αυτοί περιλαμβάνουν με μεγάλη ένταση γνώσης και βασίζονται στην ατομική δημιουργικότητα και στα ταλέντα, παράγουν σημαντικό οικονομικό πλούτο. Είναι όμως κυρίως ζωτικής σημασίας για το κοινό αίσθημα της ευρωπαϊκής ταυτότητας, του πολιτισμού και των αξιών. Από οικονομική άποψη, παρουσιάζουν ανάπτυξη άνω του μέσου όρου και δημιουργούν θέσεις εργασίας — ιδίως για τους νέους — ενισχύοντας παράλληλα την κοινωνική συνοχή. Το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» στηρίζει δραστηριότητες διασυνοριακής συνεργασίας και δικτύωσης για όλους τους πολιτιστικούς και δημιουργικούς κλάδους και συγχρηματοδοτεί σημαντικές πλατφόρμες και δίκτυα.

Το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» είναι ανοικτό σε οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα από κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και από τρίτες χώρες. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, μπορούν επίσης να συμμετέχουν στο πρόγραμμα χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, υποψήφιας/δυναμεί υποψήφιας χώρες και χώρες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας.

- **Συμμετοχή σε Διεθνείς Συμπράξεις – Διεθνείς Συνεργασίες**

Μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις της μη ύπαρξης εθνικού εξειδικευμένου φορέα για τη χειροτεχνία, είναι η συχνά περιορισμένη διεθνής παρουσία σε σχετικά fora, το σημαντικότερο εκ των οποίων είναι World Crafts Council Europe (ως περιφερειακό τμήμα του World Craft Council για την ευρωπαϊκή ήπειρο). Στο συγκεκριμένο οργανισμό συμμετέχουν εθνικοί και περιφερειακοί φορείς όπως οι Danish Crafts & Design Association (Δανία), Associação de Artesãos Serra da Estrela (Πορτογαλία), Ateliers d'Art de France (Γαλλία), BeCraft (Βέλγιο), The Crafts Council (Ηνωμένο Βασίλειο), Crafts Council Netherlands (Ολλανδία), Bundesverband Kunsthandwerk Deutschland (BK) (Γερμανία), και αν και δεν έχει αποφασιστικές αρμοδιότητες, κατέχει σημαντικό συντονιστικό ρόλο στο πλαίσιο των ενεργειών προώθησης της χειροτεχνίας και των εφαρμοσμένων τεχνών.

Ως πρόταση της μελέτης, κρίνεται απαραίτητη η κίνηση ενεργειών για τη συμμετοχή της χώρας στον εν λόγω οργανισμό, μέσω της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας και της Αρμόδιας Διεύθυνσης, στο συντομότερο δυνατό χρόνο που επιτρέπουν οι διαδικασίες.

Επιπλέον της συμμετοχής στο World Crafts Council Europe, κρίνεται ως απαραίτητη η ευρύτερη εγκαθίδρυση της ελληνικής παρουσίας σε επιπλέον φορείς δικτύωσης / Hubs αναφορικά με το δημιουργικό και χειροτεχνικό κλάδο, στο πλαίσιο της Δημιουργικής Οικονομίας.

Η πλέον πρόσφατη εμπειρία δείχνει ότι τέτοιου χαρακτήρα φορείς τείνουν να δραστηριοποιούνται κυρίως διαδικτυακά με τη μορφή ιστοσελίδων ή πλατφόρμας συμμετοχής (συνήθως υπό όρους που συνδέονται με τη στοχοθεσία και την αποστολή των συμμετεχόντων). Η πλέον αναγνωρισμένη πλατφόρμα επί του αντικειμένου της καλλιτεχνικής χειροτεχνίας είναι η ιστοσελίδα <https://www.michelangeloofoundation.org/en#>, του Michelangelo Foundation for Creativity and Craftsmanship. Το Michelangelo Foundation for Creativity and Craftsmanship είναι ένας διεθνής μη κερδοσκοπικός οργανισμός για την ανάδειξη και διατήρηση της καλλιτεχνικής δεξιότητας στη χειροτεχνία, ενώ ενισχύει τη σύνδεσή της με τον κόσμο του design, της φιλοξενίας και των ευρύτερων τεχνών.

Βασικό ζητούμενο είναι η ενίσχυση της εκ νέου ανακάλυψης της ικανότητας του ανθρώπινου χεριού να δημιουργεί και η υποστήριξη των καλύτερων σύγχρονων τεχνιτών που χρησιμοποιούν μακροχρόνιες παραδόσεις, δεξιότητες και γνώσεις για να κατασκευάσουν αντικείμενα διαρκούς αξίας. Η συμμετοχή στο εν

λόγω εγγείρημα περιλαμβάνει φορείς από ολόκληρη την Ευρώπη¹², και αν και η κύρια κατεύθυνση είναι καλλιτεχνική, δίνει σημαντικές δυνατότητες δικτύωσης και ανταλλαγής ιδεών. Παράλληλα δεν παραγνωρίζεται το στοιχείο ότι ανάμεσα στα συμμετέχοντα μέλη καταγράφονται και οι ανάλογοι θεσμικοί φορείς της χειροτεχνίας (Craft Councils) από πλήθος κρατών όπως η Ολλανδία, η Δανία, η Γερμανία, η Νορβηγία και άλλες χώρες. Ως εκ τούτου, η διασφάλιση της ελληνικής παρουσίας θα ενίσχυε την ορατότητα της ελληνικής χειροτεχνίας και την ανάδειξή της σε υψηλό επίπεδο.

Η τελική πρόταση της παρούσας μελέτης, αναφορικά με την ενίσχυση της διεθνούς παρουσίας και συμμετοχής αφορά στην ενθάρρυνση της αύξησης της ελληνικής παρουσίας μέσα από αρμόδιους θεσμικούς φορείς (υπουργεία, επιμελητήρια και συλλογικούς κλαδικούς φορείς) σε ευρωπαϊκές συμπράξεις, εταιρικά σχήματα και ερευνητικά προγράμματα που συνδέονται με τη δημιουργική οικονομία. Με δεδομένη τη συχνή αναφορά των θεματικών της δημιουργικής οικονομίας σε σημαντικό αριθμό προγραμμάτων, όπως τα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας (διμέρης και περιφερειακή), το Πρόγραμμα Δημιουργική Ευρώπη (Creative Europe) και το Πρόγραμμα Ορίζοντα (Horizon), δίνεται ευκαιρία ουσιαστικής συνεργασίας και ερευνητικής καινοτομίας που θα ωφελήσει την ελληνική λιγότερο καινοτομική και εσωστρεφή χειροτεχνική δραστηριότητα.

¹² Βλ. ενδεικτικά <https://www.michelangelo.foundation.org/en/members> για το θεματικό και τοπικό πλήρη κατάλογο των συμμετεχόντων.

B6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Σε εθνικό επίπεδο και με βάση τη χαρτογράφηση του χειροτεχνικού τομέα είναι εμφανές ότι το επιχειρηματικό περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργούν οι ελληνικές χειροτεχνικές επιχειρήσεις δρα ανασταλικά στην άσκηση της εξειδικευμένης δραστηριότητάς τους, δεδομένης της μη ύπαρξης συγκεκριμένου πλαισίου προσδιορισμού της έννοιας της χειροτεχνικής δραστηριότητας. Υπό το πρίσμα αυτό απαιτείται η υιοθέτηση **νομοθετικής ρύθμισης** που θα εισάγει επακριβώς την **έννοια της επιχειρηματικής χειροτεχνικής δραστηριότητας** και θα προσδιορίζει τα **κριτήρια**, τις διαδικασίες χαρακτηρισμού και το πλαίσιο λειτουργίας των χειροτεχνικών επιχειρήσεων.

Με βάση τη διεθνή κι ευρωπαϊκή εμπειρία, η προώθηση της βιώσιμης χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας συνδέεται **με την παραγωγή και προώθηση εμπορεύσιμων και με κάποιο τρόπο πιστοποιημένων**, προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Κοινό χαρακτηριστικό των προϊόντων αυτών είναι ότι στην απαρχή τους δυνητικά αποτελούν προϊόντα χειροτεχνίας, σύμφωνα με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων για βιοτεχνικά και βιομηχανικά προϊόντα (τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) 2017/1001, (ΕΕ) 2019/1753 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της απόφασης (ΕΕ) 2019/1754 του Συμβουλίου). Το όφελος από την πιστοποίηση των προϊόντων αυτών ως χειροτεχνικά θέτει τις προϋποθέσεις αφενός για την αναγνώρισή τους ως προϊόντα υψηλής ποιότητας, αφετέρου ως στοιχείο του **«ελληνικού ή/ και τοπικού» branding** διεθνώς, δεδομένου ότι ορισμένα από τα δυνητικά πιστοποιούμενα προϊόντα είναι και γεωγραφικής ένδειξης (λ.χ. προϊόντα αργυροχρυσοχοΐας Ιωαννίνων, κεντήματα Λευκάδας, κ.α.)

Κλειδί για την επίτευξη μιας **βιώσιμης χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας** αποτελεί η ύπαρξη ενός **γόνιμου από άποψη κινήτρων επιχειρηματικού περιβάλλοντος** που να συμβάλλει στους στόχους της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης σχετικά με την αυτοματοποίηση (στο βαθμό που είναι αποδεδειγμένο) και την ταχύτητα στην παραγωγική διαδικασία. Πέραν της ακολουθίας του χειροτεχνικού τομέα ως βιοτεχνικού κλάδου με τις αρχές της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης, υφίσταται η ανάγκη ύπαρξης στοχευμένων χρηματοδοτικών εργαλείων για την υποστήριξη του τομέα (ειδικά των δραστηριοτήτων που έχουν πληγεί από τους περιορισμούς που τέθηκαν λόγω της πανδημικής κρίσης), τον εκσυγχρονισμό, την ενίσχυση των δεξιοτήτων, αλλά και την υποστήριξη νέων επιχειρήσεων που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στον τομέα. Για το λόγο αυτό συνίσταται η **ύπαρξη σημαντικών χρηματοδοτικών εργαλείων και κινήτρων**, η ανάπτυξη των οποίων θα λειτουργήσει αποδοτικά εφόσον πραγματοποιείται σε κεντρικό επίπεδο από φορέα ο οποίος είναι αρμόδιος και για την χάραξη πολιτικής και την υποστήριξη της μικρής και μεσαίας επιχειρηματικότητας.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η προώθηση της χειροτεχνίας ως κλάδου της επιχειρηματικής/βιοτεχνικής δραστηριότητας είναι αναγκαία, με την προϋπόθεση ύπαρξης συγκεκριμένου σχεδίου βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος με στόχο την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων χειροτεχνίας που να ενσωματώσουν, πέραν των κριτηρίων χαρακτηρισμού τους ως χειροτεχνικά, την καινοτομία. Πρόσθετα, η ύπαρξη στοχευμένων **δράσεων ενίσχυσης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού** αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας.

Συνοψίζοντας το σύνολο των προτάσεων, καταγράφονται τα ακόλουθα:

- Αναφορικά με το Σύστημα Χειροτεχνικής Επιχειρηματικότητας προτείνεται:
  - Ο επακριβής προσδιορισμός του Οικοσυστήματος Χειροτεχνίας και των εμπλεκόμενων αρμοδίων φορέων, καθώς και οι μεταξύ τους σχέσεις.
  - Η αναθεώρηση και προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας, με την εισαγωγή ειδικευμένου νομικού πλαισίου συμβατού με το νέο

χειροτεχνικό οικοσύστημα, τη δημιουργία ειδικευμένου φορέα με αρμοδιότητα στη χειροτεχνική επιχειρηματικότητα και την υιοθέτηση στρατηγικής για την ανάπτυξη της χειροτεχνικής επιχειρηματικότητας.

- Υιοθέτηση σύγχρονων ορισμών για τον χειροτέχνη, το χειροτεχνικό προϊόν και τη χειροτεχνική επιχείρηση με βάση τη διεθνή πρακτική και τις σύγχρονες εξελίξεις, ιδιαιτέρως τον προτεινόμενο Κανονισμό Γεωγραφικής Προστασίας της ΕΕ και ομαδοποίηση των σημερινών κλάδων χειροτεχνίας σε ευρύτερες και λιγότερες αριθμητικά ομάδες κλάδων με συναφές αντικείμενο.
- Η δημιουργία περιφερειακών και εθνικού μητρώου χειροτεχνίας σύμφωνα με εξαντλητικό κατάλογο χειροτεχνικών ΚΑΔ και των επιχειρήσεων που τις ασκούν.
- Αναφορικά με το Σύστημα Πιστοποίησης του Χειροτεχνικού Προϊόντος, προτείνεται η δημιουργία Κλαδικών Χειροτεχνικών Σημάτων και Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος, μετά από συνεργασία με τους κλαδικούς συλλογικούς τομείς για την αποτύπωση των απαραίτητων όρων.
- Αναφορικά με τις Προτάσεις Δράσεων Υποστήριξης Επιχειρηματικότητας, προτείνεται η ενίσχυση της Πρόσβασης στη Χρηματοδότηση και Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας μέσα από:
  - Ενίσχυση της Ρευστότητας Επιχειρήσεων μέσω θεσμοθέτησης εναλλακτικών τρόπων χρηματοδότησης των επιχειρήσεων εκτός του τραπεζικού συστήματος
  - Ενίσχυση της Ίδρυσης Επιχειρήσεων, με έμφαση στη νεανική επιχειρηματικότητα και τους κλάδους προτεραιοποίησης
  - Καθιέρωση Ειδικού Συστήματος Αντιμετώπισης Οφειλών
  - Χρήση Επιδοτούμενων Υποστηρικτικών εργαλείων
  - Προσπάθεια για την Αναβάθμιση του Εξοπλισμού των χειροτεχνικών Επιχειρήσεων
  - Ενίσχυση Περιφερειακών Συνεργατικών Σχηματισμών και Αλυσίδων Αξίας
- Αναφορικά με τη Δια Βίου Εκπαίδευση και Κατάρτιση, Ανάπτυξη Δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού & Ενίσχυση της Απασχολησιμότητας στον Τομέα, προτείνονται οι ακόλουθες ενέργειες:
  - Καταγραφή Αναγκών Δεξιοτήτων
  - Ενίσχυση τεχνικών γνώσεων και δεξιοτήτων
  - Πρακτική άσκηση νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας
  - Διαμόρφωση και αξιοποίηση ολοκληρωμένου συστήματος μαθητείας για μακροπρόθεσμα οφέλη
  - Διασύνδεση Τομέα Χειροτεχνίας με τον κλάδο της Εκπαίδευσης
  - Προώθηση των επιχειρηματικών ανταλλαγών / αποστολών
- Αναφορικά με τις Λοιπές Ενέργειες Υποστήριξης, ιδιαιτέρως προτείνεται η ανάληψη δράσεων για τη Μείωση του Λειτουργικού Κόστους και κυρίως του Ενεργειακού, καθώς και οι Συλλογικές Δράσεις Ενίσχυσης της Εξωστρέφειας –Branding Εθνικού Χειροτεχνικού Σήματος.
- Ως κρίσιμες Πηγές Χρηματοδότησης των Δράσεων και θεσμικών παρεμβάσεων κατεγράφησαν και προτείνεται να χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθες:
  - Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027»
  - Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ)
  - Περιφερειακά Προγράμματα Περιόδου 2021-2027
  - Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025
  - Ως κύριες ομάδες στόχοι προσδιορίζονται οι Νέοι, οι Άνεργοι, οι Αυτοαπασχολούμενοι και Απασχολούμενοι στον Τομέα της Χειροτεχνίας, οι Πολύ Μικρές – Μικρές – Μεσαίες Χειροτεχνικές Επιχειρήσεις, τα Επιμελητήρια και οι Συλλογικοί Κλαδικοί Φορείς.

- Τέλος, ως πρόταση της μελέτης καταγράφεται η κίνηση ενεργειών για τη συμμετοχή της χώρας σε διεθνή fora και η ευρύτερη εγκαθίδρυση της ελληνικής παρουσίας σε επιπλέον φορείς δικτύωσης / Hubs αναφορικά με το δημιουργικό και χειροτεχνικό κλάδο, στο πλαίσιο της Δημιουργικής Οικονομίας.